

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

DİYARBAKIR GAZETESİ (1947-1948 ve 1951-1952)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
MENEKŞE TANĞLAY

DANIŞMAN
Prof. Dr. BAYRAM AKÇA

MAYIS, 2018
MUĞLA

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

DİYARBAKIR GAZETESİ (1947-1948 ve 1951-1952)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
MENEKŞE TANĞLAY

DANIŞMAN
Prof. Dr. BAYRAM AKÇA

MAYIS, 2018
MUĞLA

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

DİYARBAKIR GAZETESİ (1947-1948 ve 1951-1952)

HAZIRLAYAN: MENEKŞE TANĞLAY

Sosyal Bilimler Enstitüsünce
Tezli Yüksek Lisans
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : **26/07/2018**
Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 26/06/2018

Tezin Danışmanı : Prof. Dr. Bayram AKÇA
Jüri Üyesi : Doç.Dr.Dilşen İNCE ERDOĞAN
Jüri Üyesi : Doç.Dr.Özgür YILDIZ

Enstitü Müdürü : Prof.Dr.Mehmet MARANGOZ

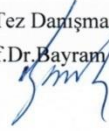
MAYIS, 2018
MUĞLA

TUTANAK

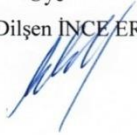
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 30.05.2018 tarih ve 540/3.. sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 24/6 maddesine göre,Tezci h.....Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisiMeneke TANGILAY.....'ın Diyarbakır Gazetesi (1947-1948...ve 1951-1952' adlı tezini incelemiş ve aday 26.06./2018 tarihinde saat 14.00 da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 60.. dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin kabul edildiğine a.g.b. ile karar verildi.

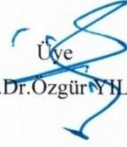
Tez Danışmanı
Prof.Dr.Bayram AKÇA

Üye
Doç.Dr.Dilşen İNCE ERDOĞAN

Üye
Doç.Dr.Ozgür YILDIZ

YEMİN

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Diyarbakır Gazetesi (1947-48 ve 1951-52)” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

26/07/2018

Menekşe TANÇILAY

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ TEZ VERİ GİRİŞ FORMU		
YAZARIN		
Soyadı : Tanğlay Adı : Menekşe		Referans No: 10204035
TEZİN ADI Türkçe : Diyarbakır Gazetesi (1947-1948 ve 1951-1952) Y. Dil : Diyarbakır Newspaper (1947-1948 and 1951-1952)		
TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans Yeterlilik	Doktora	Sanatta
☒	☐	☐
TEZİN KABUL EDİLDİĞİ Üniversite : Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Fakülte : Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü Diğer Kuruluşlar : Tarih : 26. 06. 2018		
TEZ YAYINLANMIŞSA Yayınlayan : Basım Yeri : Basım Tarihi : ISBN :		
TEZ YÖNETİCİSİNİN Soyadı, Adı : AKÇA, Bayram Ünvanı : Prof. Dr.		

TEZİN YAZILDIĞI DİL : Türkçe

TEZİN SAYFA SAYISI: 83

TEZİN KONUSU (KONULARI) :

1. Diyarbakır Gazetesi
2. Yerel Gazetecilik
3. Diyarbakır Tarihi

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELEER:

1. Diyarbakır
2. Diyarbakır Gazetesi
3. Yerel Gazeteler
4. Yerel ve Ulusal Gazeteler

Başka vereceğiniz anahtar kelimeler varsa lütfen yazınız.

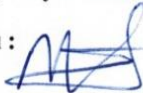
İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELEER: Konunuzla ilgili yabancı indeks, abstract ve thesaurus'u kullanınız.

1. Diyarbakır Newspaper
2. Local Newspaper
3. Local and National Newspapers

Başka vereceğiniz anahtar kelimeler varsa lütfen yazınız.

- 1- Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum ☐
- 2- Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir ☐
- 3- Kaynak gösterilmek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir ☐

Yazarın İmzası :

Tarih : 26/07/2018

DİYARBAKIR GAZETESİ (1947-1948 ve 1951-1952)

ÖZET

“*Diyarbakır Gazetesi (1947-1948 ve 1951-1952)*” başlıklı çalışmada, genel olarak Diyarbakır ili ve çevresindeki haberleri konu edinen, Diyarbakır Gazetesi’nin ilgili yılları incelenmiştir. Diyarbakır Gazetesi’ne yansıyan haberler, “Siyasi haberler, ekonomi haberleri, sosyal ve kültürel haberler” olarak alt başlıklar halinde açıklanmıştır.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Diyarbakır ilinin geçmişten günümüze tarihi boyutları ana hatlarıyla incelenmiştir. Yerel gazete olarak Diyarbakır Gazetesi ve bu gazetenin bölgeye yararları açıklanarak gazete haberlerinin önemi anlatılmıştır. Bu noktada önemli bir konu da gazete, bölgedeki haberleri kamuoyuyla paylaşmanın yanında, özellikle ulusal haberleri de bölge halkına ulaştırması açısından önemli bir görevi yürütmüştür.

İkinci bölümde, Diyarbakır Gazetesi’nin 1947 ve 1948 yıllarına ait gazete sayıları incelenerek siyasi haberler, ekonomi haberleri, sosyal ve kültürel haberler olarak alt başlıklara ayrılmıştır. 1947-1948 yıllarının en önemli haber başlıklarının “*Amerikan Yardımları*” ile ilgili olduğu görülmektedir. O dönemde yapılan Amerikan yardımları Türkiye’nin kalkınmasında, özellikle ekonomik ve tarımsal anlamda önemli bir role sahiptir. Bu anlamda dönemin bütün ulusal ve yerel gazeteleri Amerikan Yardımları ile ilgili haberleri yakından takip ederek, gazetelere haber konusu olarak sıkça yansıtmıştır. Diyarbakır Gazetesi’nde de, gündemi oluşturan “*Amerikan Yardımları*” ile ilgili haberlere yer verildiği görülmektedir.

Üçüncü bölümde ise Diyarbakır Gazetesi’nin, 1951-1952 yıllarına ait gazete sayıları incelenmiştir. Buradan derlenen haberler de yine siyasi haberler, ekonomi haberleri, sosyal ve kültürel haberler olarak alt başlıklara ayrılmıştır. 1951-1952 yıllarının gazete manşetlerinin daha çok “*Kore Savaşı*” ile ilgili haberlerden oluştuğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Diyarbakır, Diyarbakır Gazetesi, Yerel Gazeteler, Yerel ve Ulusal Gazeteler.

DİYARBAKIR NEWSPAPER (1947-1948 and 1951-1952)

ABSTRACT

In the study titled Diyarbakır Newspaper (1947-1948 and 1951-1952), Local newspaper of Diyarbakır collects the news. About Diyarbakır province and its surroundings in general, were examined. The news reflected in the newspaper of Diyarbakır and the economic news are explained as. Subheadings as social and cultural news

Our study consists of three parts. In the first parts, the historical dimensions of the Diyarbakır province past until now had been examined in outline. As a local newspaper Diyarbakır Newspaper and its berfits to the recion were explained and the importance. Of newspaper news was explerined. At this point, an important is that newspaper are carrying out. An important task in the context of sharingthe news in the region to the public, especially in the contex of delivering national news to the people of the region.

In the second part, number of newspapers of Diyarbakır between1947-1948 were. Examined and they were divided into political headlines of 1947-1948 are related to “American Aids”. At that time American’s aids, has a partieularly imortatnt role in economic and curtural rields of Turkey’s develorment. In this sense all national and local newspapers of the period closely followed the news about. Americand. Ard news were frequently mentioned in the local and national newspapers. Diyarbakır Newspaper appears to hause included news about “Americand Aids”.

In the third chapter, the number of newspapers belonging to the Diyarbakır newspaper for the years 1951 and 1952 had been examined. The news here had been divided into subheadlines political news, economic news, social and cultural news. In the years 1951-1952 newspaper hedlines appeared to be mostly rebted to “Kore War”.

Keywords: Diyarbakır, Diyarbakır Newspaper, Local Newspaper, Local and National Newspapers.

ÖN SÖZ

Gazete kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte dünya üzerinde toplumun haber alma ve bilgi edinme ihtiyacını karşılayan en önemli araç hiç kuşkusuz gazeteler olmuştur. Hızla gelişen gazetecilik, başta ulusal gazetecilik olmak üzere beraberinde yerel gazetecilik anlayışını da geliştirmiştir. Haberler, özellikle merkeze uzak kentlere yerel gazeteler eliyle ulaştırılmıştır. Bu bağlamda ulusal gazetelerde yayınlanan haberler en geç iki gün sonra ülkenin yerel gazetelerinde de yayınlanmaktaydı. Yerel gazeteler, ulusal haberleri, yayımlandığı il ve çevresine ulaştırmanın yanında, yayımlandığı kentteki haberleri de kamuoyuna duyurma görevi görmekteydi. Diyarbakır Gazetesi de, yayımlandığı dönemler itibari ile özellikle ulusal haberleri yerel halk ile paylaşmak ve yerel haberleri de kamuoyuna duyurmak amacıyla, Diyarbakır'da uzun süre yayın hayatına devam etmiştir.

Bu çalışmada Diyarbakır Gazetesi'nin 1947-1948 ve 1951-1952 yıllarının gazete sayıları incelenmiştir. Gazetenin orijinal sayıları sadece İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Gazeteler Arşivinde bulunmaktadır. Arşivdeki gazetelerin 1947-1948 ve 1951-1952 yıllarını kapsayan sayıları tek tek fotoğraflanmıştır. Haberler bu şekilde incelenerek derlenmiştir. 1949-1950 yıllarına ait gazeteler kütüphanede bulunmadığı için ve ayrıca başka bir arşivde de bulunmadığından, bu yıllara ait gazete sayıları incelenememiştir. Bu nedenle tez başlığı "Diyarbakır Gazetesi (1947-1948 ve 1951-1952)" olarak adlandırılmıştır.

Yüksek lisans tez çalışmamın yürütülmesi esnasında, çalışmalarına yön veren, bilgi ve yardımlarını esirgemeyen ve bana her türlü desteği sağlayan danışman hocam, Prof. Dr. Bayram Akça'ya en içten teşekkürlerimi sunarım. Yüksek lisans tez çalışmam esnasında tecrübelerine başvurduğum Doç. Dr. Mehmet Salih Mercan'a ve tez yazım süresi boyunca her koşulda yanımda olan eşim Cesim Tanğlay'a ayrıca minnet ve şükran duygularımı belirtmek isterim.

30.04.2018

Menekşe TANĞLAY

Muğla

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (Sovyet Rusya)

BKZ: Bakınız

GSMH: Gayri Safi Milli Hasıla

DP: Demokrat Parti

NATO: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
KISALTMALAR	II
İÇİNDEKİLER.....	III
GİRİŞ.....	1
AMAÇ ve YÖNTEM.....	1

GAZETE TÜRLERİ VE YEREL GAZETECİLİK

1. Gazete Türleri.....	2
1. 1. Ulusal Gazeteler.....	5
1. 2. Yerel Gazeteler.....	6

BİRİNCİ BÖLÜM

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE DİYARBAKIR ve DİYARBAKIR GAZETESİ

1. Geçmişten Günümüze Diyarbakır.....	11
2. Yerel Gazete Olarak Diyarbakır Gazetesi ve Haberleri.....	16

İKİNCİ BÖLÜM

DİYARBAKIR GAZETESİ (1947-1948)

1. 1945 ve Sonrası Siyasi Atmosferine Genel Bir Bakış.....	21
1.2. Diyarbakır Gazetesi'ne Göre Siyasi Haberler (1947-1948).....	23
2. 1945 Sonrası Türkiye Ekonomisi'nin Genel Görünümü ve Amerikan Yardımları'nın Etkisi.....	29
2.1. Diyarbakır Gazetesi'ne Göre Ekonomi Haberleri (1947-1948).....	31
3. Diyarbakır Gazetesi'ne Göre Sosyal ve Kültürel Haberler (1947-1948).....	32

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİYARBAKIR GAZETESİ (1951-1952)

1. Diyarbakır Gazetesi'ne Göre Siyasi Haberler (1951-1952)	40
2. Diyarbakır Gazetesi'ne Göre Ekonomi Haberleri (1951-1952).....	45
3. Diyarbakır Gazetesi'ne Göre Sosyal ve Kültürel Haberler (1951-1952).....	55
SONUÇ.....	63
KAYNAKÇA.....	66
EKLER.....	69
ÖZGEÇMİŞ	

GİRİŞ

AMAÇ ve YÖNTEM

Çalışmanın ana kaynağı, 1947-1948 ve 1951-1952 yıllarını oluşturan Diyarbakır'ın yerel gazetesi olan "Diyarbakır Gazetesi"dir. Ana kaynağa yardımcı olarak konumuza destek niteliği taşıyan akademik kitaplardan da yararlanılmıştır. Bunun yanında, Diyarbakır ili baz alınarak çeşitli araştırmalar, incelemeler, makaleler ve tezlerden yararlanılmıştır. Çalışmanın temel materyalini oluşturan Diyarbakır Gazetesi'nin 1947-1948 ve 1951-1952 yıllarını kapsayan sayılarının sayfaları tek tek fotoğraflanmıştır. Fotoğraflanan haberler derlenerek alt başlıklar altında kategorize edilmiştir.

Bu çalışmanın iki temel amacı bulunmaktadır. Bunlardan birincisi gazetenin ilgili yıllarını kapsayan haberlerin Diyarbakır'daki siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel hayatı nasıl ele aldığı ve bu haberlerin içeriklerinin ne kadar tatmin edici olduğuyla ilgilidir. Yani haberler o dönemin olaylarıyla ilgili mi ve gerçeği yansıtıyor mu? Sorusuna cevap aranmıştır. Diyarbakır Gazetesi'ne göre, O dönemde Diyarbakır'da siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel hayat nasıl işliyordu, gazetede bunlarla ilgili ipuçlarına rastlamak mümkün mü? Dönemin diğer kaynaklarıyla karşılaştırıldığı vakit haberlerin doğruluğu kanıtlanabilir mi? Şeklindeki sorulara cevap aramaya çalıştık. İkinci amacımız ise bir yerel gazetenin bir bölgeye sağladığı fayda ve özellikle ulusal haberleri bölgeye iletmesi açısından yerel gazetenin önemini vurgulamaya çalıştık. Burada Diyarbakır Gazetesi'nin bölgeye sağladığı en büyük fayda, ulusal haberleri Diyarbakır ve çevresine ulaştırması, halkı bilgilendirmesi ve aynı zamanda da Diyarbakır ve çevresindeki yerel sorunları gazeteye yansıtıp ilgili kamu kurum ve kuruluşları harekete geçirerek bölge halkına fayda sağlamaya çalışmasıdır. Değerlendirmelerimizi bu iki çıkış noktasını dikkate alarak yapmaya çalıştık.

GAZETE TÜRLERİ ve YEREL GAZETECİLİK

1. Gazete Türleri

Tarihe dönüp baktığımız zaman Gazetecilik tarihinin Osmanlı Devleti dönemine kadar uzandığını görmekteyiz. Osmanlı Devleti'nde gazetecilik faaliyetleri matbaanın kullanılmaya başlamasından sonra ilk dönem itibariyle Gayrimüslim halk tarafından yürütülmüştür. Başta Musevi olmak üzere Ermeni ve Rum azınlıklar bu konuda öncü olmuşlardır. Anadolu'da gazetecilik II. Abdülhamit döneminde, illere gönderilen matbaalarda başlamış, büyük illerle sınırlı kalmıştır. İllerdeki matbaalar, defter ve cetvel basmakla işe başlamışlar, sonra salname ve kitap yayınına geçmişlerdir. Bazı illerde bunlara ek olarak, kendi adıyla küçük boyda, az sayıda basılan genelde haftalık gazeteler yayına başlamış, böylece Anadolu'da gazetecilik mesleğinin ayak sesleri duyulmuştur. (MEGEP, 2011:8).

Çoğu yerde, babadan oğula miras yoluyla geçen Anadolu basını, kıt imkânlarına karşın özellikle kurtuluş savaşının kazanılmasında halkı heyecanlandırma ve biçimlendirmede önemli işlevler üstlenmiştir. Yerel yöneticiler halkla çok iyi ilişki içinde bulunduklarından demokrasi kültürümüzün de ilk basamaklarını oluşturmakta, bu alanda da önemli katkıları söz konusudur. (MEGEP, 2011:3).

Tanzimat fermanından sonra batıda eğitim görmüş olan Türk aydınları gazetecilikle ilgilenmeye başlamış ve halkın bilinçlenmesi gayesiyle müstakil gazeteler çıkarmaya başlamışlardır. Bundan sonra Osmanlı Devleti'nin ilk resmi gazetesi olan Takvim-i Vekâyi 1831 yılında basılmıştır. Türkçe gazete olarak siyasi otorite lehine bir kamuoyu oluşturmak maksadıyla devlet tarafından çıkarılan Takvim-i Vekâyi gazetesi, daha sonra yine aynı amaca yönelik olarak Fransızca, Rumca, Ermenice ve Farsça nüshalar şeklinde yayınlanmıştır. (Pancar ve Öğredik, 2013: 85).

II. Mahmut tarafından bizzat ismi konulan Takvim-i Vekâyi'nin ilk sayısı beş bin adet basılarak memur, esnaf ve elçiliklere gönderilmiştir. Takvim-i Vekâyi gazetesinden sonra 1840 yılında Türkiye'nin ilk özel Türkçe gazetesi Ceride-i Havadis gazetesi devletin verdiği imtiyaz üzerine bir İngiliz olan William Churchill tarafından çıkarılmıştır. Daha sonra buna Vekayii Tıbbiye adlı dergi de eklenmiştir. (Pancar ve Öğredik, 2013: 85). Yarı resmi sayılan bu gazete devlet tarafından

desteklenmiş ve ilk nüshaları ücretsiz dağıtılmıştır. 1843'te kapanan gazete daha sonra tekrar yayınlanmaya başlamıştır. Bu gazeteyi 1860 yılında Şinasi ve Agâh Efendi'nin çıkarmış oldukları Tercüman-ı Ahval gazetesi takip etmiştir. Tercüman-ı Ahval gazetesi, haberlerin yanı sıra fikir yazılarına da yer verilen ve belirli bir takım gazetecilik kurallarına göre basılan ilk özel gazetedir. Şinasi ve Ahmet Vefik Paşa'nın yazılarının da yer aldığı gazete 1866 yılında yayın hayatına son vermiştir. Basınla ilgili ilk nizamname ise 1864 tarihli Marbuat Nizamnamesidir. Nizamname çıkarıldığı tarihte dört Türkçe gazete (Takvim-i Vakayi, Ceride-i Havadis, Tercüman-ı Ahval, Tavir-i Efkar ve diğer dillerde çıkartılan gazeteler mevcuttur. Matbuat Nizamnamesi ile gazete ve dergi çıkarmak ruhsat alma koşuluna bağlanırken, devletin iç güvenliğini tehdit eden, padişah ve hanedana uygunsuz sözler kullanan, yabancı devlet temsilcileri aleyhinde yazılar yazan gazetelerin bir ay süreyle kapatılacağı belirtilmiştir. Bundan sonra sırasıyla 1862'de Tasvir-i Efkar, 1863'te Ceride-i Askeriyye, 1865'te Takvim-i Ticaret, 1866'da Muhbir ve Ayine-i Vatan gazeteleri, 1867'de Vatan, Utarit ve Muhip gazeteleri, 1868'de Terraki, 1869 Basiret gazetesiyle devam etmiştir. Bunların dışında bölgesel anlamda ilk gazete Tuna vilayetinin merkezi olan Rusçuk'ta 1865 yılında çıkan Tuna gazetesi olmuştur. (Pancar ve Öğredik, 2013: 85). Bunu daha sonra Fırat, Suriye, Trablusgarp, Bosna, Beyrut, Envar-ı Şarkiye, Edirne, Yanya, Zevra (Bağdat), Hüdavendigâr (Bursa), Konya, Trabzon ve Selanik gazeteleri takip etmiştir. Bunların dışında sonraki tarihlerde birçok vilayet gazetesi yayın hayatına girmiştir. Vilayet gazeteleri genellikle iki dille yayın yapmışlardır. Bu dillerden biri Türkçe iken diğeri ise ilgili vilayetin ağırlıklı olarak kullandığı dil olmuştur. Vilayet gazetelerinin on tanesinin dili Türkçe, yedisinin Türkçe-Arapça, dördünün Türkçe Rumca, ikisinin Türkçe-Ermenice, birinin de Türkçe-Sırpça ve Türkçe-Sırpça-İbranicedir. Vilayet gazetelerinde padişah ile ilgili haberlerin yanı sıra atama, kamu kuruluşlarının çalışmaları, yol, okul, sağlık ve güncel siyasi haberler yer almıştır. (Pancar ve Öğredik, 2013: 85).

Türkiye'de 1950-1960 yıllarına baktığımız zaman ise ülkede çok partili hayata geçişle birlikte CHP hükümeti basın üzerindeki kontrolünü hafifletmeye başlamıştır.

İktidar ve muhalefet ikilisi basının bağımsızlığını kendi çıkarları doğrultusunda sınırlamaya gittikleri gibi değişik dönemlerde bu sınırlamaları tam olarak olmasa bile kaldırmışlardır. (Yıldız, 1996: 481).

Demokrat Partinin iktidara geldiği 1950 yılından 1954 yılına kadar ki ilk dönemde basın ile olan ilişkisi olumlu bir atmosferde geçmiştir. Tek parti iktidarından sonra çok partili parlamenter sisteme geçilmesi, yeni bir partinin iş başında olması ve bu partinin liberal demokrat politikalara öncelik vermesi çoğulcu bir basının oluşmasını da sağlamıştır. 14 Mayıs Türkiye demokrasi tarihinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. DP iktidarı bütün gazeteci ve siyasi suçluları affetmiştir. 15 Temmuz 1950’de basına bir takım özgürlükler tanıyan yeni kanun yürürlüğe girmiştir. Basında gazete sayısı, muhtevası, okuyucu kitlesi ve tirajlarda büyük bir patlama gerçekleşmiştir. Milliyet ve Hürriyet bu dönemde kitle gazeteleri olmaya başlamışlardır. Bu dönemde Demokrat Partinin parti programını uygulayabilmesi, hedeflediği projelerini hayata geçirebilmesi ve tabana bunları duyurabilmesi için basının desteğine ihtiyaç duymuştur. Basın DP’yi özgürlükçü bir ortam sağlayacağı gerekçesiyle desteklemekteydi. Bu bağlamda iktidara geldiği ilk dönemde özgür basın ortamının oluşması ve basın mesleğini icra eden insanların özlük haklarının güvence altına alınması konularını içeren bazı yasal düzenlemeler yapılmıştır. Demokrat Parti yönetimi, iktidarının ilk yıllarında gazetecilerin çalışma koşullarını düzenleyen bir kanun da çıkarmıştır. 5953 sayılı bu yasa ile gazetecilere sendika hakkı, kıdem teminatı, iş sözleşmesi gibi basın mensupları için son derece önemli haklar tanınmıştır. (Pancar ve Öğredik, 2013: 201).

Türkiye’de Tüm bu süreçlerden geçen gazete ve gazetecilik bugün ulaştığı konum itibarıyla çok büyük önem arzetmektedir. Nitekim Türkiye’de artan nüfus ve buna bağlı olarak artan iletişim ihtiyacı birçok gazete çeşidinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bunlar içeriklerine göre, yayın sürelerine göre, alanlarına ve ebatlarına göre zamanla çeşitlenmiştir.

Burada konumuz itibarıyla dikkat çekeceğimiz gazete türü yayınlanişı itibarıyla alanlara ayrılan gazeteler olan “ulusal” ve “yerel” gazetelerdir.

1.1. Ulusal Gazeteler

Toplum içinde yaşayan grupların, tüketici tipinin ve ihtiyaçların çeşitlilik olarak farklılaşmasına bağlı olarak, pek çok tüketim maddesinin yanı sıra kültürel bir tüketim aracı olan yayın türlerinin çeşitlilik ve sayısal olarak çoğalmasına yol açmıştır. Bunun bir sonucudur ki artık, dünyanın pek çok ülkesinde ülke düzeyinde basımı ve dağıtımı yapılan gazetelerin yanı sıra, kentlerin ve bölgelerin haberlerinden oluşan günlük gazeteler de yayınlanmaktadır. Yerel ve ulusal basın farklılığı da buradan kaynaklanmaktadır. (Vural, 1999: 39).

Türkiye içi ve dışı dağıtımı yapılan basın ortamı “ulusal basın” olarak nitelendirilmektedir. Kimi kaynaklar ulusal basını yerel basından ayırmak için “yaygın basın” ya da “ülke basını” olarak da adlandırmaktadır. Bu nitelendirmeleri de göz önüne alarak Türkiye’nin bugünkü var olan yerleşik koşulları çerçevesinde ulusal basın için; “yüksek tirajlı, merkezi İstanbul’da bulunan ve buradan tüm ülkeye dağıtımı yapılan, ülke düzeyinde kamuoyuna seslenen ve bu nedenle hedef kitlesi tüm Türkiye olan gazete, dergi, radyo ve televizyonlara topluca verilen isimdir. (Vural, 1999: 40).

Sadece, bir yerleşim biriminde ya da bölgede değil, bütün yurttan olup bitenleri, önemli olayları, ekonomi, politika, spor, sanatsal ve kültürel etkinlikleri, genel bilgileri; haber, diğer yazınsal türler, fotoğraf ve görüntüleri, bu arada uluslararası ve ulusal politikaları, ayrıca dış haberleri yansıtan, büyük bayiler tarafından ülke düzeyinde dağıtımı gerçekleştirilen basına “Ulusal Basın” denilir. Ulusal gazete kavramından çok sayıda okuyucuya ulaşan, ulaşmayı hedefleyen gazeteler anlaşılmaktadır. Başka deyişle, dünyanın ve ülkenin her tarafından her türlü haberlere sayfalarında yer veren ve çok geniş bir okuyucu kitlesine dağıtım yapılacak şekilde yayın yapan gazeteler, ulusal gazeteler olarak adlandırılmaktadır. Bugün Türkiye’de toplam basımları 3,5-4 milyon kadar olan gazeteler kurdukları dağıtım ağı ile en küçük yerleşim alanlarına bile günlük olarak ulaşmaktadır. (MEGEP, 2007: 40).

Kağıt ve baskı niteliği dünya standartlarında olan ulusal gazetelerin, reklam ve promosyon yoluyla tanıtım ve rekabet çabası yoğundur. Günümüzde ulusal basın organları şirketleşerek, hatta holdingleşerek yayınlarını sürdürmektedir.

Ülkemizde ulusal basının merkezi İstanbul'dur. Ulusal gazetelere ait örneklerden bazılarını şöyle sıralayabiliriz.

- Hürriyet Gazetesi
- Milliyet Gazetesi
- Cumhuriyet Gazetesi
- Vatan gazetesi
- Akşam Gazetesi
- Takvim Gazetesi
- Sabah Gazetesi. (MEGEP, 2007: 11).

1.2. Yerel Gazeteler

Yerel basın, ülkenin çeşitli yörelerinde, özellikle büyük kentler dışındaki yerleşim birimlerinde, il, ilçe ve beldelerde, günlük, haftalık ya da daha fazla aralıklarla yayınlanan, yayımlandıkları yörenin haberlerini veren, sorunlarını dile getiren, halkın isteklerini ilgililere aktarmayı hedefleyen yazılı basın organlarıdır. Yerel basın, “yalnızca belirli bir bölgede yayınlanan ve okunan, ulusal haberlerden farklı olarak yerel haberlerin ve konuların yer aldığı gazeteler” ya da “genel olarak bir kasaba ya da kentte yaşayan insanları ilgilendiren haberlerin yer aldığı ve o kentte yayınlanan gazete” olarak da tanımlanmaktadır. (Girgin, 2009: 114). Yerel basın organı olan gazeteler, kamuoyunun oluşturma görevini, nitelikleri ölçüsünde ve doğrultusunda bulunduğu yöre içerisindeki yerel kamuoyuna yönelik olarak gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Zira, yerel basın; konumu, mahiyeti ve kapsamı itibariyle bir yöre içerisinde lokal düzeyde vazifede bulunurken, doğal olarak yerel kamuoyuna yönelik hareket alanı içerisinde faaliyet göstermekte ve dolayısıyla kendine hedef olarak da yerel kamuoyunu almaktadır. Bu noktada yerel basının, yerel kamuoyuna yönelik hareket alanı içerisinde ilk etapta ve ağırlıklı olarak yerel gündemi ele alması ve ortaya koyması gerekmektedir. Çünkü yerel gazetenin, bulunduğu yörenin bir kitle

iletişim aracı olmasının yanı sıra o yörede yaşayan, o yörenin bir parçası olan yerel gazeteler, öncelikle kendi sorunlarına, yöredeki sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel, sanatsal, sportif vb. konulara ve gelişmelere duyarsız kalması düşünülemez. Dolayısıyla yerel gazetelerin, yerel kamuoyunun oluşumunda rol oynama noktasında yerel kamuoyu için yerel gündemi hazırlaması gerekmektedir. Muhtevasının ortaya çıkardığı nitelikler itibariyle aynı zamanda demokrasinin sağlıklı bir şekilde işlemesinde esaslı öğelerden bir tanesi olarak gösterilen kamuoyu ile demokratik düzenin prensipleri de gerçekleşme şansına kavuşmaktadır. Bu açıdan demokrasi ile kamuoyu arasında son derece önemli ve kopmaz bir bağlılık kitle iletişim araçları; haberlerin, düşüncelerin, bilgilerin, duyguların, kanaatlerin, kuşaklar arası kültürün iletiimine ve kamuoyunun oluşumuna katkı sağlarken, basın ve özellikle de gazeteler bu noktada toplumlara hem haber ve bilgi ulaştırmakta hem de kamuoyu organı olarak görev yapmakta, bir başka deyişle kamuoyunun oluşumunda önemli roller üstlenen bir kitle iletişim aracı konumunda görev yapmaktadır. (Yüzer, 2012: 6).

Yerel (yöresel) basın, Türk kamuoyunda “Anadolu basını” ya da “taşra basını” olarak da adlandırılmaktadır. Genel bir anlatımla yerel basın, sınırları dar ve tanımlanmış bir yörede, (kasaba, kent ya da bölge) yöre halkını bilgilendirmeye, eğitmeye, eğlendirmeye, böylece kamuoyunun serbestçe oluşmasına katkıda bulunmaya çaba gösteren kitle iletişim araçlarıdır. Basın tarihi incelendiğinde görülmektedir ki, gazetelerin çok büyük bir bölümü yerel olarak doğmuş; bazıları ekonomik ve teknolojik gelişmelerden yararlanınca, yerel özelliklerini terk ederek ulusal, hatta Avrupa’daki bazı hatırlamak gerekirse uluslar arası olmuşlardır. Örneğin bugün ulusal nitelik taşıyan, hatta Avrupa’da bile baskı yapan birçok Türk gazetesinin, İstanbul dışına gerçek anlamda dağıtım yapmaları, ancak 1960’lı yılların başlarında gerçekleşmiştir. (Girgin, 2009: 115).

Yerel basının temel özelliği ise yayımlandığı yörede, bireylerin sorunlarını çözmelerine yardımcı olmak, bireyler arasındaki ilişkilerin olumlu yönde gelişmesini sağlamak, yerel düzeydeki kamuoyunun oluşmasına katkıda bulunmak ve bu arada yerel yönetimleri bir ölçüde denetleyerek, eleştirel kamu görevi yapmaktır. Bunun için yöre halkının değerlerini tanımak çok önemlidir. Çünkü hiçbir yaygın basın gazetecisi ya da çalışanı, yöre halkını yerel basın kadar tanıyamaz. Bu çok önemli bir özelliktir. Yrenin özelliklerini en ince ayrıntısına kadar yörenin gazetecisi, yerel

gazeteci bilir. Yaygın gazetecinin bunları bilmediği de zaman zaman aktarılan yanlış bilgi ve yorumlardan ortaya çıkmaktadır. Yerel basın bölgenin ve bölgede yaşayanların her türlü sorununu ve bu sorunların karşısında üretilebilecek çözüm önerilerini gündeme getiren, tartışan yerel yönetim ile merkezi yönetim arasında köprü işlevi gören, halkın gözü kulağı olduğu kadar, yerel yönetimin dili de olabilen bir işleyişle, kişileri küreselleşme girdabından biraz olsun alıkoymaktadır. Aslında yerel basın, bir yönüyle ülke basınına malzeme sağlamakta, onları uyarıcı görevler görmekte, onlara yardım ortamı hazırlamaktadır. Günümüzde yerel basın, yöre halkının kültürel kimliğini korumak, haklarına sahip çıkmak, yöreye saygın bir konum kazandırmak görev ve yükümlülüğünü de üstlenmektedir. Çünkü birey, yerel ilişkilerle yaşadığı çevreye, kültüre ve topluluğa daha yakın bir bağlılık ve ortaklık duygusuyla yaklaşmaktadır. Bu noktada da yerel basın, bireyin yöresel yaşamındaki en büyük yardımcısı ve başvuru kaynağı olmaktadır. (Girgin, 2009: 116). Yerel basın doğrudan yöre halkıyla içi içe yaşadığı için, bölgede gelişen olaylara çok daha yakındır. Bölgeyi ve bölge halkını iyi tanır. Yerel halk, kendi gazetesinde kendi sorunlarını, gelişmelerini, sesini, yüzünü görür, kendisiyle ilgili her şeyi daha yakından izler, olaylara daha yakından sahip çıkar.

Yöre halkının moral kaynağı olan yerel basın, bireylerin çevreleriyle ve kendileriyle barışık, ilgili, bilgili ve yetkilileri yönlendirici yaşamalarını sağlamakla yükümlü, dolayısıyla çok önemli bir görevi üstlenmiş bir kurumdur.

İletişimin çevre koşulları içinde, yerel gazeteler bir anlamda yerel halkın kulağı, gözü ve sesidir. Bu gazeteler halkın kimi zaman günlük yaşamını düzenler. Bu nedenle modern yerel gazeteler, kitle iletişimi açısından toplumun en incelikli araçlarıdır.

Yerel gazete, zaman zaman devlet temsilcileri ile kamu yetkililerinin, kullanım ve propaganda aracı olarak görülseler de aslında yörede yönetenlerle yönetilenler arasında bir köprü konumundadır. Yerel kamuoyunun yerel iletişim aracı olan yerel basın, yöredeki kamusal çalışmaların, yatırımların ve uygulamaların da denetçisi konumundadır. Çünkü küçük kentlerde yabancılaşma büyük kentlerdeki yabancılaşma gibi olmadığından, gazeteci yakın çevresindeki gelişmelerle haberdardır. (Girgin. 2009: 116).

Ülke geneli yerine, daha dar bir dağıtımla bir ya da birkaç il ya da ilçedeki okura ulaşan, belirli il ya da bölgeye ilişkin haberlerin yoğunlukla bulunduğu basılı periyodik yayınların bütünüdür.

Ülkemizde ilk yerel gazete, 1867 Erzurum’da yayınlan “Envar-ı Şarkıye” gazetesidir. İkinci yerel gazete, 1881’de “Aydın” adıyla Mecid-i Fikri Bey tarafından İzmir’de yayınlanmıştır. (Gazeteciliğin Temel Kavramları, 2011: 16).

Yerel basın örneklerinden belirli il, ilçe ya da bölgelere yönelik konular gündeme getirilip tartışılır. Ülkemizde neredeyse bütün illerde bu tür yayınlar mevcuttur. Bu durum zaman zaman Diyarbakır yerel gazetesinde de kendini hissettirmiştir. Neredeyse bütün haberlerde ülke genelindeki konular gündeme getirilmiştir. Yerel basınla ulusal basını karşılaştırdığımızda yerel basının bir takım özellikleri ön plana çıktığı görülür. Yerel Gazeteler okuyucuya daha yakın ve sıcak gelir; çünkü haberler, olaylar tanıdık yakın bir çevre ile ilgilidir. İnsanların kendilerinden söz edilme doyumunu yerel basın daha kolay karşılayabilir. Ulusal basının birkaç satırda geçtiği yerel haberleri yerel basın, en ince ayrıntısına kadar verir. İşte bu özelliği ile yerel basının ulusal basın karşısında bir üstünlüğü söz konusudur. Yerel basın okurunu ilgilendiren tüm olayları doğrudan iletmektedir. Bu tutumu ile yerel basın gereksiz haberlere sayfa dolduran basından üstün bir özellik taşır. Yerel basının hedef kitlesini çok iyi tanıması gerekir; çünkü tüm kitle iletişim araçları geçerli olan yöntemler yerel basın için de geçerlidir. Yerel basının başarısı, yerel kamuoyu ve yerel yönetim üzerindeki etkisiyle orantılıdır.

Kitlelerin toplumsal farklılıkları ile kitle iletişim araçlarının nitelikleri dikkate alındığında, bir kitle iletişim aracı olarak yerel basının başarıda hedef kitlesi bir başka ifadeyle seslendiği kamuoyu üzerindeki etkinliğine bağlı bulunmaktadır. Yerel basının hedef kitlesi ise bulunduğu yörenin halkı ile o yörenin içine çeşitli göçler sonucunda yerleşen değişik kültürel yapıdaki insanlardan oluşmaktadır. Bu farklılıklar, yerel basının hedef kitle olarak seçtiği kitlenin en iyi bir şekilde tanınmasını zorunlu kılmaktadır. Çünkü yerel basının başarısı ve etkinliği yerel kamuoyunu oluşturur. Bu hedef kitleyi şu şekilde sıralamak mümkündür.

a- Aboneler ve gazeteyi satın alanlar

b- Yörede yaşayanlar

c- Valilik, emniyet M¼d¼rl¼g¼, Belediye, N¼fus, Tapu, Vergi Daireleri gibi kamu kurumları.

d- Haber, araştırma ve yorum üretiminde rol¼ ya da aracılığı olan gruplar (haber, istihbarat, bilgi kaynakları, eğitim, istatistik, ekonomik, k¼lt¼rel, sanatsal ve sportif etkinlik kurumları, gazete çalışanları gibi).

e- Meslek Örg¼tleri.

f- Siyasi partiler, dernekler, sendikalar.

g- Rekabette olduğu diğer yakın kuruluşlar.

h- Reklam verenler.

Yerel basının haber kaynakları, nitelikleri itibariyle yerel basının hedef kitlesi de olmaktadır. Yerel basının haber kaynakları ve seslendiği kamuoyu olarak belirtilen gruplar, gerek yerel basın tarafından sunulan iletiler açısından, gerekse y¼rede meydana gelen gelişmeler açısından yerel basın ile bir etkileşim içerisindedirler. Bir başka deyişle yerel basın, t¼m bu grupları etkilerken aynı zamanda bu gruplardan kendisi de etkilenmektedir. (Y¼zer, 2012: 13).

BİRİNCİ BÖLÜM

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE DİYARBAKIR ve DİYARBAKIR GAZETESİ

1. Geçmişten Günümüze Diyarbakır

Tarihi yollar üzerinde bulunan Diyarbakır şehri, geçmişten günümüze birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Tarihi süreç içerisinde ev sahipliği yaptığı medeniyetlerden devraldığı kültürel, ekonomik, sosyal zenginliğini günümüzde de devam ettirmektedir. (Kaçmaz, 2015: 132). Bölge'nin adını taşıyan "Diyarbakır =Diyarbakır" ve merkezi teşkil eden "Amid", adlarının menşei konusunda çeşitli fikirler ileri sürülmüştür. Ancak bunlar karşılaştırıldığında, ilk çağlarda "Amida" adını taşıyan merkez adının, "Amid" şeklinde değiştiği konusunda fikir birliği olduğu görülmektedir. Bölge adı olarak kullanılan "Diyarbakır" ise tarihi dönemler içerisinde "Cezire" yöresinin kuzey kısmını ifade etmiştir. Osmanlı hakimiyeti sırasında ise "Diyarbakır" adının eyaletin tamamına, "Amid" adının ise sadece bugünkü Diyarbakır merkezine tekabül ettiği görülmektedir. (Yılmazçelik, 2014: 12).

Diyarbakır medeniyetlerin beşiği olan Anadolu'nun en önemli kentlerinden biridir. Kent daima bir kavşak noktası olmuştur ve bu özelliği nedeniyle geçmişten günümüze kadar gelişen tarihi süreç içerisinde önemli bir tarihi mirasa sahip olan Diyarbakır, tarihinin başlangıcından itibaren farklı uygarlıklara ev sahipliği yapmıştır. (Kaçmaz, 2015: 134).

Diyarbakır bölgesi eski çağlardan bu yana, Akdeniz'i Basra Körfezi'ne, Karadeniz'i Mezopotamya'ya bağlayan, ayrıca Bitlis ve Van Gölü havzası üzerinden Azerbaycan ve İran'a ulaşan önemli yolların düğüm noktası üzerinde bulunduğundan her devirde önemini koruyan bir merkez olmuştur. (Yılmazçelik, 2014: 11). Diyarbakır, merkezi konumundan dolayı, iskâna açık ve çevresinin surlarla çevrili olması nedeniyle geçmiş dönemlerde birçok kavim tarafından ele geçirilmek maksadıyla saldırılara hedef olmuştur. Ayrıca şehirde bulunan birtakım sağlam kaleler ve gösterişli bir şekilde inşa edilmiş yapılar, geçmiş dönemlerde şehre hâkim olan toplumların hükümdarları için birer idare merkezi konumundaydı. Bu şehir mevcut durumundan ötürü çevrede bulunan güçlü toplumların dikkatini çekmiş ve şehri ele geçirmek için birçok defa saldırılar düzenlenmiştir. Bu nedenle kent, tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. (Kaçmaz, 2015:136).

Diyarbakır’da M.Ö. 3000-1260 yılları arasında, Hurri-Mitani egemenliği vardı. M. Ö. XIV. yüzyıl sonlarında kenti Asurlular yönetti. Asurlular hâkimiyetinden sonra M.Ö. 775-736 Urartular tarafından yönetilmiştir. Sonrasında sırasıyla İskitler, Medler, Persler, Makedonyalılar, Romalılar, Sasaniler, Bizanslılar, Emeviler, Mervaniler, Selçuklular, İnaloğulları, Nisanoğulları, Artuklular, Eyyübiler, Moğollar, Akkoyunlular, Safeviler ve Osmanlılar Diyarbakır’a egemen olmuşlardır. (Kaçmaz, 2015:138). Şunu da belirtmek gerekir ki; Diyarbakır tarihi kentinin çoğunluğu savaş, çok azı anlaşmayla olmak üzere sık sık hâkimiyet değiştirmiştir. Kente egemen olanların ilkin sur¹ duvarlarının onarılmasıyla ilgilendikleri duvar ve burçların üzerine yerleştirilen kitabelerden anlaşılmaktadır. (Parla, 2465). Eski Diyarbakır’ın asıl yerleşme ve ticaret alanı sur içinin iç kale dışında kalan kesimleridir. Buralar Diyarbakır’ın can damarıdır. (Tuncel, Cilt 9. 470). Diyarbakır’ın tarihi geçmişi içinde, özellikle ticari hayatında hanların önemli yeri olmuştur. Bu hanları ve kervansarayları önemli kılan, yukarı Mezopotamya’dan Anadolu’ya geçiş yolu üzerinde bulunmasıdır. Diyarbakır her devirde ekonomisiyle sanayi ve ticaretiyle, sanat ve kültürü ile sosyal yaşamıyla bölgenin hatta Ortadoğu’nun en gelişmiş kentlerinden biri olmuştur. Ana yollar üzerinde bulunan Diyarbakır bir ticaret merkezi olma özelliğini ilk çağlarda kazanmış, Roma dönemine kadarki sürede ticaret yollarını denetleme, gümrük kapısı, bir uç savunma üssü, hububat stoklama ve dağıtma merkezi, kervanlar için barınak ve ticaret işlevlerini üstlenmiştir. Bu işlevlerden ekonomik olanları kentin gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Bunun yanı sıra askeri üs işlevi zaman zaman kentin tahrip edilmesine, artan ihtiyaçlar iç kale alanını genişleterek, surların sık sık onarımına neden olmuştur. (Kaçmaz, 2015: 137).

Diyarbakır, doğunun ve batının geçiş güzergâhında ve de yakın doğuya sınır olması hasebiyle Osmanlı döneminde de önemli vilayet merkezlerinden biriydi. Bu özelliğinden ötürü Diyarbakır, Osmanlı’nın diğer önemli şehirlerinde olduğu gibi tarım, hayvancılık ve bazı insan gücüne dayalı zanaatların da yapıldığı bir ekonomik sisteme sahipti. Diyarbakır’ın Osmanlı’ya dâhil olmasının akabinde verimli arazilere

¹ Dikdörtgen biçimdeki Diyarbakır Surları, Anadolu’daki benzeri yapıların en büyüğü ve en sağlam şekilde ayakta kalmış olanıdır. Bu surların kuşattığı alanın doğu-batı doğrultusundaki uzunluğu 1700 m., kuzey-güney doğrultusundaki genişliği ise 1300 m’dir. Duvarlarının kalınlığı yer yer 3-5 metreyi bulan surların toplam uzunluğu 5 km ‘dir. Surların üzerinde yerden 8-12 m yükseklikte bulunan ve “devriye yolu” adı verilen bir yol bütün şehri çevreler. Surların üzerinde çeşitli şekillerde (yuvarlak, dört köşe, bazıları çok köşeli) yetmiş sekiz burç sıralanır...(Bkz. Tuncel, İstanbul: 470).

sahip olan Diyarbakır'da başta nebatat (tarım ürünleri) olmakla birlikte, birçok ürün yetiştirilmeye başlanmıştır. Öyle ki, Diyarbakır, bölgenin ve yakın doğunun tarım ambarı konumuna gelmiştir. (Yılmazçelik, 2014: 281). XVIII. yüzyılın ilk yarısına kadar gelişmesini sürdüren ticaret hayatı, önce duraklamış ve XIX. yüzyıl başlarından itibaren gerilemeye başlamış, yüzyılın sonlarında ise tam bir çöküntüye uğramıştır. Salgın hastalıklar, ayaklanmalar sebebiyle vukua gelen göçler, Ermeni komitelerinin çıkardığı kargaşalar, yangınlar bu çöküntüyü daha da hızlandırmıştır. Dokumacılık, kuyumculuk, bakırcılık gibi el sanatları gerilemiş ve bu durum XX. yüzyılın başlarına dek sürmüştür. (Beysanoğlu, 1998: 760).

Cumhuriyetin ilanının ardından 1924 Anayasası ile birlikte il, ilçe, nahiye, kasaba, köy şeklinde düzenlenen yapılanma sonucu il haline getirilen Diyarbakır, sahip olduğu önemi Cumhuriyet döneminde de sürdürmüştür. Cumhuriyet sürecine henüz geçiş aşamasında Şeyh Said² isyanıyla Diyarbakır 7 Mart 1925'de isyancılar tarafından kuşatılacak ve böylelikle bölgedeki yönetim anlayışında güvenlik mülahazaları öne çıkacaktır. Diyarbakır'da Şeyh Said isyanı sürecini takip eden aşamada kamuca özel bir yönetim anlayışının uygulaması zorunluluk olarak görülecektir. Bu özel yönetim yaklaşımının sonucu olarak I. Umumi Müfettişliği 27 Mart 1927'de 164 numaralı kanunla kurulmuştur. Umumi müfettişliğin yetki alanı ise aynı kanunla Diyarbakır (Diyarbakir)'in idari merkezde olduğu, Elazığ (El-Aziz), Urfa, Bitlis, Hakkâri, Siirt, Mardin ve Van vilayetleri olarak belirlenmiştir. Umumi Müfettiş uygulamasıyla bu teşkilata hükümetin vekili ve bakanların temsilcisi olma görevleri yüklenmiştir. Bölgedeki valilikler ve alt birimleri faaliyetleriyle ilgili verileri müfettişliğe raporlamak ve talep edildiğinde de açıklama yapmakla yükümlü olmuşlardır. Umumi müfettişler bölgelerindeki ekonomi, iskân, sağlık ve sosyal sorunların ivedilikle aktarılmasından da sorumlu tutulmuşlardır. (Kaçmaz, 2015: 148).

Diyarbakır, toplumların farklı din, inanç ve kültürel değerlerinin bir arada bulunduğu bir şehir olması sebebiyle önemli bir kültürel zenginliği barındırmaktadır. Diyarbakır, bu şehre gelen toplumların beraberlerinde getirdikleri ve burada oluşturdukları kültür ve medeniyetlerin izlerini ve eserlerini içinde barındırması

² Hilafet yanlısı bazı grupların Cumhuriyet'e ve İnkılaplara karşı başlattığı ayaklanmadır. 1925 yılının Şubat ayında başlamış ve üç ay boyunca devam etmiştir. Bkz. Beysanoğlu. 2001: 887).

nedeniyle adeta bir açık hava müzesi konumu haline gelmiştir. Diyarbakır özellikle Cumhuriyet dönemi de dâhil olmak üzere Bizans dönemi itibariyle çok sayıda farklı dinlere mensup halkların yaşadığı bir şehir olmuştur. Başta Müslümanlar ve Hristiyanlar olmak üzere, Süryaniler, Museviler ve Yezidiler gibi farklı dini topluluklara ev sahipliği yapmıştır. Farklı din ve kimlikteki bu insanlar yüzyıllarca iç içe yaşamışlardır. (Beysanoğlu, 1999: 360). Cumhuriyetin ilk yıllarında dinsel yapıda çeşitliliğin olmasıyla birlikte dünya savaşının da bir sonucu olarak oransal dağılımda Müslümanlar lehine oldukça yoğun olan bir artış meydana gelmiştir. (Öğüt ve Çadircı, 2013: 146).

Birçok medeniyete ev sahipliği yapan Diyarbakır, I. Dünya Savaşı'nın öncesinde ve sonrasında ve takiben de Kurtuluş Savaşı'nda ciddi ve fiili bir savaşa ve işgale maruz kalmamış olması, gerek bölgede gerekse Anadolu'nun diğer yerlerinde görülen, dışarıdan yönlendirilen ve desteklenen pek çok niyetin ortaya çıkmasına imkân vermemiştir. Cumhuriyet'in ilanından sonra 1925'te meydana gelen Şeyh Said isyan'ının bastırılması ile uzun bir sükûnet devresi yaşanmıştır. Bu dönem Diyarbakır ve çevresi için en istikrarlı dönemi teşkil eder. Devlet idari, iktisadi tedbirler noktasında devrin şart ve imkânları ölçüsünde elinden geleni yapmış ve daha sonraki dönemlere, en azından metod olarak örnek teşkil edecek uygulamalar ortaya koymuştur. (Kaçmaz: 2015: 134).

Cumhuriyet'in ilanını takip eden yıllarda ülkenin her tarafında başlatılan kalkınma hamleleri çerçevesinde Diyarbakır'da kendi payını almış şehrin fiziki çehresini değiştirecek önemli yatırımlar yapılmıştır. 1935 yılında demiryolunun Diyarbakır'a gelmesi şehrin gelişmesinde önemli bir katkı sağlamıştır. 1930'lu yıllardan başlayıp II. Dünya Savaşı'nın sıkıntılarının bütün şiddetiyle yaşandığı 1940'lı yıllarda da devam eden imar faaliyetleri şehrin yerleştiği sur içini etkilemiş ve buna bağlı olarak toplumsal yapının hareketlenmesine ve değişmesine sebep olmuştur. Sur içine sıkışıp kalmış olan Diyarbakır bu yatırımlar neticesinde surların dışına çıkmaya başlamıştır. Bu konuda öncülüğü devlet kurumlarına ait binaların çektiği görülmektedir. Zamanla bu binalar etrafında yeni mahalleler ortaya çıkmıştır. Diyarbakır, surların kuzey-batı istikametindeki geniş ova üzerinde yayılmıştır. (Kaçmaz, 2015: 135).

1950'li yıllarda Türkiye'de başlayan çok partili siyasi hayat ve bu durumun ortaya çıkardığı yeni anlayış ve hayat tarzı şehir üzerinde de bütün şiddetiyle kendini göstermiştir. Şehirleşmenin etkileri Diyarbakır'ı da içine almış, zaten tarih içinde de bölgesinin bir merkezi olan Diyarbakır, büyük ölçekte göç almaya başlamıştır. Bu durum şehrin fiziki yapısını da etkilemiş, sur içindeki tarihi doku bozulurken, gecekondulaşma şehrin sorunlarını gittikçe arttırmıştır. Diyarbakır'da tarımsal üretimde küçük aile tipi iletmeciliğinin varlığı aslında devralınmış mirasın sürdürülmekte olduğunun ve henüz ciddi bir dönüşümünün gerçekleşemediğinin göstergesidir. (Öğüt ve Çadırcı, 2013: 151).

Diyarbakır Cumhuriyet döneminde İktisadi Kalkınma vakfı verilerine göre sanayide gelişmişlik düzeyi Gaziantep ile birlikte 7. sıradadır. Günümüzde ise 54. sıraya gerilemiştir. Sanayi oldukça düşük yoğunlukta gelişmektedir. Diyarbakır'ın ulusal ve uluslararası ekonomiyle bütünleşmesinde alt yapı yetersizliği fiyat istikrarsızlığı sorununda oldukça belirgin bir unsur olmuştur. 1929-30 iktisadi kriz döneminde ise tarım ürünleri fiyatları hızla düşmeye başlamış ve bu durumun sonucu olarak ekim alanlarında daralma gerçekleşmiştir. Diyarbakır'a demiryolunun geldiği 1935'den önceki dönemde her ne kadar hayvan sırtında geleneksel bir taşımacılık ilişkisi bulunsa da nakliye bedellerinin yüksekliği en temel sorunlardandır. Müfettişlik Umum bölgesinde merkezi idarenin beklentileri oldukça yüksek bir seviyede olmuştur. Bu beklentilerin sonucunda Başbakan İsmet İnönü 1935'de bölgede bir inceleme ve değerlendirme gezisine çıkmıştır. Bu gezinin sonunda hazırladığı Kürt Raporu'nu Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu'na sunmuştur. İnönü'nün raporunda bölgesel sorunların merkezinde iktisadi ve mali sorunların olduğu anlayışı öne çıkmıştır. (Kaçmaz, 2015: 148).

Kentin önemli üretim sektörlerinin başında tarım gelmektedir. Toplam istihdamın %63,86'sı tarım sektöründe çalışmaktadır. Sanayi iş kolunda ise %3,86'lık bir oran istihdam edilmektedir. Kentin, gayri safi yurtiçi hâsıla içindeki payı %1,15'tir. Diyarbakır sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında 81 il içerisinde 56. sırada yer almaktadır. (Kaçmaz, 2015: 149).

Diyarbakır'da nüfusun büyük bir kesiminin tarım sektöründe çalıştığı görülmektedir. Sanayi ve ticaret her ne kadar tarım istihdamından sonra gelmiş olsalar da

yoğunlukları oldukça düşüktür. Tarımdan sonraki üretim sektörü olan sanayi kesimi Cumhuriyetin ilk yıllarında Osmanlı döneminin gerisine düşmüştür. Bu durum Diyarbakır ekonomisi üzerinde savaş dönemindeki tahrip edici etkilerin sanayi kesimi üzerinde çok belirgin olduğunun da göstergesidir. (Öğüt ve Çadırcı, 2013: 148).

Bu şekilde Diyarbakır'ın tarihi süreç içerisinde geçirdiği değişim ve dönüşümü genel olarak açıkladıktan sonra Diyarbakır'ın en önemli yerel gazetelerinden olan "Diyarbakır" gazetesinin kuruluşundan itibaren geçirdiği süreçler ve gazetenin genel özelliklerini ele alabiliriz.

2. Yerel Gazete Olarak Diyarbakır Gazetesi ve Haberleri

Diyarbakır basın tarihi Osmanlı Devleti dönemindeki vilayet gazeteciliğinin başladığı döneme denk gelmektedir. Bu vilayetlerin bir tanesi olan Diyarbakır vilayetinde ilk resmi gazete 3 Ağustos 1869 tarihinde çıkan "Diyarbakır" gazetesidir. Diyarbakır gazetesinden sonra Diyarbakır'ın ilk özel gazetesi olan "Peyman" gazetesi 1909 yılında çıkmaya başlamıştır. Peyman gazetesini 1910 yılında Dicle gazetesi, 1913'de "Mücahit" gazetesi ve "Diyarbakır'da Dicle" gazetesi takip etmiştir. Cumhuriyet dönemine gelindiğinde Diyarbakır gazeteciliğinde yeni gazetelerin çıkmaya başlandığı görülmektedir. 1925 yılında "Yeni Dicle" gazetesi, 1927 yılında "Halk Sesi" gazetesi ve 1936 yılında "Yeni Yurt" gazetesi bu dönemde çıkan müstakil gazetelerdir. (Pancar ve Öğredik, 2013: 89). Cumhuriyetin kuruluşundan Demokrat Parti iktidarı dönemine kadar geçen süreçte Diyarbakır'da çıkan yerel gazetelerin büyük bir kısmı kapanmak durumunda kalmıştır. "Demokrat Yeni Yurt" gazetesinin haberine göre 1950 yılına gelindiğinde sadece "Diyarbakır" gazetesi yayın hayatına devam etmiştir. (Pancar ve Öğredik, 2013: 90).

1946-50 yıllarında basının manzarası şuydu: Zaman ilerledikçe muhalefeti destekleyen gazetelerin sayısı gittikçe artıyordu. Artmamasına da imkan yoktu zira muhalefet, düşüncede ve eylemde her şeyin mükemmeliyi sunuyordu. Genellikle aydınlar demokrasinin bütün nimetlerinin elde edileceği hayali ile etkilenmişlerdi. Halk ise adalet ve eşitlik çılgınlıkları şekerin ucuza yeneceği günleri düşünmeye başlamıştı. Muhalefete çok geniş bir kredi açılmıştı. İktidara ise o derece hasis

davranılıyordu. Basın halkı coşturuyor düşünmeye değil, bilmeye, habere önem veriyordu. (Topuz, 2003: 192).

Demokrat parti iktidarından sonra Diyarbakır yerel gazeteciliği ciddi anlamda gelişme göstermiş ve birbiri ardına gazeteler çıkmaya başlamıştır. Bu gazeteler günlük, gınaşırı, haftalık on beş günlük ve aylık şeklinde farklı sıklıklarla çıkmıştır. Demokrat Parti döneminden önce olduğu gibi Demokrat Parti döneminden sonra da birçok gazetenin yayın hayatı kısa sürmüş hatta bazıları sadece bir sayı çıktıktan sonra kapanmak zorunda kalmıştır. Bu dönemde çıkan gazetelere baktığımızda “Halkın Dili” gazetesi (1950), “Diyarbakır” gazetesi, “İç-Oğuz” gazetesi, “Yeni Şark” gazetesi (1951), “Şark Postası” gazetesi (1952), “Demokrasiye Güven” gazetesi, “Dicle” gazetesi, “Sesleniş Gazetesi”, “Ümmid Gazetesi”, “yeni Yurt” gazetesi (1953), “Şark Spor” gazetesi, “Demokrat Şark” gazetesi, “Gökalp” gazetesi, “İleri Yurt” gazetesi (1954), “Demokrat Kale” gazetesi (1955), “Yeni Şark Postası” gazetesi, “Gayret Gazetesi”, “Ziya Gökalp” gazetesi (1957), ve “Güneydoğu Haber” gazetesi (1959) yayın hayatına atılan gazetelerdir. (Pancar ve Öğredik, 2013; 90).

Osmanlı İmparatorluğundan (XIX. yüzyıl), Cumhuriyete sonrada günümüze kadar uzanan bir zaman diliminde çok sayıda dergi, toplumsal ve düşünsel yaşamımızda gazeteler ve kitaplar kadar hatta onlardan çok daha fazla etkili olmuştur. Düşün, bilim, tıp, edebiyat, eğitim, moda, eğlence alanlarında yönlendirici olmuştur. (Çeviker, 2001: 7).

Diyarbakır yerel basınında birçok dergi de yayımlanmıştır. Bu dergiler farklı dillerde ve farklı sıklıklarla çıkmışlardır. Osmanlı döneminin son dönemlerinde çıkmaya başlayan bu dergiler cumhuriyet döneminde artarak devam etmiş ve Demokrat Parti iktidarıyla ciddi bir sayıya ulaşmışlardır. Diyarbakır’da Cumhuriyet öncesi yayınlanan ilk dergi 1910 yılında Kevkeb Medinho isimli Süryanice, Arapça ve Türkçe yayınlanan dergidir. Bu dergi dışında Diyarbakır’da çıkarılan ve ünü Diyarbakır dışına taşan önemli dergilerden birisi de Ziya Gökalp’in 18 Haziran 1922’de çıkardığı “Küçük Mecmua” isimli dergidir. Bu dergide Ziya Gökalp’in değişik konulardaki makaleleri yayınlanmıştır. Küçük Mecmua dışında Diyarbakır’da çıkarılan diğer önemli bir dergi de Cumhuriyetin kuruluşundan sonra 1938 yılında Halkevleri tarafından çıkarılan Karacadağ dergisidir. Bu dergi ekonomi,

tarikh, folklor ve sosyal konularda yayınlar yapmıştır. 1962 yılında aynı isimle başka bir dergi çıkmış fakat sonra kapatılmak zorunda kalmıştır. Diyarbakır'da yayınlanan dergiler çıkış tarihine göre sırasıyla Süryanice ve Türkçe olan Kevkeb Medinho (Şarkı Yıldızı) dergisi (1910), Şifuro (Borazan) dergisi 1913, Küçük Mecmua dergisi (1922), Yeni Hilal dergisi (1924), Diyarbakır Erkek Muallim Mektebi Talebe Mecmuası (1926), Gençler Evi Mecmuası (1927), Dicle Kaynağı ve Diyarbakır Kliniği Dergisi (1934), Karadağ Dergisi (1938), Yeni Klinik Dergisidir (1939). Demokrat Parti döneminde ise Birliğin Sesi dergisi (1951), Dicle dergisi, Lise dergisi ve İç- Oğuz Dergisi (1952), Ziraat Bilgileri dergisi, Çizgi dergisi, Tıp Gecesi dergisi, Fen dergisi ve Kara Amid dergisi (1956), Yudum Dergisi (1957), Neşter dergisi, Haber Bülteni dergisi ve Çaba Dergisi (1960) yayınlanan dergilerdir. (Pancar ve Öğredik, 2013: 91).

Konumuz bağlamında önem arz eden “Diyarbakır Gazetesi”, ilk olarak 3 Ağustos 1869 tarihinde yayın hayatına başlamıştır. Dönemin Diyarbakır valisi Kurt İsmail Paşa tarafından kurulan vilayet matbaasında basımı gerçekleşmiştir. İlk ismi “Diyarbekir” olan gazete, çıkış tarihinde Osmanlıca lisanla haftada bir defa çıkmaktadır. Türkiye’nin en eski gazetelerinden olan “Diyarbakır” gazetesi 1931 yılına kadar resmi bir gazete hüviyetindeyken, bu tarihten sonra sahibi değişmiş ve özel gazete olarak yayın hayatına devam etmiştir. “Diyarbekir” gazetesi Türkçe dışında Arapça, Süryanice, Ermenice ve Kürtçe olarak farklı dillerde de yayınlanmıştır. 1937 yılında “Diyarbekir” ismi, “Diyarbakır” olarak değişmiştir. Diyarbakır gazetesi kısa bir süre yayınına ara verdikten sonra 1 Haziran 1953 tarihinde “Diyarbakır” ismiyle tekrar yayın hayatına başlamıştır. Bu tarihten itibaren gazete günlük olarak iki sayfa şeklinde yayınlanmaya başlamıştır. “Diyarbakır” gazetesi 2 Eylül 1963 tarihinde kapanmıştır. (Pancar ve Öğredik, 2013: 91).

Diyarbakır gazetesinin birinci sayfasında Türkiye ve Diyarbakır ile ilgili haberlere yer verilirken ikinci sayfası ise iş ilanları ve reklamlardan oluşmaktadır. Gazetenin sahibi T. Cahit Çubukçu’dur. Gazete abonelik sistemi ile yayınlanmakta olup yıllık ve altı aylık abonelik seçenekleri sunmaktadır. Diyarbakır gazetesi sadece Diyarbakır’daki haberlere yer vermeyip, Ankara başta olmak üzere ülkeyi ilgilendiren diğer haberlere de geniş yer ayırmaktadır. Diyarbakır gazetesinde Ankara’dan referanslı haberlerin yayınlanmasının yanı sıra, Washington, New York,

Paris ve Londra merkezli haberler de gazetede yayınlanmaktadır. (Diyarbakır, 1947-1948-1951-1952),

Diyarbakır gazetesinde 1953 yılındaki gazete haberlerinden dış politika ile ilgili olarak ilk başlığın Kore Savaşı olduğu görülmektedir. Türkiye NATO'ya üye olmak gayesiyle 4.500 Türk askerini BM bayrağı altında Kore'ye göndermiştir. Kore Savaşına giden Türk askerlerinin durumu, Kore savaşını gidişatı ve barış süreci ile ilgili haberler gazete sütunlarında bolca yer almaktadır. Kore savaşı dışında dış politikada ABD, İngiltere, Almanya ve özellikle Arap ülkelerinin haberlerine gazetede geniş yer verildiği görülmektedir. (Pancar ve Öğredik, 2013: 92).

Diyarbakır ve çevresi ile ilgili haberlerde bazı aileler arası kavgaların yanı sıra, hırsızlık olayları ve diğer illerde de meydana gelen hadiseler de yer verilmektedir. Konuyla ilgili gazeteye yansıyan haberlerden bazıları şöyledir: “Kendilerine polis, komiser ve bekçi süsü veren dört kişiden iki kişi tevkif edildi.” , “Silvan'da kasaba içinde birisi tabanca kurşunuyla öldürüldü.”, “Bir kaçakçı tevkif edildi.”, “Bir torba çimento çalmaktan maznun Raşit Kahraman tevkif edildi.”, “Müessif Bir Hadise; Silvan kaymakamı bir rüşvet hadisesinden maznun olarak tevkif edildi.” Gazete reklamları ilk dönem çok olmamakla beraber özel bir takım gıda reklamları yayınlanmaktadır. Bunlardan “Vita” ve “Sana” isimli markalar öne çıkarken 1955'ten sonra doktor tanıtım reklamları gazetenin ilan sayfasında yer edinmeye başlamaktadır: “Kara Gün Dostu Kızılay'a Üye Ol”, “Vatandaş Türk Hava Kurumuna Yardım Et”, “Vatandaş ekonomiye riayet et, damlaya damlaya göl olur.” (Diyarbakır, 1947-1948-1951-1952).

Diyarbakır gazetesinde Diyarbakır Valisinin ve Belediye Başkanının Diyarbakır dışı seyahatleri özellikle de Ankara seyahatleri haber olarak yansımıştır. Bunun dışında Diyarbakır'da görev yapan emniyet müdürü, savcı, hakim, kurum müdürleri vs. şahısların tayinleri, terfileri de haber olarak gazeteye yansımaktadır. Gazetenin bir köşesi sanatsal yazılara ayrılmıştır. Şiir, tarih veya makale gibi yazılar buralarda çıkmaktadır. 1958 yılında daha önce gazetenin ikinci sayfasında yer alan resimlerle dünya olayları isimli bölüm bu tarihten sonra gazetenin ilk sayfasında yer almaya başlamıştır. Bu bölümde resimler eşliğinde dünya ile ilgili haberlere yer verilmiştir. Diyarbakır gazetesinin başyazarı Sabri Aytar'dır. Her gün köşe yazıları yayınlamakta

olan Sabri Aytar, genel itibariyle siyaset ve Diyarbakır ile ilgili yazılar yazmaktadır. Gazetenin sağ alt köşesi Hakkı Süha Gezgin'in günlük, siyasi, kültürel ve sanatsal köşe yazılarına ayrılmış ve günlük olarak o köşede yazıları çıkmaktadır. Diyarbakır gazetesine köşe yazarlığı yapan bir diğer isim de İffet Babagil'dir. Köşesinde daha çok Diyarbakır'ın sorunlarını ele almaktadır. 1955 yılının ilk ayında gazetenin sağ üst köşesinde Dr. Ali İsmailoğlu'nun yazdığı "Çocuk ve Terbiye" isimli köşe yazıları günlük olarak yayınlanmaktadır. (Pancar ve Öğredik, 2013: 93).

İKİNCİ BÖLÜM

DİYARBAKIR GAZETESİ (1947-1948)

1. 1945 ve Sonrası Siyasi Atmosferine Genel Bir Bakış

Tarihte “İkinci Dünya Savaşı” olarak bilinen hadise 1 Eylül 1939’da Alman ordularının Polonya’yı işgal olayı ile başlamıştır. (Keskin ve Yuvalı, 2001: 356). Savaş kısa sürede birçok Avrupa ülkesine yayılarak uzun yıllar sürmüştür. Bu süreçte Avrupa ülkeleri büyük bir yıkıma uğramıştır. İkinci Dünya savaşı sonrası Dünya Doğu ve Batı Bloğu olmak üzere ikiye ayrıldı. Amerika, İngiltere ve Fransa’nın oluşturduğu Batı bloğunun karşısında Sovyetler Birliği’nin liderliğindeki Doğu Bloğu bulunuyordu. Bu ayrışmanın dünya siyasi dengeleri açısından önemli neticeleri oldu. Rusya 1944-45 tarihlerinde Amerika’nın savaştan yavaş yavaş çekilmesiyle birlikte, bunu bir fırsat olarak değerlendirmiş ve Avrupa, Ortadoğu, Uzakdoğu ve Asya ülkeleri üzerindeki emellerini gerçekleştirme çabası içine girmiştir. (Armaoğlu, 2017:379). Özellikle Sovyet Rusya, savaş sonrası askeri üstünlüğünü kullanarak çıkar alanlarını genişletme yoluna gitmiştir. Bu alanlardan en önemlisi güneyinde bulunan Basra Körfezi ve Türk Boğazları idi. Bu iki stratejik nokta Sovyet Rusya’nın Akdeniz’e inerek yayılmasına imkân verecekti. Bu bağlamda Ortadoğu’nun Sovyet Rusya için önemi büyüktü. Özellikle İran ve Türkiye Sovyet Rusya’nın ana hedefleriydi. (Marım, 2010: 1). Aynı zamanda, Savaş sırasında Sovyet Rusya Türk Boğazları’nda bir askeri üs kurmak istemiş ancak reddedilmiştir. Sovyet yönetiminin daha savaşın ilk zamanlarında böyle bir istekte bulunması, Türkiye’de büyük bir tepki ile karşılanmış, uzun yıllar boyunca sıcak dostluk ilişkilerinin yaşandığı bu ülke hakkında ciddi kuşkular ve endişeler duyulmasına yol açmıştır. (Albayrak, 2004: 38). Bu amaçla Sovyet Rusya Türkiye’ye baskı kurmaya çalışmıştır. Bu şekilde baskı altında olan Türkiye Amerika’ya yakın durmaya çalışmıştır. Türkiye bu anlamda Sovyet Rusya’ya karşı, batılı demokrasilerin yanında yer almak eğiliminde ciddi olduğunu göstermek amacıyla; bu devletlerin olumlu karşılamadıkları bazı uygulamaları düzeltmiş, örneğin; Varlık Vergisi’ni kaldırmış, aşırı akımlara karşı önlemler almış ve çok partili sisteme geçilmesini engelleyen Dernekler Yasası gibi bazı yasalarda iyileştirmeler yapmıştı. Bu arada Orta Doğu’nun tek batı yanlısı, lâik Cumhuriyet ile yönetilen ve Müslüman çoğunluğun

yaşadığı devleti de Türkiye olmuştur. (Albayrak: 2004: 41). Türkiye bu anlamda Ortadoğu’da farklı bir misyona sahip tek ülkeydi.

Türkiye, İkinci Dünya Savaşı sonrasında tarafsızlığını bozarak, Amerika ve İngiltere gibi iki büyük siyasi güce yakın durmaya çalışmıştır. Burada Amerika ve İngiltere de Türkiye’ye destek sağlamışlardır. Çünkü Türkiye Jeopolitik anlamda çok ciddi bir noktada yer almakla birlikte, boğazların Türkiye sınırları içinde bulunması da bu ülkelerin çıkarına hizmet etmesi açısından çok önemliydi. Batı dünyası için, özellikle boğazların büyük askeri ve ticari önemi vardı. Amerika, Rusya’ya karşı Boğazları kullanarak Rusya’nın emellerine ulaşmasına engel olabilirdi. Çünkü Türkiye Rusya’nın Ortadoğu’ya ulaşabilmesi için bir köprü konumundaydı. Boğazların kapatılması, Rus donanmasının ve ticaret filosunun Karadeniz’de hapsedilmesi, çürümeye terk edilmesi demektir. (Albayrak: 2004: 41). Ancak, Amerika ve İngiltere’nin Türkiye’ye sağladığı destek, basit bir sempati sonucu olmamıştır. Her iki tarafın da çıkarları böyle bir yardımlaşmayı gerektirmiş, Amerika ve İngiltere daha sonraki yıllarda bu desteklerinin ürünlerini fazlasıyla toplamışlardır. (Albayrak: 2004: 41). İkinci Dünya Savaşını Batı cephesinin kazanması ve Almanya’nın Türkiye’ye karşı düşmanca tutumu ve Türkiye’nin iyice yalnızlaşması, biraz da Türk hükümetini Batı ‘ya mecbur kılmıştır diyebiliriz. Türkiye, bu anlamda II. Dünya Savaşı’na katılmamasına rağmen, dolaylı yollardan bu savaştan etkilenmiştir. (Armaoğlu, 2017: 376). Savaş sonucu oluşan devletler arası bloklaşmalar ve Türkiye’nin yeni siyasi ortamda yer arayışı bu durumda belirleyici olmuştur.

İngiltere, İkinci Dünya Savaşı’nda en çok zarar gören ülkelerden biri oldu ve savaşın getirdiği ekonomik sorunlarla yüz yüze kaldı. Eski imparatorluk gücünü koruyamayacağını anlayan İngiltere, birçok sömürgesinden çekilmek zorunda kaldı. İngiltere’nin etkisinin en çok olduğu bölge ise Ortadoğu idi. İngiltere’nin dış politikasının ana unsuru olan bu bölgeye gerekli yardımları yapamayacağını anlaması, müttefiki Amerika’nın yardımını istemesine neden oldu. Ortadoğu’daki çıkarlarını korumak isteyen İngiltere’nin sorumluluğunu Amerika’ya devretmesiyle birlikte bu bölgedeki Amerikan etkinliği yavaş yavaş artmaya başladı. Sovyet Rusya’nın faaliyetleri Amerika’yı, bu devlete karşı bir “*çevreleme politikası*”na yöneltti. Bu anlayışla ilk ciddi adım atıldı. Truman Doktrini ile İngiltere’nin yardım edemeyeceğini açıkladığı Yunanistan ve Türkiye’ye askeri ve ekonomik yardım

sağlandı. Sovyetlerin Avrupa'daki etkilerine karşı da Marshall Yardımı adı altında Amerika yardımı uygulamaya kondu. Böylece Sovyet tehlikesi karşısındaki Türkiye Amerika'nın hem askeri hem de ekonomik desteğini sağlayarak İngiltere ve Amerika'nın bütün organizasyonlarına dâhil olmaya başladı. Türkiye'nin Marshall Planı çerçevesinde aldığı yardımlar genel olarak iki gruba ayrılmaktadır. Direkt(dolaysız) yardımlar ve endirekt (dolaylı) yardımlardır. Yardımlar hibe, ödünç verme, şarta bağlı ve ticari bağlayıcı anlaşmalar şeklinde Amerikan patentli politikaların girişinin yolunu açtı. Yardımlar zannedildiği gibi Amerikan Hükümeti'nin bir lutfu değildir. Türkiye, Amerika'dan aldığı yardım kalemlerinin çoğunun bedelini faiziyle ödemiştir.

Bu noktada yaşanan olaylar ve Amerikan yardımlarıyla ilgili tüm gelişmeler ülke çapında ilgiyle takip edilmiştir. Özellikle ulusal ve yerel gazeteler yapılan bu yardımları adım adım takip ederek haber yapmışlardır. Çünkü yapılacak olan bu yardımlar Türkiye'de siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel anlamda birçok atılımın yapılabilmesi açısından önemliydi. Türkiye'nin kalkınabilmesi için bu yardımlara ihtiyacı vardı. Dolayısıyla ülke basınının hem ulusal haber kanallarının hem de yerel basın kanallarının en önemli haber başlıklarını oluşturmuştur. Bu bağlamda Diyarbakır yerel gazetesi dönemin siyasi olaylarını en ince ayrıntısına kadar işlemiştir. Özellikle "*Amerikan Yardımları*" başlıklı haber manşetleri dikkat çekmektedir.

1. 1. Diyarbakır Gazetesi'ne Göre Siyasi Haberler (1947-1948)

Dönemin genel siyasi atmosferi bu şekilde iken, şimdi dönemin yerel gazetesi olan Diyarbakır Gazetesi'nin siyasi haberlerini inceleyeceğiz ve dünyadaki siyasi atmosferin gazeteye yansıyan kısımlarını ele alacağız. Ancak Diyarbakır yerel gazetesi haberlerine geçmeden önce, gazetede ki haberlerin içerikleriyle ilgili bazı detay bilgiler vermekte yarar var. Şöyle ki: Gazete yazılarında birçok sözcükte yazım yanlış yapılmıştır. Bununla birlikte bazı köşe yazıları ve haber yazılarında oldukça belirgin bir şekilde göze çarpan düşük cümleler ve basit noktalama işaretlerinde, bariz bir şekilde yanlışlar olduğunu görmekteyiz. Aynı zamanda bugüne göre biraz daha ağır ve ağdalı bir dil kullanılmış ve bu durum noktalama yanlışları ve düşük cümlelerle birleşince bazı haberlerin anlaşılması oldukça zorlaşmıştır. O dönemdeki

kullanımı ile bugünkü kullanımı ve yazılışı farklı olan birçok kelime de bulunmaktadır. Örneğin; bugün “fiyat” olarak kullanılan kelime o dönemde “fiat” şeklinde kullanılmaktaydı. Yine aynı şekilde bugün “biber” isimli sebze, o dönemde “büber” şeklinde telafuz edilmekteydi. “olmaya” kelimesi “olmağa” olarak kullanılmaktaydı. “sağlayacağı” kelimesi o dönemde “sağlıyacağı” şeklinde kullanılmaktaydı. Gazeteden aldığım metinleri sadece tarihi haber değeri taşıması açısından değil, aynı zamanda o dönemin dili, yazım şekilleri, sözcük kalıpları ve cümle kurulumları ile ilgili bilgi arzetmesinden dolayı olduğu gibi yazdım ve hiçbir şekilde orijinalliyini bozmadım yine anlamlarında değişikliğe uğratmadan metinleri doğrudan alıntılardım. Gazeteden aldığım haberleri okurken bu bilgilerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

1947 yılında Diyarbakır Gazetesi’nde dikkat çeken siyasi haberlere baktığımız zaman özellikle dönemin gündemini oluşturan “*Amerikan Yardımları*” ile ilgili birçok haber olduğunu görmekteyiz. Bunların yanı sıra İngiltere, Amerika, Fransa, İtalya ve Ortadoğu ülkeleri ile Arabistan gibi ülkelerle de ilgili haberlere rastlamaktayız. Özellikle Türk-Avrupa ilişkileri bağlamında Avrupa Devletleri ile ilgili pek çok haber bulunmaktadır. Bu sıranın başında ise Amerika bulunmaktadır. Çünkü o dönemde Marshall Planı çerçevesinde yapılan yardımlar ve bu yardımların ülkeler ilişkileri üzerindeki etkilerinden çokça söz edilmektedir.

İşte gazeten aldığımız bazı siyasi haberler ve içerikleri: “*Atom enerjisi planı; Atom enerjisi komisyonu, dün atom enerjisinin milletler arası kontrolü hakkındaki Amerikan plânını içine alan planı 10 oyla kabul etmiştir*”. Başka bir haber: “*Rusya ve Polonya müstenkif kalmıştır*”. “*Mareşal Motgomeri Moskova’da bekleniyor.*” “*İtalyan-Rus ticaret muahedesi;*”. *Tampl* gazetesinin haber verdiğine göre, *İtalya ile Sovyet Rusya arasında ticaret muahedesinin akdi için ihzari inceleme devam etmektedir.* “*İngilizlerin İnfiali; Filistin’de tethişçilerin son hareketleri, İngiliz halkı arasında büyük infial uyandırmıştır. Şimdiye kadar bu taşkınlıklar üzerinde İngiliz hükümeti resmi bir yorumda bulunmamıştır.*” (Diyarbakır, 01.01.1947: 1).

Görüldüğü gibi gazete yerel gazete olmasına rağmen uluslararası haberlere oldukça kapsamlı bir şekilde yer vermektedir. Uluslararası haberleri ilgili ülkelerin haber merkezlerinden alarak paylaşmaktadır.

1947 yılının diğer siyasi haber başlıkları: “Ankara’da idareciler konferansı toplanıyor. Valilerle Belediye Başkanları da iştirak edecek”. (Diyarbakır, 03.01.1947: 1). Şeklinde başlamaktadır.

Fransa kaynaklı bir haber ise şöyle: “Fransızlar yeni yıla hayal kırıklığı ile girdiler. Yeni doğan çocuklar kara borsada satılıyormuş”. (Diyarbakır, 03.01.1947: 1).

Diğer bir haber ise; “Haşimi Ürdün Kralı Majeste Abdullah İstanbul’a geldiler.” (Diyarbakır, 13.01.1947: 1).

Burada siyasi ve yabancı ülkeler ile ilgili önemli haberlerin gazetenin ilk sayfasında yer aldığını görmekteyiz. Şöyle ki: “Romanya açlık ve sefalet içinde; Bükreş tam bir haftadan beri ekmeksizdir. Boldavya’dan son on beş gün içinde otuz altı kişinin açlıktan ve soğuktan öldüğü söylenmektedir.” (Diyarbakır, 15.01.1947: 1).

Diğer bir haber ise şöyle: “Sovyetler birliğinin Amerikan büyük elçisi Amerikan-Sovyet münasebetleri hakkında bir nutuk söyledi; Sovyet Birliğinin Amerikan büyük elçisi, Amerikan Sovyet dostluk cemiyetinde bir nutuk söyliyerek ez cümle demiştir ki; son zamanlarda münasebetlerimizi karartan bulutların, milletlerimizin hakiki hislerini aksettirmedigine kaniim 1946’da beliren endişe ve harp korkuları bulanık suda balık avlamak maksadile kararsızlık ve ümitsizlik tohumları saçan bazı siyasi ve harpçi grupların gösterdikleri faaliyetleri neticesidir. Churchill bunlardan biridir. O Sovyetler birliği aleyhine müteveccih bloklar ve federasyonlar kurmak istiyor. Harp içinde bu kadar büyük bir rol oynamış olan Amerika ve Sovyet milletleri arasındaki dostluk, şimdiki sulh zamanında daha büyük bir rol oynayabilir ve oynamalıdır. Başka bir haberde ise Almanya ile ilgili: Almanya dışında üç buçuk milyon harp esiri bulunduğu tahmin ediliyor. Harbin sona ermesinden beri yirmi bir ay geçtiği halde Almanya dışında takriben üç buçuk milyon Alman harp esiri bulunmasını tahmin eden Taymis gazetesi, övülmeye layık olmadığını yazmakta ve şunları ilave etmektedir. Almanya ile yapılacak barış anlaşmasının bu meseleyi hiç şüphesiz bir hal suretine bağlayacağı hususu bunun ele alınması için ayrı bir sebep teşkil eder. Bu arada alman harp esirlerini, memleketlerinde bulunan her hükümet, çektiği işçi sıkıntısı ne olursa olsun, bu harp, esirlerinin memleketlerine iadesi planlarını dikkatle gözden geçirmelidir. Taymis gazetesi, bu adamların çalışmalarına, diğer

memleketlerde olduğu gibi Almanya'da da ihtiyaç bulunduğu neticesini çıkarmaktadır. (Diyarbakır, 05.02.1947: 1).

Ayrıca Amerika'nın yapacağı yardımları tespit amacıyla Türkiye'ye yaptığı ziyaretler ile ilgili birçok habere rastlamaktayız. Bu durum o dönem Türkiye'sinin Amerika ile sıkı bir siyasi ilişkiler ağının olduğunu göstermekle birlikte Amerika'nın dönemin aktörü olduğunu da ispatlamaktadır. Gazete bu yönüyle yerel gazete yönünün yanında ulusal alanda haber ağı güçlü olan gazete özelliğini de yansıtmaktadır. Bununla ilgili örnekler ise şöyle: *"17 Mayıs'ta Türkiye'ye bir Amerikan deniz heyeti geliyor. 19 kişilik olan bu heyet Türkiye'de bir ay kalacaktır. Amerika askeri yardımıyla ilgili olarak geleceğini bildirdiğimiz uzmanlardan müteşekkil karma askeri heyet Mayısın 20'sinden sonra, Ankara'da beklenmektedir. Dış işleri Bakanlığı, Ankara'ya gelecek Amerikan heyeti üyeleri için şimdiden yer sağlamıştır. Amerikan askeri uzmanları yurdumuzda bir aydan fazla kalacaklardır".* (Diyarbakır, 14.05.1947: 1).

Başka bir haber ise şöyle: *"Türkiye'nin limanlarıyla, kara ve demir yollarının modernleştirilmesi için Amerikan uzmanları bir Plân hazırladılar. Haber alındığına göre, Türkiye'de bulunmakta olan Amerikan askeri uzmanları Türkiye'nin liman ve demiryolu tesisleriyle kara yollarının modern bir hale getirilmesi hususunda bir plân hazırlamışlardır."* (Diyarbakır, 21.05.1947: 1).

Dönemin aktörü Amerika ile ilgili haberlerde bir tanesi de şöyle: *"Amerikan heyeti şehrimizde, Truman doktrini gereğince memleketimizde yapılacak Amerikan yardımı ile ilgili meseleleri Türk uzmanları ve makamlarıyla yerinde incelemek üzere Amerikan askeri heyeti başkanı Tümgeneral Oliver ile albay Vizner, Albay Brestver, albay Roberts ile diğer heyet arasından beş uzmanın iştirakiyle dokuz kişilik bir heyet bugün hususi uçakla saat 9,45 de şehrimize gelmişlerdir. Heyet ordu evinde misafir edilmişlerdir. Aldığımız malumata nazaran, Amerikan heyeti, iki gün şehrimizde incelemelerde bulunduktan sonra diğer doğu illerimize gideceklerdir."* (Diyarbakır, 20.06.1947: 1). *"Amerikan heyeti Türkiye'den ayrıldı."* (Diyarbakır, 23.06.1947: 1).

Amerikan ile ilgili bir diğer haber: *"Amerika Türkiye'ye dört denizaltı, on bir harp gemisi veriyor. Bugün Bahriye Bakanlığın bildirdiğine göre yardım kanunu*

hükümlerince 1 Nisan'a kadar Türkiye'ye dört büyük denizaltı ile on bir tane başka harp gemisi verilecektir. Bahriye Bakanlığı denizaltıların Amerikan mürettebatı tarafından Türk limanlarına teslim edileceğini belirtmiştir.” (Diyarbakır, 14.01.1948: 1).

Aynı şekilde haberler devam etmektedir. *“Amerika'dan alacağımız harp gemileri...350 denizcimiz Amerika'da talim görüyor. Kongrenin kabul etmiş olduğu yardım programı çerçevesinde Türkiye'ye verilecek olan gemiler hakkında Amerikan Bahriye bakanlığı yayınladığı tebliğde Türk donanmasına mensup 350 kişinin verilecek gemileri Amerika tersanelerinde teslim almak maksadile bir hazırlık talimi geçirmek üzere Amerika'ya gelmiş olduğu veya pek yakında geleceğini bildirmiştir.” (Diyarbakır, 16.01.1948: 1).*

Amerikan yardımlarının yoğun olduğu ve ülkede Amerika'nın çok konuşulduğu ayrıca ülke siyasetinde de etkin olduğu bu dönemde, köşe yazarlarının da zaman zaman konu başlıklarının Amerika ile ilgili olduğu gazetede göze çarpan detaylar arasındadır. Diyarbakır gazetesinin köşe yazarlarından olan Mustafa Baydar 'ın *“Amerikan Medeniyetinin Cevheri”* başlığı altında yazmış olduğu metin dikkat çekmektedir şöyle ki: *“Bugün bütün dünyanın gözlerini kamaştıran Amerika, en büyük bir hızla ileriye doğru medeniyet hamleleri yapıyor. Bu neticeyi sağlayan elbette Amerikanvari bir çalışma tarzı, düşünüş tarzı ve yaşayış tarzı mevcuttur. Amerika'yı her an ilerleten bu cevher nedir. Bunu kısa bir formülle ifade etmek şüphesiz ki güçtür. Cesaretle ileri atılan bu teşebbüs, sarsılmayan bir azim, daima kıymetlendirilen zaman, mest olurcasına bir çalışma şevki ve temposu, şuurlu bir hürriyet havası, müspet, ileri ve asra uygun bir düşünce tarzı... Bunlardan sonra hak edilmiş delicesine bir eğlence ve dünyanın bütün nimetlerinden delicesine istifade etme...Biz bilhassa son yıllarda Amerika ile her türlü münasebetlerimizi arttırmış bulunuyoruz. Bu kadar sıkı bağlarla bağlanmış iki milletin birbirlerine az çok tesir etmesi pek tabiidir. Biz tesir olarak işe, Amerika'nın heyecanlı veya seri para çalma usulünden başladık. Gazetelerde okuduğumuz bir haber, yüksek tahsili de bitirmiş birkaç gencin otomobile binip Amerikanvari bir şekilde bir evi soyma teşebbüsünden bahsediyor. Biz Avrupa medeniyetinin de hemen hemen sapını ve çöpünü almıştık. Hiç olmazsa Amerikan medeniyetinin cevherine gözümüzü çevirelim. Teşebbüsten, azimden, çalışmaktan yılmayalım. Bir fert güçlüklerle mücadele ettiği nispette*

insanlaşır.”(Diyarbakır, 25.02.1948: 1). Şeklindeki yazı aslında Amerika’nın döneme ne denli hâkim olduğunu, bir yazarın kaleminden çok iyi anlatmaktadır. Ayrıca bir yazarın kaleminden Amerika’ya olan hayranlık da bu cümlelerle dile getirilmiştir.

Bir diğer haber: *“Amerikan yardım malzemeleri gemilerden süratle boşaltılıyor.”* (Diyarbakır, 02.04.1948: 1). *“Amerikan yardımı başlıyor. Bir milyar liralık ilk tahsisatlar: Türkiye’ye 50 milyon dolar tahsisi edilecek. Truman “demokratik sistemin tesirli olabileceğinden şüphe edenler, yardım tasarısının fiile çıkarılmasından ders almalıdırlar.”*(Diyarbakır, 09.04.1948: 1).

Gelen yardımlarla ilgili olarak haber: *“Gelen ve yolda olan yardım malzemesi; Amerikan yardım malzemesinin memleketimize Amerikan gemileri ile getirilmesine devam edilmektedir. Dün de İstanbul’a Loman adlı bir şilep gelmiş ve yükünü boşaltmağa başlamıştır. Bu şilepten başka iki şilep daha gelecektir. Sivas tankeri de benzin yüklü olarak gelmiş ve yükünü boşaltmağa başlamıştır. Üçüncü uçak gemisi de 15 gün sonra İstanbul limanına gelecektir. Bu sabah da İskenderun’a Uab Brova şilebi gelmiş olacaktır.”* (Diyarbakır, 21.05.1948: 1).

Dış haberlere devam edecek olursak: *“Türkiye’ye iltica eden Türkler. Yunan hükümeti her türlü kolaylığı gösterecek. Atina a.a – Anadolu ajansının özel muhabiri bildiriyor: yetkili kaynaklardan bildirildiğine göre, Batı Trakya’da eşkıya korkusu ile komşu Türkiye’ye iltica etmek isteyen Yunan tabiiyetindeki Türklere her türlü kolaylığın gösterilmesi ve bütün haklarının korunulacağına ve dönüşlerinde mal ve mülklerini tekrar elde edeceklerine dair kendilerine teminat verilmesi Atina’dan mahaili makamlara tebliğ olunmuştur.”* (Diyarbakır, 30.04.1948: 1).

Haber başlıklarından da anlaşıldığı üzere Diyarbakır Gazetesi’nin 1947 ve 1948 yıllarının siyasi haberleri daha çok Amerikan Yardımları ile ilgili gelişmeler çerçevesinde oluşmuştur. Amerikan Yardımları’nı görüşmek amacıyla Amerika’dan gelen heyetler dikkat çekmektedir. Bu bağlamda yapılan siyasi görüşmeler ve alınan kararlar haber başlıklarını ana temasını oluşturmuştur.

2. 1945 Sonrası Türkiye Ekonomisi'nin Genel Görünümü ve Amerikan Yardımları'nın Etkisi

1945 İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda ABD dünyanın en güçlü devleti olarak sahnede bulunuyorken, kendi öncülüğünde, Batı dünyasını ve uluslararası sistemi yeniden kurumlaştırma işlevini yüklenmiştir. Aynı zamanda savaşın galiplerinden biri olan SSCB'nin daha fazla yayılmasını ve savaşın yenik devletlerinin (başta Japonya ve Almanya) tekrar savaş saldırganlığını engellemek amacındaydı. Birinci amacın gerçekleşmesi, vereceği dış yardımların kendi modelini gerçekleştirmeye dönük olarak kullanılmasını gerektiriyordu. Bu anlamda askeri ya da ekonomik yardımlardan yararlanmak isteyen bir ülke, sistemin koşullarına uymak ve alacağı yardımların içerdiği şartları yerine getirmek durumundaydı. Türkiye bu koşulları sağlamak amacıyla bu yardımlara dâhil edilmişti.

Türkiye, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Amerikan dış yardımı almak yoluyla ithalatını arttırmak ve Batı dünyası içinde yer almak için, kurulan yeni uluslararası düzenin ve dış yardımın da koşullarını kabul etmek zorundaydı. Türkiye'ye yapılan tavsiyeler, ülkede yerleşen danışmanlar ve yardım teşkilatları ülke temelinde somutlaştı. Bu açıdan 1946-53 döneminin ana ekonomik göstergeleri, hızlı bir büyüme sürecini yansıtmaktadır. (Güler, 2009: 135). Türkiye Amerika'dan aldığı yardımlarla özellikle ekonomik olarak özellikle tarım alanında önemli faaliyetlerde, atılımlarda bulunmuştur. Sık sık Türkiye'ye gelen Dünya Bankası uzmanları, Türkiye'nin geniş olanaklara sahip bir tarım ülkesi olduğunu vurgulamışlardır. Türkiye bu raporlar ve öneriler doğrultusunda geleneksel tarım ürünleri ve hammadde ihracatı ve buna karşılık sanayi ürünleri ithalatına dayalı bir eklemlenme modeli ile uluslar arası ekonomik iş bölümü içerisinde yer almıştır. (Yılmaz, 2010: 41). Türkiye bu atılımlarla kendi ekonomik gücünü oluşturma çabası içerisine girmiştir. Bu fırsatı ekonomik kalkınma yolunda kullanmaktaydı.

Türkiye'nin ekonomi politikalarının geçmişine bakıldığında 1923-1929 yılları arasında liberal iktisat politikaları ile birlikte tarım ön plana çıkmıştır. Diğer sektörlerin üzerinde fazla durulmadığını söylemek mümkündür. Bunun nedeni, bu dönemde ülke nüfusunun yaklaşık % 84'ünü tarımsal nüfustan oluşmasıdır. Yine Cumhuriyet'in ilk on yılında tarım GSMH'nin ortalama % 47'sini oluşturmuştur.

(Baytal, 2007: 554). Türkiye 1945 yılı ve sonrasında da tarım ülkesi olma özelliğini korumaktaydı. Bu amaçla yapılan yardımların çoğunluğunu tarımsal reformlar oluşturmaktaydı. Gelen uzmanların verdiği raporlar da bu doğrultuydu. Bu sebeple Türkiye ekonomik kalkınmayı tarım eliyle yapmaya çalışarak öncelikle tarımsal anlamda iyileştirmelere gitmiştir. Bu anlamda dış yardımlar Türkiye'nin kurtarıcısı durumundaydı.

1945 yılından sonra ekonomik kalkınma için gerekli ve yeterli kaynağa sahip olmayan Türkiye tüm umudunu dış yardımlara bağlamıştı. Dış yardımların sağlanabilmesi amacıyla da savaş sonrası hazırladığı plan ve programlar hep bu doğrultuda şekillenmişti. Dış yardımlardan yararlanmanın temel koşulu, sanayileşmekten vazgeçmek ve onun yerine tarım sektörü öncülüğünde bir kalkınma modelini benimsemektir. Türkiye'ye yapılacak yardımları değerlendirmek ve yerinde görmek üzere gelen uzman heyetler hazırladıkları raporlarda sürekli aynı şeyi işaret ediyorlardı. Türkiye'nin tarımsal potansiyeli yüksektir ve üretimi arttırmak pekâlâ mümkündür. Uzmanlara göre, tarımsal üretim artmıyorsa bunun nedeni; tarımsal sermaye kıtlığı, ekipman ve teçhizat darlığı ve altyapı yetersizliğidir. Bu nedenle, tarıma dayalı bir kalkınma çerçevesinde 1950'li yılların ortalarına kadar alınacak olan bütün dış fonlar tarıma yöneltilmeliydi.

Gerek iç gerekse dış siyasal konjonktürde meydana gelen gelişmeler, Türkiye'nin 1950'li yılların başından itibaren izleyeceği ekonomi politikalarını doğrudan belirlemiştir. Daha 1950 yılından önce tek parti yönetiminin 1947 Planı çerçevesinde belirlediği tarım sektörüne ağırlık veren iktisat politikası, 1950 yılından sonra DP tarafından da devam ettirilmiştir. 1950 yılındaki seçimleri kazanarak, iktidar olan DP yönetiminin ilk dört yıllık döneminde dış yardımların da desteğiyle tarımsal üretimde çok olumlu ilerlemeler gerçekleşmiştir. Gerçekten de uluslararası konjonktürün olumlu seyrine ve Amerikan yönetiminin tarıma yönelik yardımlarına ek olarak, DP'nin devletin olanaklarını hep köylünün refahı yönünde kullanmıştır. Buna da uzun süre devam etmiştir. Çünkü DP'nin siyasal tabanının ağırlıklı olarak köylüye ve kırsal bölgeye dayalı olması, iktidarının sürmesi için böyle bir politikayı gerekli kılmıştır. Görüldüğü gibi, Türkiye'nin yeni uluslararası işbölümü içerisindeki yeri, dünya ekonomik yönetiminin merkez gücü Birleşik Amerika tarafından artık belli oluyordu. Buna göre Türkiye sanayileşmekten vazgeçip, Batı'nın temel ihtiyaçlarını

karşılama, dolayısıyla tarım ihracatçısı olmayı hedef almaktaydı. (Oktar ve Varlı, 2010: 10). Tüm bu özellikleri dikkate alarak incelediğimiz 1947-1948 Diyarbakır Gazetesi Ekonomi haberlerinin daha çok Amerikan Yardımları doğrultusunda, yapılan ekonomik kalkınma hamlelerinin gazeteye haber olarak yansıdığını görmekteyiz.

2.1. Diyarbakır Gazetesi'ne Göre Ekonomi Haberleri (1947-1948)

Ekonomik kalkınma anlamında tarımsal reformlar yaparak ilerlemeye çalışan Türkiye'nin yaptığı ekonomik atılımlar Diyarbakır Gazetesi tarafından tüm detaylarıyla ekonomi haberleri olarak gazetede yer almıştır. Bunun yanı sıra yapılan yardımların Doğu ve Güneydoğu bölgesine faydaları ve bu anlamda yapılan çalışmalar dikkatle takip edilmiştir. Diyarbakır'daki çalışmalar özellikle takip edilerek, gerekirse yerinde ziyaret edilerek haberlerin ekonomi bölümünde yerini almıştır. Bu şekilde hem kamuoyu hem de bölge halkı yardımların mahiyeti hakkında bilgi sahibi olmuşlardır.

Bu bilgiler ışığında, haberlerin Diyarbakır Gazetesine Yansımaları şu şekildedir:

Diyarbakır gazetesine yansıyan ekonomi ile ilgili bir haber şöyle: *“Et fiyatları indirildi. Şimdiye kadar kilosu 200 kuruş üzerinden satılmakta olan koyun ve kuzu etlerinden 30 kuruş tenzil edilerek bu günden itibaren 170 kuruştan satılacağı belediye encümenince kararlaştırılmıştır.* (Diyarbakır, 12.05.1948: 1).

Bir diğer haber: *“Yağ fiyatları gittikçe yükseliyor. Yağ fiyatları birden bire yükselerek 480 kuruştan 6 liraya çıkmış ve fakir fukaranın alamayacağı bir dereceye bulmuştur. Her ne kadar bu yükselişe, Muş, Bitlis ve Van taraflarından henüz yağ gelmemesi, az miktarda Karacadağ'dan gelen yağların tüccarlar tarafından alınarak sevkiyatta bulunması gibi sebepler gösteriliyorsa da her ne olursa olsun gıda maddeleri üzerinde durmak lazımdır. Çünkü gidişata bakılırsa her taraftan bol miktarda yağ gelse dahi fiyatların ineceğine dair bir emare görülmemektedir. Yağ fiyatlarının normal bir hadde indirilmesi hususunda icap eden tedbirlerin alınmasını ilgili makamlardan bekleriz.”* (Diyarbakır, 14.05.1948: 1).

Başka bir haber ise: *“Şehrimizde Akbank adında bir banka açılacak. Merkezi Adana'da bulunan Akbank Türk anonim ortaklığı tarafından Ceyhan, Mersin, İskenderun, G. Antep, Urfa ve Diyarbakır'da birer şube olarak açılacaktır.*

Diyarbakır'da açılacak olan bu bankanın şehrimiz iktisadiyatı üzerinde büyük faydalar sağlayacağı umulmaktadır.” (Diyarbakır, 24.05.1948:1).

Diğer bir haber: “Ergani ilçesinde meyva ve sebzeler faîş fiatla satılıyormuş. Ergani ilçesinde Asım Akbilgiç imzasile aldığımız bir mektupta, ilçede hemen her şeyin nispet kabul etmeyecek derecede pahalı olduğuna işaret ettikten sonra bilhassa bakkal ve manavların meyva ve sebzeleri daha yüksek bir fiat üzerinden sattıklarından başka, müşteriye büber ve patlıcanda beraber almadıkça bir kilo domates vermediklerinden bahisle şikâyet etmektedir. Her ne kadar belediye encümenleri halkın en mühim gıda maddelerinden bulunan et ve ekmekten maade hiçbir maddeye doğrudan doğruya sarf vermekte yetkili değilse de, pek faîş bir fiyatla satılan herhangi bir gıda maddesi hakkında ilçe idare kurulunun tasdikine iktiran etmek suretiyle narh koyabilir. Hakikaten denildiği gibi fahiş fiat mevcut ve malını satışa arzetmiyenler varsa hükümet ve belediyenin müdahale etmesi lazımdır.” (Diyarbakır, 23.07.1948: 1).

Dönemin en önemli gündemini oluşturan haberlerin daha çok Marshall Planı çerçevesinde Türkiye'ye yapılan yardımların olduğunu görmekteyiz.

3. Diyarbakır Gazetesine Göre Sosyal ve Kültürel Haberler (1947-1948)

Cumhuriyet'in ilk yıllarında ulus ve ulus-devlet inşasında eğitime ve bilhassa ilköğretime ayrıcalıklı bir yer verilmiştir. Bu amaçla ülkenin birçok yerinde imkânlar elverdiğince okullar açılıyor ve eğitim alanında hızlı bir şekilde ilerlemeler kaydediliyordu. Bunu yanında halkevleri, köy enstitüleri vb. eğitim kurumları da açılmaktaydı. Ülke genelinde okuma yazma oranları oldukça düşük olmakla birlikte eğitim-öğretim yapabilecek kapasitedeki eğitim kurumlarının sayısı da oldukça sınırlıydı. Bu eksiklik ve eğitim alanındaki boşluk devlet yetkililerini harekete geçirmiş ve eğitim-öğretim alanında köklü ve kalıcı değişikliklere gidilmiştir. (Özgen, 1993: 15). Tüm bu değişiklikler ülke genelinde yaşanmaktaydı. Bu noktada devletin bu şekilde eğitim ve öğretimi yaygınlaştırma politikası büyük önem arz etmekteydi.

Eğitim ve öğretimi yaygınlaştırma politikasının bir gereği olarak bu dönemde Diyarbakır'da Halkevleri, Millet Mektepleri ve Dicle Köy Enstitüsünün yanı sıra

başta il ve ilçe merkezleri olmak üzere okullaşmaya önem verilerek köylere varıncaya kadar çok sayıda okul açıldı. 1923-50 yılları arasında Diyarbakır merkezde yedi ilkokul mevcuttu. Bu okullar: Gazi, Cumhuriyet, İsmet Paşa, Ziya Gökalp, Süleyman Nazif, İnönü ve Yenişehir İlkokulu isimlerini taşımaktaydı. Cumhuriyetin ilk yıllarında Diyarbakır'da azımsanmayacak bir Hristiyan nüfus mevcut olduğundan vilayette Süryanilere ait bir cemaat okulu da bulunmaktaydı. (Çağlayan, 2014: 631). Okuma yazma oranının oldukça düşük olduğu bu dönem, maddi imkânsızlıklar ve olanakların yetersiz olması sebebiyle okullaşma oldukça yavaş ilerlemekteydi. Çünkü Türkiye ekonomik olarak henüz toparlanamamış yapılan bir dizi eğitim ve kültür reformunun kırsal kesime ulaşması zaman ve maddi imkan gerektirmekteydi. Bu açıda özellikle kırsal kesimde yaşayanlar bazı eğitimle ilgili gelişmelere çok geç ulaşabilmekteydi.

Toplumsal ve siyasal dönüşümlerin yaşandığı dönem ve yeni bir toplumun şekillendirilmesinde eğitim çok önemli bir role sahiptir. Bu gerekçelerden ötürü, bir ulus-devlet olarak kurulan Cumhuriyet, Türkiye'nin hem yeni rejimin hem de ideal yurttaş kimliğinin inşasında eğitimin yeri ve işlevi vazgeçilmez olmuştur. Erken Cumhuriyet döneminde eğitim, yeni bir kimlik inşa sürecinde bir takım reformların ve yeni değerlerin halka benimsetilmesinde etkin bir aygıt olarak kullanılmaya çalışılmıştır. Cumhuriyet'in eğitim politikalarının başat amaçlarından biri de homojen bir toplum yaratmaktır. Erken Cumhuriyet yönetimi bunu gerçekleştirmek için ülkenin dört bir tarafında okullar açmaya büyük önem verdi. (Çağlayan, 2014: 642). Bu amaçla özellikle büyük şehirlerde eğitime dönük çalışmalar hızla ilerlemekte ve okullar ve yeni eğitim kurumları açılmaktaydı.

Dönemin eğitim merkezlerinden en önemlilerinden biri de hiç kuşkusuz Köy Enstitüleri'di. Köy enstitüleri kırsal kesimin en önemli eğitim merkezleriydi. Köy enstitülerinin amacı Türk köylerinin cahilliğini, geri kalmışlığını ve maddi imkânsızlıklarının en kısa zamanda giderilerek köylünün kalkınmasını sağlamaktır. 1940'larda altı yaş üstündeki nüfusun % 78'i okur yazar değildi. Köylerde bu oran % 90'lara varıyordu. Bu cehaletle mücadele etmek için köylünün sosyal ve ekonomik yapısını eğitim kanalıyla düzeltmek için Köy Enstitüleri kurulmuştur. Köy Enstitülerinin temelindeki fikir, karma eğitimle köy çocuklarını devlet hesabına okutmak, mezun olduktan sonra onları köylere ve köy çocuklarına daha iyi tarım

metotları ve sağlık bilgisi öğretmek üzere köylerine göndermektir. Köyün toplumsal hayatına karışıp köylülerle kaynaşabilmeleri için enstitüyü bitirmiş öğretmenlere toprak ve ev verilmiştir. Bu okullarda toplam 15.000 öğretmen ve 2000 kadar sağlıkçı yetişmiştir. Bu insanlar gittikleri yerlerde pek çok köy çocuğuna ve köy halkına okuma yazma öğretmişlerdir. Köylere birçok araç gereç girmiştir. Öğretmenler uygulamalı olarak öğrencilere ve bazı köylülere tarımı öğreterek tarımı daha küçük yaşlarda onlara sevdirmişlerdir. Yine bu öğretmenlerin eşliğinde okul bahçeleri ve hazine toprakları ağaçlandırılmıştır. Aynı zamanda köy enstitüleri kurulduğu köylerin sosyal ve kültürel yönden gelişmelerini, ekonomik yönden kalkınmalarını sağlamıştır. Köy enstitülü elemanlar daha öğrenci iken okulların yapımına iş gücü katkısı yapmışlar, öğretmen iken de okulu ve okulun ihtiyaçlarını kendileri yaparak devlete katkı sağlamışlardır. Köy Enstitülerin ilk resmi öğretim programı 1943 yılındadır. Köy Enstitülerinin ilköğretim okullarıyla birleştirilmesi kanunu 27 Ocak 1954 tarihinde T.B.M.M. tarafından kabul edildi. (Akalın, 2013: 135-136). Bu çerçevede değerlendirecek olursak, dönemin koşulları göz önünde bulundurulduğunda Köy Enstitüleri eğitim açısından çok önemli bir atılım olmuştur. Nitekim köylüyü bilinçlendirmenin en iyi yöntemi hiç kuşkusuz eğitim olacaktı ve öyle de olmuştur. Köy Enstitüleri köylerin bilgi ve deneyimine taze kan gibi canlılık getirmiş ve köylerin kalkınmasında önemli bir katkıda bulunmuştur.

Bu dönemin eğitim alanındaki haberleri de gazetelere sıkça konu olmuştur. Bunların içinde en çok dikkat çeken köy enstitüleridir. Bunun yanında ihtiyaç dâhilinde açılan yeni okullarda haber başlıkları içerisindeki yerini almıştır. Ayrıca yapılan kültürel ve sosyal etkinlikler haberlerin ana başlıkları içerisinde dikkat çekmektedir.

Diyarbakır yerel gazetesinde dönemin siyasi, ekonomik haberlerine olduğu kadar sosyal ve kültürel haberlere de oldukça fazla yer verilmiştir. Özellikle sınırlı sayıda olan iletişim araçları halka bilgi ulaştırma konusunda bazen yetersiz kalabilmekteydi. O dönemin iletişim ve haberleşme ağı daha çok gazete eliyle gerçekleştirilmekteydi. Gazete yazarları bulundukları toplumu ilgilendiren her türlü haberi halka ulaştırmaktan resmen kendilerini sorumlu tutuyorlardı. Keza yerel gazeteler yerel halklar için bu açıdan büyük önem taşımaktaydı. Çünkü belli bir bölgenin sorunlarını ve bölgede yaşanan olayları haber olarak ancak o bölgeyi bilen ve tanıyan yerel gazeteciler kamuoyuna en iyi şekilde duyurabilirdi. Bu açıdan yerel gazete yazarları,

sorumlu oldukları bölgenin ya da ilin siyasi, sosyal, ekonomik her türlü sorun, ihtiyaç, talep ve haber niteliği taşıyan bütün olayları yerel gazetelere yansıtmaktaydılar. Böylelikle halk bulunduğu bölgenin sorunlarını, siyasi ve ekonomik durumunu, kültürel gelişmeleri ve genel olarak Türkiye’de ve dünyada yaşanan önemli olayları gazete aracılığıyla öğrenmekteydi. (Vural, 1999: 41).

Diyarbakır gazetesindeki 1947-48 siyasi ve ekonomik haberlerini inceledikten sonra dönemin sosyal ve kültürel gelişmelerini de gazetede yayınlanan haberlere göre inceleyeceğiz. Bu anlamda dönemin önemli haber başlıklarını eğitim ile ilgili haberlerin oluşturduğunu görmekteyiz. Özellikle halkevleri, köy enstitüleri, yeni açılmakta olan okullar ve okullara olan talepler, halkevlerinde verilen kurslarla ilgili duyurular, kız enstitüleri, ilkokul, ortaokul ve yükseköğrenimle ilgili gelişmeler gazetenin önemli başlıkları içerisinde bulunmaktadır. Ayrıca sanatsal etkinlikler, piyes, konser ve tiyatro ile ilgili haberler de gazetede oldukça fazla yer almıştır. (Diyarbakır, 1947-1948).

Dönemin konularından olan, eğitim konusu ile bizzat ilgilenen ve bu konuda halkın duygu, düşünce ve taleplerine tercüman olan kişi, gazetede yazar aynı zamanda öğretmenlik gibi kutsal bir mesleği icra eden İffet Babagil’dir. Bu anlamda Diyarbakır’daki sosyal ve kültürel haberleri en iyi şekilde gazeteye yansıtmakta aynı zamanda mesleğinin bir getirisi olsa gerek, eğitim konusuyla bizzat ilgilenmekte, Diyarbakır’daki eğitim ve öğretimi bizzat takip etmektedir. Gördüğü herhangi bir eksiklik ve şikâyet karşısında duyarsız kalmayıp gazeteye yazarak gerekli mercilere ve yetkili kişilere seslenmektedir. Özellikle çocukların eğitimi ile yakından ilgilenererek halkın sesini devlete duyurmayı kendine görev bilmektedir. Bu konuda gazetede yazılarında sürekli eğitim ve kültür konusuna eğilmekte ve bu anlamda eğitim ve kültür konusuna dikkat çekmeye çalıştığı görülmektedir. (Pancar ve Öğredik, 2013: 93).

Diyarbakır Gazetesi’nin sosyal ve kültürel haberleri daha çok eğitim alanıyla ilgili olup gazeteye yansıyan haberler şu şekildedir:

Köy Enstitülerinin bayramı: “23 Nisan” Dicle Köy Enstitüsünde törenle kutlandı.” (Diyarbakır, 19.04.1948: 1).

Başka bir haber ise: “Köy enstitüleri öğretim süresi 6 yıla çıkarılıyor. Mezunların daha iyi bir vasıfta yetişmesi için alınan bu karar bu ders yılından itibaren uygulanacak. Milli Eğitim Bakanlığı köy enstitülerinde öğretim süresini beş yıldan altı yıla çıkarmağa karar vermiştir. Köy enstitüsü mezunlarını daha iyi vasıfta yetiştirmek için alınan bu karar önümüzdeki ders yılından itibaren uygulanacaktır. Mühassıs öğretmenler ve idarecilerden mürekkep bir komisyon ay başında Milli Eğitim Bakanlığında toplanacak ve altı yıllık öğretim süresine göre yeni bir müfredat programı ile yönetmelik hazırlayacaktır. Sayıları sekiz bini aşan öğretmenlerin daha verimli hizmet görmelerini sağlamak üzere Milli Eğitim Bakanlığı öğretmenler için üçer aylık kurslar açmıştır. Öğretmenlerin bilgi ve görgülerini arttırmak için tertip edilen bu kursların birincisi bu ayın sonunda bitecektir. Bir ilköğretim nezareti altında bulunan birinci kursa beş yüz öğretmen iştirak etmiştir. Bu yaz devresinde açılacak olan ikinci kursa da bu miktarda öğretmen daha iştirak edecektir. Van öğretmen kursunda yeni öğretmenlerin yetiştirilmesine devam olunmaktadır. Memleketimizde halen yalnız Van’da öğretmen yetiştirilmektedir.” (Diyarbakır, 30.07.1948: 1)

Gazetede ayrıca resmi bayramlara özel olarak ilk sayfanın tamamını o günün şerefine kullanmıştır. Bununla ilgili bir habere bakacak olursak şöyle ki: ““23 Nisan Milli Egemenlik ve Çocuk Bayramı Kutlu Olsun. Türk Milleti İstiklalini kazandıktan sonra milli iradesine tam olarak bugün hâkim olmuştur. 23 Nisan mesut bir bayram günüdür. Bugün 23 Nisan Milli Egemenlik bayramının 28. yıldönümünü kutluyoruz. Bundan 28 yıl önce ne büyük kara günler geçirdiğimizi şöylece bir sinema şeridi gibi gözlerimizin önünden geçirdiğimiz zaman, o günlerde ne büyük müşkül vaziyetler içinde milli mücadeleye atılarak, birçok mahrumiyetlere rağmen bütün Türk milletinin yılmaz bir azmle istiklalimizi kazandıktan sonra, 23 Nisan o zaman Büyük Millet Meclisi’nde Büyük Dahi Mustafa Kemal (HÂKİMİYET BİLA KAYDÜ ŞART MİLLETİNDİR) dediği zaman, her şeyi olmuş bitmiş gibi telakki etmeyip o günün nasıl meydana geldiğini düşünürsek, işin azametini ve çekilen ızdırapları daha iyi görür ve bugünü daha sevinçli bir tezahuratla kutlamış oluruz. O günün azimli çalışmaları nihayet bize bu mesut günleri yaratmıştı. Fakat iş bununla bitmiyordu. Daha çok büyük bir gayret göstermek icap ediyordu. Çünkü memlekette hemen hiçbir şey kalmamış, içtimai bünye sarsılmış. Millet büyük bir ıstırap içinde bocalıyordu.

Başta Atatürk olduğu halde en yakın mesai arkadaşı İnönü ve diğer büyüklerimiz, ekonomik ve sosyal sahada çalışarak kısa bir zamanda Türkiye’de endüstri hayatının yükselmesine içtimai bünyemizin sağlamlaşmasına ve en nihayet Türk Milletinin refah ve saadete kavuşmasına muvaffakiyet hasıl olmuştur. O muvaffakiyetler İnönü rehberliği sayesinde birbirini takip etmiş ve Türk milleti bugünkü medeni seviyesine yükselmiştir. İşte bunun içindir ki bize bu mesut günleri yaşatan büyüklerimize ne kadar minnettar olsak yine azdır. Hepisi var olsunlar. Çocuk Bayramı: Çocuk bayramının, milli egemenlik bayramına tesadüf ettirilmesinde büyük bir mana ifade etmektedir. Çünkü geleceğin büyüklerini teşkil edecek olan bu yavruların ruhlarında mili egemenliğin mana ve mefhumu şimdiden yerleşecek olursa, gelecekte milli iradenin daha ziyade kuvvetli bir şekilde tezahür edeceğinden şüphe edilmemelidir. Çocuklarımız bu mesut günde büyük bir neşe içinde bayram yapıyorlar. Hepisi sağ olsunlar. Bayramları kutlu olsun.” (Diyarbakır, 23.04.1948: 1).

19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı ise gazeteye şöyle yansımıştır: *“19 Mayıs Geçlik ve Spor Bayramı için yazılan haberler ise şöyle: 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı Şehrimizde coşkun tezahüratla kutlandı. Ebedi şef Atatürk, Türk İstiklalini Türk Cumhuriyetini emanet ettiği gençliğe şöyle hitap etmişti. “Bir gün, İstiklal ve Cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmiyeceksin.”Tören yerinde gençliğin bedeni hareketleri çok güzel oldu.” (Diyarbakır, 21.05.1948: 1).*

Bu haberlerden anlaşılacağı üzere, dönemin resmi bayramları büyük bir coşkuyla kutlanmaktaydı. Yeni nesillere milli ve manevi değerleri aktarmak amacıyla yapılan etkinliklerde şiirler okunuyor, şarkılar söyleniyor ve folklor gösterileriyle gün bitene kadar kutlamalar devam ediyordu. Diyarbakır gazetesi günün anlam ve önemine binaen bayram günü ve sonrasındaki günün gazetesinin ilk sayfasının hemen hemen tamamını bayramla ilgili haberlere ayırmaktadır.

Diğer haberler ise şöyle: *“Kız enstitüsünün müsamesesi güzel oldu. Kız enstitüsü öğrencileri tarafından geçen cuma günü akşamı saat 20.30’da ordu salonunda bir müsamere verilmiştir.” (Diyarbakır; 03.05.1948: 1).*

Haberlerden de anlaşılacağı üzere dönemin önemli bir konusu da kızların eğitim hayatına kazandırılmasıydı. Bu anlamda kız enstitülerine büyük görev düşüyordu.

Kızları daha çok üreten ve geliştiren konuma getirmek için çalışılmaktaydı. Devletin desteklediği çalışmaların sonucunda kızlar ciddi anlamda eğitim almaya ve okutulmaya teşvik ediliyordu.

Haberler şöyle devam etmekte: *“Halkevinde nota dersleri: Halkevinde Cumartesi ve Pazar günleri saat 16.00’da halkevi kütüphane memuru Edip Gürmeriç tarafından nota dersi verileceğini memnuniyetle haber aldık. Arzu edenlerin halkevine müracaatları tavsiye olunur.”* (Diyarbakır, 07.05.1948: 1).

Başka haber de şöyle: *“Camilerimiz tamir ediliyor. Bir fen heyeti gelerek tetkiklerde bulundu. Diyarbakır’da tarihi kıymeti haiz olup harabeye yüz tutmuş camilerimizin esaslı bir surette onarılmalrı için Vakıflar Genel Müdürlüğünce gönderilen inşaat müdürü yüksek mühendisi ve bir de mimar şehrimize gelerek onarıma muhtaç camilerimizi ayrı ayrı gezmişler ve icap eden fenni incelemelerde bulunmuşlardır. Bu arada geçen yıl on beş bin lira sarf edilmek sureti ile bir kısım onarımı yapılan Ulu camiinin, onarıma muhtaç diğer bir kısmı için de harekete geçilmiştir... Bunlar arasında bilhassa vakfa ait tarihi kıymeti haiz camilerimizin korunma ve onarılmalarının temini maksadile Vakıflar Genel Müdürlüğünce Diyarbakır’da daimi mütehasıs bir mimarın bulundurulmasına kararlaştırılmıştır. Tarihi kıymeti haiz abidelerimizin muhafaza ve onarılmaları yolunda Vakıflar Genel Müdürlüğünün aldığı bu isabetli karardan ötürü halkımız çok memnun olmuşlardır.”* (Diyarbakır, 21.06.1948: 1).

Başka bir haber ise şöyle: *“Malatya şehir tiyatrosu Çarşamba akşamı 15 kişilik bir kadro ile ilimize gelmiş bulunmaktadır. Rejisör Talat Gözbakar idaresindeki ekip Diyarbakır’da bir hafta kadar kalacak bu arada her gece eser değiştirmek suretiyle muhtelif temsiller verecektir. Haber aldığımıza göre tiyatro heyeti bu akşam ordu evinde Mahmut Yasari’nin (ah şu kaynanam) isimli büyük komedisini oynayacaklardır.”* (Diyarbakır, 09.07.1948: 1).

Dönemin önemli bir ses sanatçısı olan Celal Güzelses ile ilgili bir haber de dikkatimizi çekti şöyle ki: *“Celal Güzelses ve arkadaşları konser verdi. Ramazan münasebetiyle konserlerine ara veren halk musiki cemiyeti saz heyeti konserlerine başlamış ve ses sanatkârımız şark bülbülümüz Celal Güzelses idaresinde olarak dün akşam halkevinde ilk konserini zengin bir programla vermiştir. Halk türkülerini en*

güzel söyliyken ve sesinin ahenk ve güzelliğiyle tanınmış olan Celal Güzelses'in, kalabalık ve değerli saz heyetile birlikte, halk türkülerile mürekkep olarak verdiği dün akşamki konser, cidden güzel olmuş bahçenin iç ve dışını dolduran kalabalık bir halk kitlesi tarafından her parçası ayrı ayrı alkışlanmıştır. Sazı ile heyete iştirak eden Urfalı Şükrü güzel sazının ahengiyle dinleyiciler üzerinde neşeli intibalar bırakmış ve alkışlanmıştır. Bu konsere geleceğini vaad ettiği halde bilahare yardımsevenler derneği için bir konser vermeğe hazırlandığını bildiren Malatya'lı Fahri konsere gelmemiştir.” (Diyarbakır, 16.08.1948: 1).

Eğitimi yaygınlaştırma faaliyetleri ile ilgili bir haber: “Çermik'te yapılacak olan uygulama okulu binasının temeli törenle atıldı. Milli Eğitim Bakanlığınca Diyarbakır Çermik ilçesinde yaptırılması kararlaştırılan uygulama okulu temeli dün atılmıştır. Vali vekili bir söylevle temele ilk harcı koyduktan sonra Dicle köy enstitüsü öğrencilerinin milli oyun ve türkülerini başlatmıştır. Çermikliler bu okulun ilçelerinde kurulmasından çok memnun olmuşlardır. Çermik kasabası ve kaplıca arasında yapmakta olan bu yatılı okula köylü kızlar alınarak yetiştirilecektir. Köylü kızlarımızın yetişme ve gelişmesi için yapılmakta olan bu bina inşaatı müteşebbislerine başarılar dileriz.” (Diyarbakır, 01.11.1948: 1).

Cumhuriyet Bayramı Haberi: “Ergani'de Cumhuriyet Bayramı coşkun tezahüratla kutlandı. Bu münasebetle kasaba baştan başa milli renklerle süslenmiştir. Memurlar ve halktan ileri gelenler kaymakamlık makamına gelerek, Devlet adına kaymakama tebrikatta bulunduktan sonra tören alanına gelinmiştir. Tören alanına Dicle Köy Enstitüsü, ilkokul öğrencileri, memurlar ve hemen bütün kasaba halkı gelmişlerdi.” (Diyarbakır; 01.11.1948: 1).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİYARBAKIR GAZETESİ (1951-1952)

1. Diyarbakır Gazetesi'ne Göre Siyasi Haberler (1951-1952)

1951-1952 yıllarına baktığımız zaman özellikle yaşanan siyasi hamleler ve tarımsal kalkınma yolundaki ekonomik adımların devam ettiğini görmekteyiz. 1950 seçimleriyle DP'nin iktidar olması, önceki tek partili dönemin ekonomi politikalarının sürdürülmesinde herhangi bir değişiklik yaratmamış ve önceki ekonomik hareketler olduğu gibi devam etmiştir. (Albayrak, 2004: 59). Bunun sebebi yapılan ekonomik reformların daha çok köylüyü ilgilendiren Tarımsal faaliyetler altında olması ve DP'nin de taraftar cephesini oluşturan kesimin köylü kesim olması, bunda etkili olmuştur. DP tabanını kaybetme endişesiyle uygulanan politikaları destekleyerek ilerlemiştir.

Bu Süreçte siyasi atmosferi iyileştirmek adına, Marshall Planı ve Truman Doktrini, Sovyetlerin Ortadoğu ve Avrupa'daki yayılmacılığına karşı alınmış tedbirlerdi. Buna rağmen Sovyetler, hür dünyaya karşı, ideolojik savaş yanında askeri tehditlerini de sürdürüyordu. Sovyet tehdidine karşı 14 Nisan 1949 tarihinde Kuzey Atlantik İttifakı (NATO) kurulmuştur. Ortak savunma ilkesi ve dünya barışını korumayı esas alan bu birliğe Türkiye, Güvenlik Konseyi ve Birleşmiş Milletler Antlaşması hükümleri gereğince çeşitli milletlerin askerlerinden meydana gelen fakat esas yükü Amerika'nın taşıdığı "*Kore Savaşı*"na çağrı üzerine asker göndermiştir. Türk askerinin Kore'deki başarısı, Türkiye'nin 21 Eylül 1951'de NATO üyeliği için davet edilmesinde etkili olmuştur. Türkiye Büyük Millet Meclisi 19 Şubat 1952 tarihinde Türkiye'nin NATO'ya katılmasını karar verdi. Türkiye'nin NATO'ya katılmasından en çok rahatsız olan ülke Sovyetler Birliği olmuştur. Sovyetler Birliği değişik tarihlerde verdiği notalarla rahatsızlığını açıkça ortaya koymuştur. (Keskin ve Yuvalı, 2001: 362). Türkiye NATO'ya üye olmakla hem içerden hem dışardan güvenliğini sağlamak yoluna gitmiştir. Aynı zamanda Kore Savaşı süresince de Kore'ye asker göndermeye devam etmiştir. Türkiye'nin Kore'ye asker çıkarmasının başlıca nedenleri; batı demokrasilerine askeri ve siyasi gücüyle birlikte olduklarını göstermek, bu durum batılı devletlerinin yanındaki önemini arttıracak ve Türkiye'ye güven duymalarını sağlayacaktır. Özellikle Türkiye, kendisinin bir saldırıya

uğraması halinde –ki böyle bir olasılık 1945 yılından beri Türkiye üzerindeki isteklerini yineleyip duran Sovyet Rusya’dan bekleniyordu- Batılı demokrasilerin ve kamuoylarının sevgisini, yardım ve desteğini kazanmak istemiştir. (Albayrak, 2004: 416). Türkiye Kore Savaşı’na asker göndererek bu savaşı NATO’ya üye olmak için iyi bir fırsat olarak görmüş ve bu anlamda da başarı kaydetmiştir. Sonuçta bu politikasında başarılı olmuştur. Bu ilişkiler çerçevesinde Amerikan Yardımları devam etmiş ve iki ülke arasında siyasi, ekonomik ve askeri ilişkiler gelişmiştir.

Türkiye’nin Kore Savaşı’nda izlemiş olduğu doğru politikalar, NATO’ya üyelik sürecinde doğrudan etkili olmuş ve Türkiye’nin özellikle askeri ve siyasi ilişkiler anlamında kendini dünya kamuoyuna ispatlamasını kolaylaştırmıştır. Bu süreç gerek Türkiye kamuoyu tarafından ve dünya kamuoyu tarafından büyük bir merakla takip edilmiştir. Diyarbakır yerel gazetesinin bu bağlamda yayınlamış olduğu birçok hab er başlığının “Kore Savaşı” ile ilgili olduğunu görmekteyiz. Gazete bütün gelişmeleri her an takip ederek, haberleri olduğu gibi gazeteye yansıtmıştır. Gazete, Diyarbakır ve çevresinde Kore Savaşı’na katılan askerleri haber yapmıştır. Askere gittikten sonra Kore’de şehit düşen Diyarbakırlı askerleri haber yaparak Diyarbakır halkını Kore Savaşı ile ilgili tüm gelişmelerden haberdar etmiştir. Ayrıca gazetenin şehit yakınlarına taziye mesajı ve gazi yakınlarına da başsağlığı dileklerini ilettiğini görmekteyiz. Bunun yanımda farklı haberler olsa da haberlerin ana temasının Kore Savaşı olduğunu görmekteyiz. Bu bilgiler ışığında gazeteye yansıyan haberlere baktığımızda 1951-1952 yılları Siyasi haberlerin genel atmosferini “Kore Savaşı” başlığının oluşturduğunu görmekteyiz.

Haberlere bakacak olursak Kore Savaşı ile ilgili bir haber şöyle:

“Kore gazilerimizden 22 kişilik ikinci bir kafîle daha uçakla Bağdat’tan şehrimize geldi. Hava alanında kalabalık bir halk kitlesi tarafından törenle karşılandılar. (Diyarbakır, 12.01.1951: 1). Kore’deki Türklere hususi ekmek. Kore’de çarpışmakta olan Türk askerlerine Amerikan askeri makamlarının gayretleri neticesinde hususi bir ekmek verilmeye başlanmıştır. Bu ekmek Türklerin alışıık olduğu besleyici maddesi fazla olan cinstir.” (Diyarbakır, 31.01.1951: 3).

Başka bir haber ise Diyarbakırlı olup Kore’de Şehit düşen bir askerle ilgili: *“Kore savaşında Diyarbakırlı kahraman Mikdat Ulünlü şehit düştü. Milli kurtuluş*

mücadelemizin başlangıç tarihi olan 19 Mayıs'ı, memleket coşkun bir tezahüratla kutlarken, aynı gün Kore'de, Birleşmiş Milletler safında sulh ideali için çarpışan Tuğayımız, cesur ve kahraman bir uzvunu, Türk ordusu şerefli bir subayını, Diyarbakır da asil ve necip bir evladını şehit vermiştir. Harp muhabirlerinin telsizle verdikleri malumata göre, ikinci tabur komutanı Binbaşı Mikdat Uluünlü, ateş hattında bir top mermisinin isabeti ile kahramanca şehit düşmüştür. Hais top mermisi ayrıca üç subayımız ve sekiz erimizin şehit düşmelerine de sebep olmuştur. Kore'de meşhur kosori savaşlarında komuta ettiği tabur ile harika yaratan Mikdat Uluünlü geri çekilme emrine, "burada pekâlâ savaşıyoruz önümüzde kızıkları biçerken asla geri çekilmem" diyerek, Türk'e has en yüksek bir kahramanlık ve cesaret örneğini vermiş ve taburuna süngü taktırıp hücumla geçmiş ve tuğayı düşman çemberinden kurtarmağa muvaffak olmuştur. Kore'de cereyan eden savaşlarda gösterdiği kahramanlık ve vazifeseverliği dolayısıyla sekizinci ordunun iftihar listesine adı yazılan Mikdat Uluünlü, ayrıca Amerika'nın en yüksek harp madalyası olan Silverstar'la taltif edilmiştir. Türk milletinin ve Türk ordusunun göğsünü iftiharla kabartan Mikdat Uluünlü Diyarbakır adliye mensuplarından merhum İbrahim Efendi'nin oğludur. Diyarbakır'da ilk tahsilini yaptıktan sonra, Kulecik Harp Okulu'na ikmal ederek subay çıkan Mikdat Uluünlü, o sırada başlamış bulunan Dersim harekâtına katılmış ve orada üstün bir varlık ve cesaret göstermiştir. Kore'de gösterdiği kahramanlık harikalarıyla askeri hayatı çok parlak ve şerefli bir şekilde ve hususi hayatı da çok temiz geçmiştir. Temiz ahlakı, dürüstlüğü ve vefakârlığı ile bütün arkadaşlarının takdir ve sevgisini kazanmış olan Mikdat Uluünlü'nün bir ailesi, bir kızı diğeri erkek olmak üzere de iki çocuğu vardır. Memleketin mederi iftihar olan Mikdat Uluünlü'nün, şahadeti her tarafta büyük bir teessür uyandırmıştır. Sulh ideali ve vazife uğrunda hayatını feda eden kahramana haktan rahmet diler, ailesine taziyelerimizi sunarız." (Diyarbakır, 25.05.1951: 1).

Yine Kore Savaşı ile ilgili bir haber: "Kore birliği için işlenen armalar: Kore birliğimiz için Türk Kadınlar Birliği genel merkezi tarafından armalar işlenerek hazırlanmış ve bir müddet evvel Kore'ye gönderilmiştir. Türk Silahlı Kuvvetleri Komutanı Tümgeneral Tahsin Yazıcı kadınlar birliğine gönderdiği bir mektupla teşekkür etmiştir. General mektubunda diyor ki; Daima sıcak alakaları ile bizlere kuvvet aşılayan vefakâr asil Türk kadınlarının oğlu ve kardeşleri olarak iftihar

ediyoruz. Hediyeleriniz maddi ihtiyaçlarımızı sağlamakla beraber mana itibariyle savaş meydanında olanlar için dünyalar değerinde kıymetler taşımaktadır. Türk Kadınlar Birliğine oğul ve kardeşleri adına teşekkür eder, en derin saygılarımı yollarım.” (Diyarbakır, 20.06.1951: 1).

Başka bir haber de Dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın Diyarbakır’a gelişi ile ilgili: *“Sayın Cumhurbaşkanı Celal Bayar Diyarbakır’da... Belediye önünde toplanan halkı selamlayarak şu hitabede bulundu: Muhterem Diyarbakırlılar. Sevgili vatandaşlarım. Sizi içten gelen samimi muhabbetle selamlarım. Daimi afiyet temenni eder, neşeli hayat geçirmenizi dilerim. Hatırlarsınız, şehrinizi birkaç defa ziyaret ettim. Her defasında bana ve bana refakat l tfunda bulunan arkadaşlarım, şimdi olduğu gibi çok içten gelen samimi bir muhabbet gösterdiniz. Bu defa da candan tezahürat karşısında görüyorum ki, muhabbetiniz devam etmektedir. Bununla iftihar ediyorum. Sevgili vatandaşlarım hayatta, bilhassa resmi hayatta muvaffak olmak için, iş başında bulunanların, milletin muhabbet ve itimadına dayanmaları lazımdır...” (Diyarbakır, 06.08.1951: 1).*

Başka bir haber: *“Atlantik Paktına kabul m zden sonra bize düşen vazife... Atlantik Paktına kabul edilmemiz üzerine memleketimizin uhdesine birçok yeni vazife düşmektedir. Fakat kurulmakta olan Kuzey Atlantik Paktı ordusuna 300 bin kişilik bir kuvvet vereceğimiz hakkında çıkan haberler mevsimsiz addedilmektedir. Siyasi çevrelerin belirttiğine göre, Türkiye ve Yunanistan’ın Pakta alınması  zerine Pakta iştirak eden Akdeniz Devletlerinin müştereken bir ordu kurmaları hakkında bir tasavvur mevcuttur. Ancak bu da, Pakta yeni dâhil olan Türkiye ve Yunanistan’ın iştirakiyle ekim ayında Roma’da yapılacak toplantıda kararlaştırılacaktır. Hükümet muhafiline göre bu bakımdan kurulacak ordu mevzuunda yapılan neşriyat tamamıyla bir teşsirden ibarettir ve h k metimiz bu husustaki görüşünü ancak ekim ayında resmen Kuzey Atlantik Paktı konseyine bildirecektir.” (Diyarbakır, 25.09.1951: 1).*

Yine aynı konudaki başka bir haber: *“Atlantik Paktı ve Türkiye. Kuzey Atlantik Paktı Devletleri Bakan Yardımcıları Konferansı d n toplanmıştır. Yardımcılar, bakanlar konseyinin şubat ayında Lizbon’da yapacağı konferansı incelemişlerdir. Bazı  ye devletlerin ve bu arada Fransa’nın yaptığı talep üzerine bu konferans şubat ayı ortalarına ertelenmiş bulunmaktadır. Kuzey Atlantik Paktı Bakan Yardımcıları dünkü*

toplantıları esnasında Türkiye'nin Atlantik Paktı ile münasebetlerini incelediği de zannedilmektedir. Lizbon konferansının tehir edilmesi, bu mevzu üzerinde kati bir karara varılacağını göstermektedir. Kuzey Atlantik Paktı Konseyi'nin Lizbon toplantısında Orta Doğu bölgesinin savunması meselesinin inceleneceği belirtilmekte ve bu sebeple de bu konferansta Türkiye Dış İşleri bakanının bulunmasına büyük ehemmiyet verilmektedir. Fakat bütün üye devletler, Türkiye'nin iştiraki ile ilgili protokolü bu tarihe kadar tasvip ettikleri takdirde bu mümkün olacaktır. Şimdiki halde İngiltere bu tasvip muamelesi tamamlanmış ve formaliteleri ikmal ederek bundan Kuzey Atlantik Paktı merkezini haberdar etmiştir.” (Diyarbakır, 14.01.1952: 1).

Bir diğer yurtdışı haberi de şöyle: “Türkistan'dan iki bin aile geliyor. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri'ne dâhil olan Türkistan hükümeti Bulgaristan'dan kabul ettiğimiz göçmenler gibi Türkistan'dan da Türkiye'ye gelmek isteyen Türkleri kabul edip etmeyeceğimizi sormuştur. Türkistan hükümeti memleketimize gelmek isteyen ailelerin iki bin civarında olduğunu da bildirmişlerdir. Ayrıca iki yüz kadar Türkistanlı öğretmenin de ilkokullarda parasız olarak tahsil görmesi kararlaştırılmıştır. Göçmenler yakında Türkiye'ye gelmeye başlayacaktır.” (Diyarbakır, 14.04.1952: 1).

Başka bir ulusal haber: “Ankara'da Türk-Alman dostluk cemiyeti kuruldu. Nizamnamesi bugünkü resmi gazetede neşredilmiştir. Cemiyetin gayesi Türk ve Alman halkı arasında dostluk bağları kurmak, birbirlerine tanıtmak ve sevdirmek, iktisadi, içtimai ve kültürel münasebetlerin inkişafını temin etmek olacaktır. Cemiyet bu maksatla, iki memleket arasında toplu veya münferit seyahatler tertip edecek, yazı, söz ve güzel sanatlar vasıtasıyla neşriyat yapacak, her iki memleketteki fuar ve sergilere geniş mikyasta iştiraki temin eyleyecek, Almanya'da memleketimize seyyah celbi için ajanlıklar ihdas eyleyecektir” (Diyarbakır, 06.03.1952: 1).

O dönemin dışişleri bakanı Mehmet Fuat Köprülü ile ilgili bir haber de dikkat çekmektedir. (Bkz. Mehmet Fuat Köprülü: Albayrak, 2004: 51).

Fuat Köprülü ile ilgili bir haber: “Bütün şarkın önderi koca Türkiye!.. Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü'nün Sandey Observar gazetesine vermiş olduğu beyanat hala günün konusu olmakta devam etmektedir. Bugün gerek Suriye ve Lübnan gazeteleri,

beyanat dolayısıyla büyük manşetlerle makaleler yayınlamışlardır. Beyrut'un tanınmış gazetelerinden "El Nehhar": "Türkiye hakikatten Arap dostluğuna ehemmiyet veriyor mu? Başlıklı bir makale yayınlamıştır. Makalede Türk-Arap münasebetlerinin tarihçesi yapıldıktan sonra iki millet arasındaki yakınlık tebarüz edilmekte ve ez cümle: "Sayın Fuat Köprülü'nün samimiyetinden eminiz. Arap âlemi muzdariptir. Bir milyon Filistinli yuvalarından atılmış Birleşmiş Milletlerin iade kararına rağmen, vatanlarına hala avdet edememişlerdir. Bazı Arap memleketleri halen işgal altındadır. Tunus bir harp meydanına çevrilmiştir. Devletlerarası bir idareye tabi tutulmadı. Birleşmiş milletler tarafından kararlaştırılan Kudüs, İsrail tarafından başşehir olarak ilan edilmiştir. Arap âlemi muhakkak ki komünizm tehlikesini bütün çıplaklığı ile idrak etmekte, hürdünya ile samimi olarak yardımlaşmak istemektedir. Garp âlemi ile samimi temasları ve aynı zamanda Atlantik Paktı üyesi olan Türkiye Arap âlemi ile batılı devletler arasındaki ihtilafları izale edebilir. Herhalde Arap âlemine İtalya ve İspanya'dan daha yakın olan Türkiye Arap batılı ihtilaflarının haili, Arap âleminin hürriyet, adalet esasına dayanan isteklerin kabulü için batılı devletleri ikna edebilir. Bu teşebbüsü gördüğümüz gün Türkiye'nin samimiyetine daha kuvvetle inanacak ve Türkiye'yi şarkın önderi olarak alkışlayacağız." (Diyarbakır, 06.06.1952: 1).

2. Diyarbakır Gazetesi'ne Göre Ekonomi Haberleri (1951-1952)

1945 yılından sonra ekonomik kalkınma için gerekli ve yeterli kaynağa sahip olmayan Türkiye tüm umudunu dış yardımlara bağlamıştı. Dış yardımların sağlanabilmesi amacıyla savaş sonrası hazırladığı plan ve programlar da hep bu doğrultuda şekillenmişti. Dış yardımlardan yararlanmanın temel koşulu, sanayileşmekten vazgeçmek ve onun yerine tarım sektörü öncülüğünde bir kalkınma modelini benimsemekti. Türkiye'ye yapılacak yardımları değerlendirmek ve yerinde görmek üzere gelen uzman heyetler hazırladıkları raporlarda sürekli aynı şeyi işaret ediyorlardı. "Türkiye'nin tarımsal potansiyeli yüksektir ve üretimi arttırmak pekâlâ mümkündür." Uzmanlara göre tarımsal üretim artmıyorsa bunun nedeni; tarımsal sermaye kıtlığı ekipman ve teçhizat darlığı ve altyapı yetersizliğidir. Bu nedenle de,

tarıma dayalı bir kalkınma modeli çerçevesinde, 1950’li yılların ortalarına kadar alınacak olan tüm dış fonlar tarıma yöneltilmeliydi.

Gerek iç gerekse dış siyasal konjonktürde meydana gelen gelişmeler, Türkiye’nin 1950’li yılların başından itibaren izleyeceği ekonomi politikalarını doğrudan belirlemiştir. Daha 1950 yılından önce tek parti yönetiminin 1947 planı çerçevesinde belirlediği tarım sektörüne ağırlık veren iktisat politikası, 1950 yılından sonra Demokrat Parti tarafından da devam ettirilmiştir. 1950 yılındaki seçimleri kazanarak iktidar olan Demokrat Parti yönetiminin ilk dört yıllık döneminde dış yardımların da desteğiyle tarımsal üretimde çok olumlu ilerlemeler gerçekleşmiştir. (Oktar ve Varlı, 2010: 9). Bu anlamda DP yönetimi ekonomiye destek olacak politikalar üreterek hareket etmiştir.

Ayrıca Amerikan yardımı gittikçe artan miktarlarda devam ediyor ve beraberinde pazara dayalı dünya işbölümünün mezzetlerini göklere çıkaran özel talimatları da geliyordu. Tüm bu olumlu gelişmeler 1954 seçiminde Demokrat partiyi yeniden iktidar koltuğuna oturtmuştur. (Akalan, 2013: 141). Bu gelişmeler ülke ekonomise katkı sağlamanın yanında siyasi iktidarı da güçlendirmiştir.

Türkiye’nin uluslararası işbölümü içerisindeki rolünün tarımsal ürün ihracatçısı olarak belirlenmesi sonucunda, dönemin tüm ekonomi politikaları da bu yönde şekillenmiştir. Dış konjonktürün de avantajlarından yararlanarak, tarım öncelikli bir kalkınma projesi uygulanmaya konulmuştur. Bu proje, ekilebilir tarımsal alanları arttırmak ve tarım sektörünün pazar ekonomisine daha büyük ölçüde açılımını sağlamak üzerine odaklanmıştır. Bunu gerçekleştirme yönündeki en büyük etken de, üretimde mekanizasyon düzeyinin yükseltilmesi olmuştur. Diğer bir deyişle, ilkel denilebilecek araçlarla yapılan tarımsal üretim yerini makineli üretime bırakmış ve bu çerçevede traktör kullanımı çok hızlı bir biçimde yaygınlaşmıştır. (Oktar ve Varlı, 2010: 10).

Birleşik Amerika’nın 1948 yılından itibaren Marshall Yardımı programı çerçevesinde Türkiye’ye yaptığı yardımlar büyük ölçüde tarımsal malzeme ve mekanizasyondan oluşmuştur. Zaten Marshall Planı ile Türkiye’ye yapılacak yardımın temel hedefi, tarımsal üretim kapasitesinin artırılması ve karşılanmasıdır. Bu yardımlar kapsamında ülkeye çok büyük miktarda traktör ve pulluk girişi olmuş,

tarımda kullanılmaya başlanmıştır. 1949 yılı mayısında Dolmabahçe Sarayı'nın önünde yapılan törenle Amerikan malı ilk traktörlerin gelişi büyük sevinç gösterileriyle kutlanmış ve traktörler şehir bandosunun çaldığı marşlar eşliğinde halkın önünde geçit resmi yapmıştır. Gerçekten traktörün gelişi, tarımda devrim sayılabilecek kadar başlı başına bir olay olmuştur. Bilindiği gibi Türkiye bu yıllarda sanayisi çok zayıf olan, genel anlamıyla geri bir tarım ülkesi konumunda bulunuyordu. II. Dünya Savaşı sonlarında bile, tarımdaki teknoloji düzeyi 19. yüzyıldakinden çok farklı değildi. 1920'li yıllarda traktör sayısı önceki yıllara oranla nispeten önemli ölçüde artmışsa da, büyük ekonomik kriz ve II. Dünya Savaşı yıllarının kıtlıkları mevcut makineleri işe yaramaz ve hurda haline getirmişti. 1946 yılında çalışabilir durumdaki traktör sayısı bini ancak geçerken, bu sayı 1955 yılında 43 bine ulaşmış bulunuyordu. Gerçekten de on yılda meydana gelen artış inanılmaz düzeydeydi. (Oktar ve Varlı, 2010: 11).

Bilindiği gibi, II. Dünya Savaşı yılları, Türkiye için tarihinin en sıkıntılı dönemlerinden biridir. Savaşın uzaması, seferberlik ilanı sonucu tarlaların boş kalması ve olumsuz iklim koşullarının varlığı nedeniyle, gıda ürünlerinin tedarikinde ciddi darlıklar ve kıtlıklar yaşanmıştır. Özellikle üretimde ciddi kayıplar söz konusudur. (Oktar ve Varlı, 2010: 2). Öte yandan, devlet savaşın her an kapıyı çalacağı endişesiyle orduyu sürekli teyakkuz halinde tutmuştur. Bu da tarlaların ve ekim alanlarının boşalmasına dolayısıyla üretimde ciddi kayıplara yol açmıştır. Hububat üretiminde yaşanan darboğazı aşmak için çok sıkı fiyat ve miktar kontrollerine gidilmiştir. Ne var ki, bu önlemler uygulamada çözüm için yeterli olmamış; dönemin konjonktüründen yararlanarak spekülasyon ve karaborsa yollardan servet sahibi olan zümre ortaya çıkmıştır. (Oktar ve Varlı, 2010: 4).

1950 ve sonrasına baktığımızda görülüyor ki, 1947 yılında başlayan Amerikan yardımları genel olarak amacına ulaşmış ve 1951-52 yıllarına varıldığında yardımlar doğrultusunda yapılan yatırımların karşılığı alınmaya başlanmıştır. Yapılan ekonomik yatırımlar daha çok tarım alanında yapılmıştır. Özellikle tarımda makineleşme, tohum ıslahı ve verimliliğin artması için yapılan araştırmalar tarımda devrim niteliği denecek gelişmelerin yaşanmasına sebep olmuştur. Bunun sonucunda tarımda verimlilik artmış, yerli üretici ve işçi sınıfı kazanmış, artan ürünler yurt dışına satılarak ekonomi canlanmıştır. Türkiye Amerikan yardımlarının faydalarını

görmeye başlamıştır. Diyarbakır gazetesine yansıyan haberlere baktığımızda ise aynı doğrultuda gelişmelerin yer aldığını görmekteyiz. 1951-52 yıllarının gazetelerine yansıyan ekonomi ile ilgili haberler şöyle: “Türkiye’de pamuk tohumlarının ıslahı için son birkaç sene içinde sarfedilen gayretlerin doğru gittiği bildirilmektedir. Bu çalışmalar hararetli bir şekilde laboratuvarlarda yapılmış ve belli başlı pamuk tohumları üzerinde ıslahata varılmıştır. Böyle olmakla beraber Tarım Bakanlığı nezdindeki Marshall Planı uzmanları pamuk tohumlarının ıslahı ile ilgili çalışmalara aralıksız devam edildiği takdirde kati neticenin 1954 senesinde alınacağını kaydetmektedirler. Marshall planı uzmanları, pamuk programının muvaffak olması için başlıca şartlardan birisi tohumun ıslahı teşkil ettiğini belirtmekte ve şimdiki çalışmaların semerelerini 1954’te vereceğini ve o zaman Türk pamukçularının umumiyetle ıslah edilmiş tohumlar ekerek mükemmel neticeler elde edebileceklerini ilave etmektedirler. Şimdiki halde Türkiye’de kullanılmakta olan pamuk tohumu tipleri ikiye ayrılmaktadır: 1- Akala tipi, 2- Yerli tip akala tipi bundan birkaç sene evvel Amerika’dan ithal edilmiştir ve tahminlere göre Türkiye’de kullanılan tohumların yüzde 85’ini teşkil etmektedir. Yerli tip ise bundan evvel bundan evvel Hindistan’dan getirilmiştir ve bu da yüzde 15 nispetinde kullanılmaktadır. Akala tipi daha irice ve daha sağlam, yerli tip ise daha zayıf ve daha kalın iplik vermektedir. Aynı zamanda her iki tip de kâfi derecede ıslah edilmemiştir. İşte şimdi Türkiye’de girişilmiş olan hummalı faaliyetin hedefi de bu tohumları ıslah etmek ve bütün pamuk ekicilerine elverecek miktarda ıslah edilmiş tohum temin etmektedir. Tarım bakanlığı tarafından hazırlanan program gereğince yapılan çalışmalarda her iki tipin de ıslahında mühim terraki elde edilmiştir.” (Diyarbakır, 14.03.1951: 2).

Bazı haberlerde ise oldukça kapsamlı yenilikler göze çarpmaktadır, şöyle ki: “Marshall planı, ziraat uzmanları, yabancı piyasalara sevkedilmekte olan Türk pamuğunun kalitesini daha da yükseltmek için çırçılama işine geniş ölçüde ehemmiyet verilmesini belirtmektedirler. Çırçılama ameliyesinin modern makinelerle yapılmasına da bilhassa dikkat edilmektedir. Marshall planı çerçevesi dâhilinde modern çırçılama makineleri ile malzemesinin Türkiye’ye getirilmesi ve ihtiyacı olanlara dağıtılması için anlaşmalara varılmıştır. Marshall planı uzmanlarının belirttiklerine göre, bu modern makinelerle çırçılama ameliyesi tam olarak yapıldığı vakit Türk pamuğu gayet iyi kalitede olacak ve yabancı piyasalarda aranacaktır. Bu

uzmanlar, Türkiye’de birçok tesislerde çırçılama tesislerinin noksan olduğu kanaatindedirler. Büyük sayıda merdane usulü çırçılama merkezinin bulunması da bunu göstermektedir. Merdane usulü ile yapılan çırçılamanın pamukta bütün yabancı maddeleri çekip alamadığı görülmektedir. Az sayıda bulunan “sav ginning” modern sisteminin merdane sisteminin aksine olarak gayet iyi neticeler vermekte olduğu ve pamuğun kalitesini mühim ölçüde yükselttiği belirtilmektedir. Bu usul çırçılama ile elde edilen pamuk rağbet görmektedir. Çırçılama işleminin modernleşmesi, Türk pamukçuluğunun süratle terraki etmesinde belki de en mühim rolü oynayacaktır. Şimdiye kadar Türkiye’de olduğu kadar Avrupa’da da birçok dokumacılar Türk pamuğunun kalite itibariyle düşük olmasından şikayet etmişlerdir. Çırçılama sisteminin modernleştirilmesi bu şikâyetlerin önünü alacak ve Türk pamuğunun sürümünü de arttıracaktır. Elde mevcut malumata göre, Türkiye’de istihsal edilen pamuğun yüzde altmış eski sistem merdane usulü ile çırçılanmaktadır. Buna mukabil yalnız yüzde kırkı yeni sistem ile çırçılanmaktadır.” (Diyarbakır, 11.04.1951: 2).

Bu haberimizde de yerel kaynaklara olan yönelimi görmekteyiz: “Hariç memleketlerde tuzumuza karşı büyük rağbet gösterilmekte olduğunu göz önüne alan hükümet tuz istihsal bölgelerimizin, istihsal kapasitesini mümkün olduğu kadar fazla yükseltmek için teknik inşaaata başlanmış bulunmaktadır. İzmir Çamaltı tuzlalarında istihsal edilecek olan tuz, tamamiyle ihraç malı olarak ayrılacaktır. Yeni kurulacak olan memlethalar ve Çamaltı tuzlası sayesinde senede 200 bin ton tuz ihraç edebilmemiz mümkün olacaktır. Koçhisar tuzlasının istihsalı de yurt için istihsale ayrılacaktır. Bu tuzla da genişletilmektedir.” (Diyarbakır, 02.05.1951: 1).

Başka bir haber ise: “Sulama işlerine 47 milyon lazım, Bayındırlık Bakanlığı yurdun sulama işlerinin tamamlanması ve en kısa bir zamanda faydalı bir hale getirilmesi etrafındaki çalışmalarına devam etmektedir. Bakanlık sulama projesi ikmal edilmiş olmasından başka 1954 yılı sonuna kadar 92, 600 hektarlık bir sahanın sulamasını temin için program tasarlamış bunlardan bir kısmının da ihaleleri yapılmıştır. Bunlar arasında Marmara gölü noksanlarının tamamlanması, Işık gölü seddi, Kâfi çayı çevirmesi, Seyhan seddi sulama şebekesi, Sarı suyun Beyşehir gölüne çevrilmesi Amasya bahçeleri sulama tesislerinin ikmali, Erzincan ovasını sulamak maksadıyla

çeşitli projeler vardır. İhale edilecek ve edilen işler için sarfedilecek para miktarı 47,296,000 lira olarak hesaplanmıştır.” (Diyarbakır, 01.06.1951: 1).

Gazetede sebze meyve ile ilgili verilen haberlerde genellikle pahalılıktan dolayı halkın mağduriyeti dile getirilmektedir. *“Sebze fiyatları neden inmiyor? Her yıl bu mevsimde şehrimizde bol ve ucuz fiyatla sebze satılırken bu yıl domatesin kilosunu elli, altmış kuruştan aşağı bir fiyata alamıyoruz. Diğer sebzelerde aynı nispeti muhafaza etmektedir. Halkın bu mevsimde başlıca gıda maddelerinden olan sebzelerin bu derece yüksek fiyatla satılması, halkımızın haklı şikâyetlerine yol açmış bulunmaktadır. Yerli sebzeler şimdilik ihtiyaca kâfi gelmiyorsa diğer illerimizden sebze getirmek imkânı mevcut bulunduğuna göre, bu işin neden sağlanmadığını bilemiyoruz. Bu mevsimde halka bu kadar faş fiyatla sebze yedirmek doğru bir hareket değildir. Sebze fiyatlarını bu derece yüksek tutan sebep ve amil nedir? Belediyemizin bu mevzu üzerinde önemle durmasını ve halka ucuz fiyatla sebze temin etmesini bekliyoruz. Bu hususta halkın şikâyeti gittikçe artmaktadır.” (Diyarbakır, 13.07.1951: 1).*

Hayvancılık ile ilgili: *“Doğu kalkınmasında hayvancılığımızın rolü: yetiştirme işleri esaslı ve ilmi kaideler altında yürütülürken, yetiştirilecek hayvan cinslerinden elde edilecek et, süt, deri ve yünlerin yalnız Türkiye değil, dünya piyasalarında rol oynayabilecek ve aranacak bir duruma sokmak için teşkilatlanmak bütün bu ham maddeleri işleyebilecek, mamul maddeler haline kalbedebilecek geniş fabrika ve tesisler kurmak gerekecektir. Bu tesislerin başında ve ilk olarak akla gelen mıntıkeyi büyük ve frigorifik mezbahalardır. Birkaç yıldır dedikodu ve münakaşalarını gazetelerden sık sık okuduğumuz et kombinaları bu gayeye ulaşmak için kurulması düşünülen tesislerdir. Mıntaka mezbahaları ve et kombinaları kurmakla elde edilecek faydalar son derece büyük olacaktır. Uzun yıllar boyunca sevk edilen hayvanların gidecekleri yere kadar geçen zaman içinde kaybettikleri et ve yağ miktarı küçümsenmeyecek kadar büyük ve ehemmiyetlidir. Kasaplığa ayrılacak hayvanların ancak yerinde kesilmesiyle bu büyük servet kayıplarının önüne geçilebilir. Kesilen etler frigolarda muhafaza edileceği gibi kullanılacak şekillere göre kısımlara ayrılarak mamul bir hale sokulmak suretiyle da istihlak mıntakalarına sevkedilebilir.” (Diyarbakır, 23.07.1951: 1).*

Başka bir haber: “Ergani’de bakır madeninin geliştirilmesi için Marshall planından hem makine olarak hem de teknik yardım olarak istifade edilmektedir. Etibank Birleşik Amerika’da son maden eritme metodlarını öğrenecek olan iki uzman teknik yardım faslından olarak göndermektedir. Bunlar altı aylık bir staj devresini tamamladıktan sonra Türkiye’ye dönecekler ve Ergani bakır madenlerinde vazife olarak çalışmaya başlayacaklardır. Ergani bakır madenlerinde modern sistemlerin tatbik mevkiine konması ile süratli gelişmeler kaydedileceğine muhakkak nazarı ile bakılmaktadır. Birleşik Amerika’ya gitmekte olan Türklerden biri bakır metalürjisti diğeri de bakır ustabaşısıdır” (Diyarbakır, 17.09.1951: 1).

Tarım ile ilgili: “Türkiye’de modern tarım aletleri... 1948 senesinde Marshall Planı tatbik mevkiine konduğu tarihten beri, modern tarım makinaları ve malzemesi Türkiye’ye gelmeye başlamış ve ziraat böylelikle modernleşmeye makineleşmeye süratle gitmiştir. Bunun ilk neticesi pamuk ve hububat istihşallerinde rekor elde edilmesi ve diğer sahalarda da mühim terakki kaydedilmesi olmuştur. Üç senelik bir tecrübe devresini yakından takip etmiş ve modern tarım malzemelerinin faaliyetini gözleri ile görmüş olan Türk köylüsü sapanla çift sürmenin, elle tohum serpmenin artık sona erdiğini anlamış ve modern ziraat makinelerine dönmüştür. 1948 senesinden beri, Marshall planı vasıtasıyla Türkiye’ye 6468 traktör getirilmiştir. Bu traktörlerin 4340’ı standart tipte, 1503’ü dar ön tekerlekli, 625’i de tank tipidir. Bu sene de mühim miktarda traktörün küçük ve büyük çapta tohum ekme makinelerinin, biçerdöver ve harman makinelerinin gelmesi beklenmektedir. Bunlar, Türk ziraatinin modernleşmesi işinin hızlandırılmasında rol oynayacaktır.” (Diyarbakır, 26.09.1951: 1).

Başka bir haber: “İkinci dünya savaşından sonra yaşanan stokçuluğu dolayısıyla karaborsayı önlemek amacıyla uygulamaya konulan Milli Koruma Kanunu, etkileri ve sonuçları itibariyle döneme damgasını vuran en önemli gelişmelerden biridir. Yoğun bir müdahaleci yapıya sahip olan bu kanun özellikle tarım başta olmak üzere, ticari yaşamın çok geniş bir alanına müdahale olanağı vermiştir. Hükümet buradan aldığı güçle ekonomiyi yeniden düzenleyebilme olanağına sahip olmuş ve özel teşebbüs tamamen denilebilecek ölçüde devletin vesayeti altına alınmıştır.” (Diyarbakır, 27.09.1951: 1)

Burada o dönemde Türkiye’de ekonomik olarak kalkınmak için büyük çabaların sarf edildiğini haberlerden anlamaktayız. Ancak yetersiz ekonomik koşullar ve geliştirilememiş teknik donanımlar neticesinde istenen hedeflere çok geç varıldığı görülmektedir. Yapılan ekonomik hamleler özellikle tarım alanında yapılarak, ekonomik olarak kalkınma hedeflenmektedir. Türkiye’de geniş ve verimli tarım arazilerinden elde edilen gelirlerin arttırılabilmesi ve tarım ekonomisinin daha da iyileştirilmesi için köklü çalışmalar yapılmıştır. Özellikle Marshall planı çerçevesinde yapılan yardımların etkisiyle tarımda makineleşme, zirai verimi arttırmak için toprak ve gübre ıslahı vb. çalışmaların yapıldığı görülmektedir.

1950-60 arası dönem, başlattığı süreç ve bugüne uzanan sonuçları itibariyle ekonomik, toplumsal ve siyasal yaşama damgasını vurmuş çok önemli bir dönem özelliği taşır. Çünkü bu on yıllık dönemde toplumsal yapı bütünüyle ve radikal bir biçimde değişime uğramıştır. (Oktar ve Varlı, 2010: 6).

Dönemin gündemini oluşturan Marshall Yardımları ile ilgili Diyarbakır gazetesindeki haber şöyle: *“Marshall planı Türkiye’nin su inkişafına yardım ediyor. Su bir memleketin sahip bulunduğu en büyük zenginliklerden birini teşkil eder. Kömür, Bakır, Petrol bir memleketin tükenmeyen servetleri arasında değildir. Fakat su her zaman mevcuttur. Tükenmez bu yerüstü suları için olduğu kadar yer altı suları için de muteberdir. İnsanlar yeraltındakilerle yerüstündeki suları kontrol etmektedirler. Bu kontrol sayesinde ki, çağlayan nehirler birer hidrolik enerji kaynağı haline gelmekte, sıtmalık sineklerle dolu bataklıklar ekime müsait arazi olmaktadır. Yer altındaki sulardan fayda temin edilerek de, kuru topraklar sulanmakta ve böylelikle ekim için mühim arazi elde edilmektedir. Marshall planı, Türkiye’deki suların kontrolü hususunda Türklere yardım etmektedir. Bu teşkilat, Sakarya nehri üzerinde Sarıyar’da inşa halinde olan Hidroelektrik santral için 27.200.000 dolar verecektir. Marshall planı, 38 eksavatör, 3 adet 40’ar tonluk römork, 9 serapars, 5 buldozer, 2 seyyar tamir atölyesi, 8 ağır kamyon, 15 jeep arabası, 7 otomobil, 2 delme makinesi ve 6 basküllü kamyon satın alması için Bayındırlık Bakanlığı su işleri müdürlüğüne tahminen bir milyon dolar tahsis edilmiştir. Aynı zamanda Marshall planı vasıtasıyla birçok pompa Türkiye’ye ithal edilmiştir. Bunlar şimdi sulama işlerinin yapıldığı bölgelerde ve bilhassa pamuk itsihsal eden havalide kullanılmaktadır. Marshall planı teknik yardımı vasıtasıyla da*

Türkiye'ye gelen Amerikan eksperleri sulama projeleri hususunda Türk eksperlerine tavsiyelerde bulunmuşlardır. Diğer taraftan Türk su mühendisleriyle sulama eksperleri aynı program gereğince Amerika'ya gönderilmişlerdir. Bunların bir kısmı şimdi Türkiye'ye avdet etmiş bulunmaktadır. Bu muhtelif sulama projeleri üzerinde bilfiil çalışmaktadırlar. Marshall planı, halk ile hayvan sürüleri için yer altı sularının inkişafı için Tarım Bakanlığına 3.000.000 Türk lirası tahsis etmiştir. Krediler ve destekleme fiyatları gibi devlet politikalarıyla da desteklenen makineleşme hareketi, Türkiye tarımının görünümünün değişmesinde hem dolaylı hem de dolaysız olarak büyük rol oynamıştır". (Diyarbakır, 02.05.1952: 1).

Bir diğer haber ise şöyle: "Türkiye'nin çay istihsalı arttırılacak. Türkiye'nin çay istihsalini arttırmak maksadıyla hazırlıklar yapılmış, bu maksatla 100 000 liralık bir program hazırlanmıştır. Türkiye'nin senelik çay sarfiyatı 1500 tondur. Yeni programın gayesi bu ihtiyacın dâhilde karşılanması, ithalata başvurularak kıymetli dövizlerin dışarı çıkmasına mani olunması ve aynı zamanda da çaycılıkla meşgul olan köylünün hayat seviyesini yükseltmektir. 1950 senesinde Türkiye dâhilinde çay yetiştiren muntakaların mesahaisathiyesi Rize'nin 157 köyünde 30 000 dönüme yükselmiştir. Rize Türkiye'nin çay istihsalı için en elverişli yeri teşkil etmektedir. Teknik ziraat servisleri vasıtasıyla, gösterilerde çay yetiştiricilerine istihsalin ne şekilde arttırılabileceği hangi modern metotların kullanılacağı da gösterilmeye başlanmıştır. 1951 senesinde çaycılık sahası genişletilmiş ve yeni hamleler yapılmıştır. Aynı zamanda sekiz sene zarfında, çay ekilmekte olan arazi mesahaisatiyesinin 35 000 dönüme çıkartılması da kararlaştırılmıştır." (Diyarbakır, 09.05.1952: 1).

Diğer bir haber: "Türkiye'de yeni bir sanayi; Böcekleri öldüren ilaç fabrikası. Tarım maddelerine musallat olan böcekler yüzünden her sene milyonlarca Türk lirası zarar husule gelmektedir. Pamuğun, buğdayın, tütünün ve umumiyetle bütün tarım maddelerinin ve bilhassa meyva düşmanı olan haşerat, Türkiye'nin ve köylüsünün senelik gelirinin büyük bir kısmını yumaktadır. Bu böceklerin çoğuna karşı tesirli ilaçlar mevcuttur. Fakat bunların ithal olması o kadar pahalıya mal olmaktadır ki, köylü haşeratın husula getireceği zarar tehlikesini göze almaktadır. Bu ilaçların büyük bir kısmı Türkiye'de kolaylıkla imal edilebilir. Buna tipik bir misal, pamuğa musallat olan yeşilkurta karşı kullanılan Gesarol ilacının imalidir... Aynı şekilde,

memleketin muhtelif malullerini tehdit eden diğer böceklerle karşı kullanılan ilaçları da imal hususunda imkânlar mevcuttur. Türkiye'nin en büyük haşerata karşı ilaç fabrikası şimdi İstanbul'da Maltepe civarında Dragos'da inşa halindedir. Bu fabrikayı inşa etmekte olan Türk firması, fabrikanın kurulması için elzem malzemeyi temin için sanayi kalkınma bankasından 150000 Türk liralık bir yardım görmüştür. (Diyarbakır,17.05.1952: 1).

Haberlere devam edecek olursak: “*Türkiye’de kalkınma hareketi. Obsever dergisinin hususi muhabirlerinden Robert Stevens, Ankara’dan dergisine çektiği bir telgrafta, Türkiye’nin son senelerde ileriye doğru atmış olduğu muazzam inkişaf hamlelerden bahsederken şöyle demektedir: Türkiye’de bugün cereyan etmekte olan büyük kalkınma hareketi Atatürk’ün reform senelerini hatırlatmaktadır. Son üç sene zarfında otoriter rejimden demokratik rejime inkılab eden Türkiye’de bilhassa Birleşik Amerika’dan gelmiş olan bir milyar dolarlık yardım ve teknik bilgi, bu değişiklikte büyük rol oynamıştır. Türkiye’de görülen reform ve kalkınmanın en mühim veçhesi bu değişikliklerden bilhassa Türk köylüsünün istifade etmekte olmasıdır. Muhabir makalesinde memlekette inşa edilmekte olan 24000 km karayollarının ehemmiyetini belirtmekte ve yeni parlamenter sistemin tam demokratik ruhunu tarif etmektedir. Muhabir Türkiye’deki demokratik gelişmeyi şu kelimelerle tasvir etmektedir. Son yüz sene zarfında memlekete kısmi demokrasiyi getirmek için altı ayrı teşebbüs yapılmıştır. Fakat bu sefer demokrasi Türkiye’de tam olarak kök salmış bulunmaktadır.*” (Diyarbakır, 06.06.1952: 1).

Tarımda makineli üretime geçilmesi ve devletin destekleme alımları yoluyla küçük üretici köylüyü finanse etmesi tarımın hızla piyasaya açılmasını sağlarken, bağımsız köylülüğün de güçlenmesine neden olmuştur. Gerçekten de 1950’li yıllar Türkiye’de bağımsız köylülüğün gelişmeye ve güçlenmeye başladığı bir dönemdir. Destekleme politikasının makineli üretim kadar tarımsal gelişmeye ivme kattığı da açıktır. Hükümet köylüye kolay ve düşük maliyetli kredi sağlamanın yanı sıra, belli başlı ürünlerde de destekleme fiyat politikası uygulamıştır. Özellikle hububattaki destekleme oldukça yüksek oranda yapılmıştır. (Oktar ve Varlı, 2010: 14). Ayrıca yapılan atılımlar halkın refah ve yaşam standardını yükseltecek ve ekonomik olarak büyük rahatlama sağlayacaktır. Türkiye ve Amerika arasında yapılan anlaşmaların çoğunluğunun tarım üzerine olduğu da görülmektedir. (Baytal, 2007: 564).

Bu haberlerden anladığımız kadarıyla iktisadi ve siyasi alanda liberalizmi savunan Demokrat parti'nin amacı tüm bu girişimlerle hızlı bir büyüme sağlamaktır. Kendi deyimleriyle “iktisadi cihazlanmayı hızlandırmak, bütçe yatırımlarını genişletmek, özel sektörü hukuki ve fiili emniyet altına alacak tüm düzenlemeleri yapmak ve geliştirmek, yabancı sermayeden faydalanmak, üretim hayatını devletin zararlı müdahalelerinden ve bürokratik engellerden kurtarmak, mevcut sermayenin üretime akmasını sağlamak, böylece birey için uygun girişim ortamı hazırlamak” iktisat politikasının temel hedeflerindendi. (Coşar: 31). Bu hedeflere tam olarak olmasa da büyük oranda ulaşılmıştır. Hedeflere ulaşmada yapılan dış yardımların katkısı oldukça fazladır.

3. Diyarbakır Gazetesi'ne Göre Sosyal ve Kültürel Haberler (1951-1952)

Diyarbakır Gazetesi'nin 1951-1952 yıllarındaki sosyal ve kültürel haberleri daha çok okullarda yapılan müsamereler, tiyatro oyunları, gelişen sinema ve film sektörün ile ilgili olduğu görülmektedir. Bu haber başlıkları ilgili gazeteye yansıyan haberler şöyle:

Dikkatimizi çeken ilginç bir köşe de, halka dönük yazılan sloganlardır: “*Vatandaş: Kara gün dostu kızılıya üye ol.*” (Diyarbakır, 01.29.1951: 3) “*Vatandaş; Verem Savaş Derneği'ne yardım etmeyi unutmayınız.*” (Diyarbakır, 01.29.1951: 4).

Başka bir haber: “*Şehrimiz stadyumunun tribün işi hal yoluna girdi. Çimlenme işi tamamlanmış olan modern Diyarbakır stadyumunun tribünleri işini ele alarak incelemekte olan bölgemiz müdürü Aziz Bakır, oğlu tarafından bir hal çaresi bulunmak maksadile çalışmalarda bulunulduğunu evvelki nüshalarımızın birisinde okurlarımıza bildirmiştik. Gençliğe ve dolayısıyla memlekete olan hizmeti bakımından şehrimizde bir stadyum yapılmasında büyük çalışmaları geçmiş olan bölge müdürümüz her türlü teknik evsafı haiz stadyumun, güzel ve modern halile çıplak kalmasını muvaffik görmiyerek, beden terbiyesi bölge bütçesinin takati derecesinde, arzu edilen betonarme tribünlerin bugün için yaptırılmasına maddi imkân bulamamıştır. Bu durum karşısında başka çarelere başvurarak, beden terbiyesi genel müdürlüğünce, statlar için kabul edilen (takılır-sökülür) tipindeki tribünlerin Diyarbakır stadyumu için en uygun bir tribün şekli olduğu kanaatine*

varmıŖtır. Bu vechile tetkikat neticesi kendisine anlatılan valimiz Emin Nihat Sözeri’de bunu muvafık bularak, bu işin 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı’na yetiştirilmesi için bir taraftan meseleyi genel müdürlüğe bildirmekle beraber derhal siparişte bulunulmasını tensip etmişlerdir. Şimdilik beşer yüz kişi istilap edecek iki tribün sipariş edilmiş olduğundan gelir gelmez hemen iki cephesi üzerine yerlerine tespit edilecektir. Bölgeye 30 bin liraya mal olacak olan bu tribünlerden her surette memnun kalındığı takdirde, stadyumun üç cephesi de bu tribünlerle çevrilecektir. Bölgenin bütçesi müsait bir şekil aldığı zaman da stadyumun ön cephesinde ayrıca betonarme bir tribünde inşa edilecektir. Bu düşünceyi müsait karşılayarak, inşaatın mutlaka 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı’na yetiştirilmesi arzusunda bulunduğunu duyduğumuz valimizden ricamız, bu işlerin en yakın bir zamanda tahakkuk ve temini için Ankara’ya bir memuru mahsusun gönderilerin tezelden takip ettirilmesidir. Ankara ’ya gidecek memura tribün işini takip etmekle beraber çim sahası için lüzumlu olan sulama, biçme malzemelerinin mübayaası vazifesi de verilirse, iki iş birden görüşölmüş ve bu suretle mevcut ihtiyaçların vaktinde temini sağlanmış olur.” (Diyarbakır, 02.02.1951: 2).

Başka bir haber: “Ankara Milli kütüphane müdürü Adnan Ötüken halen İngiltere’de bir tetkik seyahatinde bulunmaktadır. Ötüken şu beyanatta bulunmuştur. “İngiltere seyahatimin memlekete döndüğüm zaman tatbik ve tevsî etmek niyetinde olduğumuz umumi kütüphaneler için beni son derece tenvil edeceğinden eminim. Bilhassa İngiltere’de tatbik edilmekte olan bu usulü memleketimde tatsik etmek için gayret sarfedeceğim. Bu usule nazaran bir kütüphaneden kitap alan abone istediği başka bir kütüphaneye kitabı teslim ederek oradan da kitap alabilmek hakkını kazanmaktadır. Yani abone aldığı kitabı münhasıran tek bir kütüphaneye teslim etmek mecburiyetinde değildir.” (Diyarbakır, 20.02.1951: 1).

Farklı bir slogan da şöyle: “Vatandaş: çocuklarınıza bal yediriniz. Zekâsı gelişir, sıhhati artar, hastalıklara karşı mukavim, ömrü uzun olur.” (Diyarbakır, 05.03.1951: 4).

Eğitim alanındaki bir diğer haber: “Ali Paşa mahallesinde okul yapılacak. Ali Paşa mahallesinde yapılacak olan ilkokul binasının yerini tespit etmek üzere, valimiz Emin Nihat Sözeri, belediye başkanı, Ali Paşa mahallesine giderek tetkiklerde bulunmuş ve

okul için münasip bir yer tespit ve tayin edilmiştir. Bu yerin istimlakı kısa bir zamanda tamamlandıktan sonra binanın inşası işi ihaleye konulacaktır. Bu hususla valimizin muhabirimize verdiği izahatte, Diyarbakır'ın önemli ihtiyaçlarından olan Ali Paşa okulunun bu sene ikmal edilip Eylül aylarına doğru açılması için azami gayret sarf edileceğini söylemiştir.” (Diyarbakır, 09.03.1951: 1).

Spor faaliyetleri haberi: “Karacadağ Spor Gençlik kulübünün müsamesesi güzel oldu. Geliri kulüp masraflarına olmak üzere, Karacadağ spor gençlik kulübü, dün akşam saat 20.00’ da sinemanın salonunda bir müsamere tertip edilmiştir. Birçok seyircinin bulunduğu bu müsamereye, İstiklal marşı ile başladıktan sonra kulübe mensup gençler tarafından bir perdelik bir dram ve onu müteakip (Otel Fuar) adlı komedi oynanmıştır. Bilhassa komedide yer alan İhsan Özpınarlar, sahne hayatında oldukça tecrübeli olan Remzi Özçoban rollerini cidden benimseyerek, iyi bir başarı göstermişlerdir ve kahkahalar yaratmışlardır. Bundan sonra milli oyunlar da oynandıktan sonra müsamere geç vakitte sona ermiştir”. (Diyarbakır, 09.03.1951: 1).

Eğitim haberi: “Milli Eğitim Derneği Diyarbakır şubesi, Yıldız Gençlik Kulübü salonunda bir toplantı yapmıştır. Toplantının mevzuu, Diyarbakır’da bir kız lisesinin açılmasının lüzum ve imkânları üzerinde fikir alışverişi idi, söz alan hatipler, daha çok ilkokula ihtiyaç bulunduğundan bu mevzu üzerinde işlenmesini öne sürdüler. Milletvekilimiz Ferit Alpiskender, bu yıl Diyarbakır’da biri merkezde olmak üzere, 40 ilkokulun temelini atılacağını ve gelecek yıllarda bunların adedinin arttırılacağını belirtti. Bir kısım hatipler de ilkokulu bitiren kızlarımızın muhtelif olduğundan ortaokula gönderilmediklerini bu itibarla bir kız ortaokulunun açılmasının kadınlarımızın yetişmesi bakımından faydalı olacağını söylediler. Yönetim kurulu karşılıklı münakaşalardan faydalanmış olduğundan bu hususta karar ittihazi, yönetim kuruluna bırakılarak toplantıya son verildi.”(Diyarbakır, 21.03.1951: 3).

Kolombiya Üniversitesinde Türkoloji şubesi; Ankara’dan gelen malumata göre Birleşik Amerika’da Kolombiya Üniversitesinde Yakın ve Ortaşark Enstitüsü Türkoloji şubesinin tesisi tamamlanmak üzeredir. Hükümet bu tesis için 75 bin liralık

bir tahsisatı Washington Büyük Elçiliğimiz vasıtasıyla Kolombiya Üniversitesine göndermiştir. (Diyarbakır, 26.03.1951: 1).

Yine başka bir eğitim haberi: *“Milli Eğitim Bakanlığı tarafından vilayetlerde kurulmasına başlanan danışma kurulları, anne ve babalara pedagojik konferanslar tertip edecektir. Bundan başka okulların her türlü ihtiyacı birer birer tespit edilecek ve birbirlerine yardım etmeleri temin olunacaktır. Diğer taraftan, bakanlık kız ve erkek sanat enstitüsü mezunlarına iş bulmak, atölye temin etmek ve halkın ihtiyaçlarına uygun kurslar açmak için de tetkikler yapmaktadır. Bu mevzu da danışma kurullarının vazifeleri arasına alınacaktır. Bundan başka danışma kurulları, sınıf mevcutlarının normal hadde indirilmesi için de gerekli tedbirleri alacak ve icap ederse bakanlığa da bu mevzuda tekliflerde bulunabilecektir.”* (Diyarbakır, 22.06.1951: 1).

O dönemde Diyarbakır’da çekilen bir film ile ilgili haber: *“Şehrimizde bir film çevriliyor. Ömer film müessesesi, mevzuu Diyarbakır’da geçen tarihi bir film çevirmek üzere, müessese sahibi Hüseyin Örmen’in başkanlığında bir artist grubunu şehrimize göndermiştir. “Mezarımı taştan oyun” adını taşıyan bu filmde çok kıymetli oyuncular oynamaktadır. Bundan başka ikinci derecedeki roller için şehrimizden de bazı gençlerin alınacağını memnuniyetle haber aldık. İlk hazırlık devresi bittikten sonra, 20 kişilik teknisyen grubu, filmi çekmek üzere yakında şehrimize gelecektir. Filmin rejisörü Hüseyin Örmen, tahsilini Diyarbakır’da yapmış kıymetli gençlerimizdendir. Şiir ve edebiyat sahasında da şöhret yapan bu hemşerimizin Diyarbakır’da geçen bir olayı mevzu yapması, bizi çok müteahhas etmiştir. Kendisine ve arkadaşlarına memleketimize hoşgeldiniz der, candan başarılar dileriz”. (Diyarbakır, 23.07.1951: 1).*

Başka bir haber yine: *“Melik Ahmed Paşa camiinin onarımı ilerliyor. Tarihi kıymeti haiz abidelerimizden olan Melik Ahmed Paşa camiinin harabeye yüz tutmuş, çok zarif ve çift merdivenli minaresi ezanlık ve şerefîye kısımlarının yıkılmış olduğundan bir an evvel tamiri için ödenek gönderilmesi hususunda Vakıflar İdaresinin bir yazı ile dikkat nazarını çekmiştik. Bu yazımızı nazarı itibare alan Vakıflar Genel Müdürlüğü, minaresinin tamiri için ve cami kısmının onarımı için ödenek göndermiştir. Müteahhidine ihale olunan minare ve camiin onarımına başlanmış ve*

onarım işi epeyce ilerlemiş ve bu suretle bu tarihi cami harap olmaktan kurtarılmıştır.” (Diyarbakır, 23.08.1951: 1).

Bu haberden de anlaşılacağı üzere gazete yazarlarının şehirdeki herhangi bir sorunla ilgili yazdıkları yazılar ve dikkat çektikleri konular, ilgili devlet kurumları tarafından incelenmekte ve gerekli tedbirler ve önlemler alınarak sorunlar telafi edilmektedir. Burada gazete haberlerinin devlet kurumları tarafından takip edildiği ve sorunlara duyarsız kalınmadığını görmekteyiz. Alınan önlemlerin ve gösterilen duyarlılığın neticesi de yine gazete tarafından açıklanarak, bu işle uğraşanlar gazete aracılığıyla takdir ve tebrik edilmektedir. Bu şekilde ayrıca duyarlılık sahibi kurum müdürlerinin örnek davranışları da kamuoyuyla paylaşılmaktadır ve yetili kişiler halkın beğenisini ve sevgisini kazanmaktadır.

Şehrin önemli tarihi yapılarından olan surlarla ilgili bir haber ise şöyle: *“Tehlike arz eden Dağ kapı burcu tamir edilecek. Altından yol geçen sur ve burçların tehlikeli bir durum aldığını gören valimiz Emin Nihad Sözeri, bu tehlikeyi önlemek maksadile bu gibi tehlikeli burçların onarımı hususunda teşebbüse geçmiştir. Bu cümleden olmak üzere dağ kapısındaki tehlikeli burç kısmının onarımı kararlaştırılmış ve ihaleye çıkarılmıştır. 8 Ekim Pazartesi günü ihalesi yapılacak olan bu onarım işine, ihaleyi müteakip başlanacak ve tehlike de önlenmiş olacaktır.” (Diyarbakır, 24.09.1951: 1).*

Gelişen sinema sektörü ile ilgili bir haber: *“Seyyar sinema teşkilatı geldi. Amerika haber bürosu sinema teşkilatı şehrimize gelerek, beş günden beri okullarda kültür filmleri gösterdikten sonra, köylere gitmişlerdir. Köylerde ise, tarım işleri, hastalık getiren kara ve sivrisineklerden korunma tedbirleri, temizliğe faydaları, pamuk ekimi gibi, köylülerimizi ilgilendiren teknik filmler parasız olarak gösterilmek suretiyle, köylülerimizi faydalı ve sağlık getiren medeni bir hayat yaşayışına kavuşturmaya çalışmakta oldukları memnuniyetle görülmektedir.” (Diyarbakır, 10.03.1951: 1).*

İnşası biten Ali Paşa İlkokulu’nun açılış töreni haberi: *“Ali Paşa İlkokulu Cumartesi günü törenle açılacak. İnşaata ikmal edilmiş olan Ali Paşa ilkokul binasının önümüzdeki Cumartesi günü açılışı yapılacaktır. Törende vali muavini Feyzi Gökallar bir konuşma yapacak, müteakiben kayıt ve kabulleri icra edilmiş olan öğrencilere tedrisat yapılmaya başlanacaktır. Çok güzel bir eser olarak neşredilmiş ve Ali Paşa Mahallesi çocuklarının okuma ihtiyacını karşılamış olan bu okulun*

açılma törenine arzu eden bütün vatandaşlar gelebilirler.” (Diyarbakır, 03.01.1952: 1).

Başka bir haber: *“Şehir sinemasında bir müsamere verildi. Ziya Gökalp İlkokulu, okul aile birliği yararına olmak üzere şehir sineması salonunda evvelki gece saat 21.00’da Avni Dilligil operet heyeti tarafından bir müsamere verilmiştir. Kalabalık bir seyirci kitlesinin bulunduğu bu müsamerede, Paydos piyesini başarı ile temsil eden sanatkarlar, seyirciler tarafından alkışlanmışlardır. Ziya Gökalp İlkokulu okul aile birliğinin tertip ettiği bu müsamere ile bizlere zevkli bir gece yaşattığından ötürü tertip heyetini takdir ve tebrik ederiz.” (Diyarbakır, 11.01.1952: 1).*

Kız Enstitüsü haberi: *“Kız Enstitüsü ve başarısı... büyük bir vekar içinde hocalarını takip eden bu ince ve sempatik Diyarbakır kızları açık fikirli, ileri görüşlü bir kitleyi teşkil ediyor. Türk kadını her gün biraz daha inkişaf etmekte, ruhlarımıza huzur ve endişesizlik girmektedir. Okulunda içtimai gayelerle çalışma sistemini kuran sayın müdür Muazzez Sümer ve okulun değerli hoca ve öğrencilerini tebrik ederiz.” (Diyarbakır, 29.02.1952: 1).*

Bir başka haber: *“Köylülerimizi izaç eden aylak çocuklar için vilayetçe tedbir alındı. Bazı aylak çocukların Mardin kapısı dışından gelip geçen köylülere taş, toprak atmak ve söğmek suretiyle köylülerimizi izaç ettikleri ve köylülerimizin bu durumdan çok müşteki oldukları hakkında geçenlerde yazdığımız yazı üzerine vilayet makamı önemle durmuş, bu çocukların hareketlerine mani olmak üzere Mardin kapısı ile köprü arasında bir jandarma devriyesi ikame edilmiştir. Ayrıca belediyemiz de bu konu üzerinde durmaları için zabıta memurlarına lazım gelen emri vermiştir. Başboş dolaşıp uygunsuz harekette bulunan çocuklar toplattırılıp ana babalarına teslim edilecektir. Vali vekilimizin bu mevzuda göstermiş olduğu dikkat ve hassasiyet köylülerimizi sevindirmiştir.” (Diyarbakır, 11.04.1952: 1).*

Diyarbakır’da görev yapan önemli bir öğretmen ve yazar İffet Babagil’in köşe yazısından: *“Diyarbakır’da eğitim-okul istiyoruz. (İffet Babagil köşe yazısı). Diyarbakır Eğitim işleri pek sanıldığı gibi ihtiyacı karşılar mahiyette değildir. Halen sokaklarda kız erkek küme küme çocuklara rastlıyoruz. Başboş bırakılmış bu çocukların yarın denilebilecek kısa bir zamanda ağzı sigaralı, beli bıçaklı birer kötü vatandaş olmayacaklarına bizi kim temin edebilir. Yer yer gezdiğim zaman bu çocuk*

kümeleri benim gibi her Diyarbakırlıyı düşündürmektedir. Çocuk bahçesinin gayesi okulu çok olan memleketlerde daha çok tahakkuk eder aynı ruh ile ruhlanmış çocuklara yaşları ve seviyeleri ile uygun oyun bahçesi çocuk üzerinde müessir olur yani beraberliğin devamını bahçeler, oyun yerleri daha iyi sağlar. Şu halde okullu çocukların, okula gidemeyen çocuklarımızın çokluk teşkil etmesi başıboş sokaklarda bırakılması yurdun saadet ve huzurunu bozacaktır. Nitekim geçen gün şehre gelen köylüleri taciz eden çocuklar bu başıboş bırakılmışlardır. Vilayetin dirayetli hareketi bunu önledi. Hepimizin yüzü güldü. Başıboş meşgalesiz bırakılmış bu çocukları ele almanın zamanı gelse gerektir. Çocuk hastanesi olarak yapılması konuşulmuş halkevi binasını acil bir tedbir olarak okul yapamazmıyız? Her boş oda bir karatahta ile çocuk topluluğunu içine almadıkça gönüller rahat eder mi? Sistematiik ve programlı çalışmalar isteyen hatta beklemekten usanmış Diyarbakır eğitim içinde eğitime kavuşmak yürek çarpıntısındadır. 80 yıl önce 24-27 okula sahip Diyarbakır merkezi, bugün 8 ilkokulla eğitim işini köklere, ana gayelere götüremez. Her ortaokulu bir ilkokul besleyecektir. Biri dağ kapısında biri direkhanenin bulunduğu semte olmak üzere halen merkezde iki ilkokula şiddetle ihtiyaç vardır. Sayın Valimiz en acil bir tedbir olarak halkevi binasından faydalanadururken, bu iki semtin okul ihtiyaçlarına el koyacaklarını kendilerinden beklemekteyiz.” (Diyarbakır, 14.04.1952: 1).

Salgın hastalıklarla ilgili bir haber: “Kulp köylerinde tifüs çıktı. Bundan bir buçuk ay evvel Kulp ilçesine bağlı Köyislam köyünde, seri bir hastalık neticesinde on iki vatandaşın öldüğü ve civar köylere de bu hastalığın bulaştığı haber verilmiş, hatta hadise Büyük Millet Meclisine kadar intikal etmişti. O vakit hastalığın mahiyetini tetkik ve icap eden tedbirleri almak üzere buradan Kulp’a bir sıhhat ekibi dahi gönderilmişti. Fakat yolların karla kaplı olması dolayısıyla, Kulp’a giden doktor, hastalığın çıktığı Köyislam köyüne gidememiştir. Oradaki durumu Kulp sağlık memurunun verdiği raporda, vefiyatın zatürre ile ve bir kısmının da tifodan olduğunu ve tifonun ise sönmüş bir vaziyete geldiğini bildirmiş ve bunun üzerine bulaşık hastalıklara karşı alınması gereken tedbirler alınmadan ekip merkeze avdet etmiştir. Hâlbuki son gelen haberlere göre, Köyislam köyünde çıkan hastalığın tifüs olduğu ve bu hastalığın civar köylere sirayet ederek, birçok vatandaşın ölümlerine anlaşılmıştır. Kulp ilçesinin dört beş köyüne sirayet eden bu hastalığın bir afet

şeklini alması ve sirayet dairesini genişletmesi ihtimalinden korkulmaktadır. Dün Diyarbakır'dan, doktorların idaresinde iki mücadele ekibi Kulp'a gönderilmiştir. Hastalığın ilk zuhuru anında, işe lazım gelen ehemmiyetin verilmemesi yüzünden hasıl olan bu netice, Kulp ilçesi halkını, dolayısıyla hepimizi müteessir etmiştir.” (Diyarbakır, 29.04.1952: 1).

Eğitim haberi: *“Lisan dersine ehemmiyet verilecek. Milli Eğitim Bakanlığı okullardaki lisan öğretimi üzerinde ehemmiyetle durmaktadır. Öğrencilerin liseden mezun oldukları zaman bir lisanı muvaffakiyetle öğrenebilmesi için tatbik edilmesi gereken usulleri tespit etmek üzere gerek bakanlıkta ve gerekse vilayetlerde toplantılar yapılmaktadır. Şehrimiz milli danışma kurulu da dün saat 17.00'da İstanbul Erkek Lisesi'nde bir toplantı yaparak bu mevzuu görüşmüştür. Muayyen bir esas tespit edilinceye kadar bu toplantılar devam edecektir.”* (Diyarbakır, 02.05.1952: 1).

Diyarbakır hayır cemiyeti toplanarak idare kurulunu seçti. Diyarbakır hayır cemiyeti kurucuları tarafından seçilen müteşebbis idare kurulu dün il makamında, valimiz Servet Sürenkök başkanlığında toplanarak, aralarında gizli oyla iş bölümü yapmışlardır...Dünden itibaren faaliyete geçmiş heyet, ilk iş olarak tüzük hükümleri dairesinde, il dahilinde cemiyetin bütün şubelerini ve köy mümessillerini teşkil etmeye çalışacak ve Diyarbakır halkının hayırseverlik duygularının tezahürüne imkan verecek olan bu cemiyete çalışmalarında başarılar dileriz. (Diyarbakır, 07.05.1952: 1).

Başka bir eğitim haberi: *“Kız Enstitüsü Kore kahramanlarımıza rozet hediye etti. Kore'de Türk hamasetini şahlandıran birliğimize mensup kahramanlarımıza, Diyarbakır'da ayrıldıkları sırada, kız enstitümüz tarafından hediye edilen Kore Rozetleri'nin, Kore'deki arkadaşları tarafından çok beğenildiğinden bahsile tekrar yapılarak gönderilmesi tekrar rica edilmiştir. Enstitümüz bu teklifi memnuniyetle karşılayarak ve yeniden hazırladığı, ayyıldızlı Kore rozetlerini, aldıkları diğer hediyelerle birlikte kendilerine göndermiştir. Kore'de Türk esaretini dünyaya bir kere daha ispat eden kahramanlarımıza karşı enstitümüzün gösterdiği yakın alakayı şükranla karşılar, enstitü idaresini, öğretmen ve öğrencilerini tebrik ederiz.”* (Diyarbakır, 14.05.1952: 1)

SONUÇ

Diyarbakır şehri Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra Türkiye'deki diğer büyük iller gibi hızlı bir değişim ve dönüşüm içerisine girmiştir. Savaş yıllarının ekonomik ve sosyal hayat üzerinde oluşturduğu tahribat, yapılan yenilik ve atılımlarla giderilmeye çalışılmıştır. Cumhuriyet'in kurulmasıyla yapılan inkılâplar ülkenin her tarafında uygulanarak Diyarbakır'da özellikle sosyal hayatta bu değişimler gözle görülebilecek kadar hızlı ilerlediği görülmüştür. Savaştan yeni çıkmış olan bir Türkiye ve henüz yaraları tam olarak iyileşmemiş bir millet olmasına rağmen insanlar maddi manevi çok hızlı bir şekilde toparlanmaya çalışmıştır. Bu durum Diyarbakır'da olduğu gibi tüm şehirlerde kendini göstermiştir. Diyarbakır siyasi, sosyal ve ekonomik anlamda büyük bir yıpranmanın ardından yenilenme sürecine girmiştir.

Cumhuriyet'in kuruluş yıllarının başlarında özellikle maddi yetersizlikler ve kısıtlı imkânlar nedeniyle Türkiye'de haberleşme ağı yeterince gelişmemiş bir durumdaydı. Ancak sonraki dönemlerde bir takım ekonomik problemlerin çözülmesi ve savaş tahribatının da giderilmesiyle birçok alanda gelişmeler kaydedilmeye başlanmıştır. Bu olumlu gelişmeler siyasi, sosyal ekonomik ve kültürel olarak kendini her alanda göstermiştir. Bu durum haberleşme ve gazetecilik alanında da kendini göstermiştir. Bu dönemde etkin olan en önemli haberleşme ve bilgi ağı gazetelerdi. Dönemin en önemli olay ve gelişmeleri olduğu gibi gazete haberlerine yansımaktaydı. Gazetelere yansıyan haberler tüm yurttaki aynı anda öğreniliyor bu sayede yaşanan her türlü siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmelerden halk rahatlıkla haberdar olabiliyordu. Bu şekilde günden güne artarak yeni gazete yayınları açılmaktaydı.

Ancak zaman içerisinde genel haber yapan gazeteler beklide yetersiz kalmış, bu yetersizlik başka bir gazetecilik alınının gelişimine sebebiyet vermiştir. Bu şekilde yerel gazetecilik anlayışı gelişmiştir. Artarak gelişen yerel gazeteler hızla yaygınlık kazanmaya başlamıştır. Neredeyse artık her ilin bir gazetesi çıkmakta olup hatta bazı illerin ilçelerinde dahi yerel gazeteler yayın yapar duruma gelmiştir.

Hiç kuşkusuz yerel gazeteler özellikle bölgesel sorunların gündeme getirilmesi ve çözüm üretilmesi anlamında büyük önem taşımaktadır. Çünkü yerel gazeteler yayımlandıkları bölgelerin ve illerin sorunlarıyla direkt ilgilenmekte ve buralarla ilgili haberler yayınlarak başta bölge halkı olmakla birlikte kamuoyuna bilgi ve haber

aktarımında bulunmaktadırlar. Bu haberler zaman zaman devlet yetkilileri tarafından okunarak varsa alınması gereken önlem veya yapılması gereken bir görev derhal sorumluluk alınarak yayınlanan haberler dikkate alınmaktadır. Aynı zamanda yerel gazeteler yayınladıkları bölgenin haberlerini yayınlarken diğer yandan da dünya ve Türkiye gündemini oluşturan ve genel gazetelerin yayınlanan önemli haberlerine de yer vermektedir. Bu şekilde, kendi şehrinde yayınlanan yerel gazeteyi alan bir kişi yaşadığı yerde, yaşanan olaylardan haberdar olmakla birlikte, Türkiye ve dünyadaki diğer gelişmelerden de haberdar olmaktadır. Yerel gazeteler bu açıdan da önemli bir avantaj sağlanmaktadır.

Yerel gazeteler aynı zamanda yayınladıkları bölge ile ilgili direkt haberleri kamuoyuna sunmaları dolayısıyla ve eğer ki güvenilirliği olan bir gazeteyse, bu durumda tarihi bir belge niteliği dahi taşımaktadır. Çünkü döneme tanıklık eden kişiler tarafından haberler yayınlanmakta olduğundan yazılanların haber niteliği taşımasının yanında ayrıca tarihi belge niteliği de taşımaktadır. Ancak burada yayınlanan haberleri tarihi belge açısından incelemekteyse eğer dikkat etmemiz gereken bazı noktalar olacaktır. Çünkü haberlerin taraflı mı yoksa tarafsız mı olduğunu bilemeyeceğimiz için, dönemin diğer gazeteleriyle karşılaştırma yaparak haberi değerlendirmemiz daha doğru olacaktır. Hatta varsa haberle ilgili yayınlanmış kitap, dergi vb. diğer kaynaklara da ulaşarak karşılaştırma yaptıktan sonra doğru bilgiye ulaşmaya çalışmalıyız. Bu şekilde ulaştığımız bilgiyi daha somut şekilde değerlendirme imkânı yakalayabiliriz.

Bu ifadelerden hareketle Diyarbakır gazetesinde incelediğimiz kadarıyla çok önemli bilgiler mevcuttur. Bu bilgiler dönemin yaşanan olaylarıyla ilgili yayınlanmış diğer kaynaklarla karşılaştırıldığında aynı somut bilgilere ulaşmak mümkün olmuştur. Bu anlamda gazeteye yansıyan haberler güvenilirliği yüksek haberler niteliğindedir. Diyarbakır gazetesi, Diyarbakır'da yaşanan siyasi, ekonomik sosyal ve kültürel olayları olduğu gibi halka ulaştırma görevi görmektedir. Başta yerel haberler olmak üzere genel olarak halkı ilgilendiren Türkiye ve dünya haberlerine de yer vermektedir. Özellikle Diyarbakır ve çevresinde yaşanan olayları haber yapmaktadır. Aynı zamanda bölgede yaşanan sorunlara eğilmekte, bunları araştırarak çözümlerini de sunup hem halkı bilinçlendirmekte ve hem de devlet mercilerini yaşanan sorunlardan haberdar etmektedir. Bu anlamda uzun yıllar boyu gazete görevini en iyi

şekilde icra etmiştir. Gazete zaman zaman yaşanan siyasi çalkantılarda kapatılmış olsa da, sonradan aynı kriterleri benimseyerek yeniden yayın hayatına devam etmiştir. Diyarbakır gazetesinde 1947-48 ve 1951-52 tarihlerini inceleyerek mevcut bilgileri olabildiğince gazeteye yansıyan haliyle paylaşmaya çalıştım. Ancak incelediğim gazetelerin art arda yayınlanmış olan sayılarına ulaşamadığım için sadece 1947-48 ve 1951-52 yıllarını kapsayan sayılarına ulaşabildim. Bu bağlamda tarihlerin kopuk olmasının sebebi kütüphanede art arda yayınlanmış yıllara ait gazetelerin bulunmayışındır. Ancak dilerlerseniz arada eksik yılları başka gazetelerdeki haberlere bakarak inceleyebilirsiniz. Çünkü o dönemlerde genel haberler zaten tüm gazetelerde aynı şekilde yayınlanmaktadır. Bu şekilde detay olmasa da genel bilgilere ulaşmanız mümkün olacaktır. Bu özel durumu belirttikten sonra şunu söyleyebilirim ki; gazetede belirttiğim yıllarda en çok dikkat çeken haberlerin başında “Kore Savaşı” gelmektedir. Gazete Kore Savaşı’nı en detay haberlerine kadar gün gün gazeteye yansıtmıştır. Nitekim Kore Savaşı Türkiye’nin o dönem için siyasi anlamda yerini belirleyen ve bugün dahi tarihi önemini koruyan yaşanmış önemli bir hadisedir. Gazetenin önemli haber başlıklarından bir diğeri ise hiç kuşkusuz yine bugün dahi önemli bir gelişme olarak görülen ve Türkiye ekonomisinin bir dönüm noktası niteliği taşıyan “Marshall Planı” ve bununla ilgili gelişmeleri kapsayan haberlerdir. Gazete Marshall planı ile ilgili haberleri en ince ayrıntısına kadar yazmıştır. Bu haberleri gerek ulusal basından ve gerekse uluslararası basından aldığı haberleri derleyerek gazetede yayınlamıştır. Bu haberlerin bölgeyi ve Diyarbakır’ı ilgilendiren kısmı ile ilgili detayları da paylaşmıştır. Örneğin Marshall Planı dâhilinde yapılacak tarımsal yardımların bölgeyi ekonomik ve tarım alanında nasıl kalkındıracağını sık sık haber olarak paylaşmıştır. Yine önemli bazı başlıklar ise eğitim haberlerini kapsamaktadır. Bunlar Köy Enstitüleri, Kız Enstitüleri, Halk evleri ve daha çok açılan okullar ve yapılan eğitim alanındaki yenilikleri kapsayan haberlerdir. Bu haberlere dikkat çekmenin yanında halkı bilinçlendirme ve eğitime teşvik etme amacıyla da haberler yapmıştır.

KAYNAKÇA

Gazeteler

Diyarbakır Gazetesi 1947-1948-1951-1952. *İstanbul Üniversitesi Gazeteler Arşivi*.

Kitap ve Makaleler

Albayrak, M. (2004). Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960). Ankara: Phoneix.

Akalan, A.O. (2013, Bahar). IX. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisinin (1950-54 Yılları) Faaliyetlerinden Hareketle Demokrat Parti'nin Eğitim ve Kültür Politikası. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*. 4, 129-142.

Armaoğlu, F. (2017). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1945)*. İstanbul: Timaş.

Beysanoğlu, Ş. Koz, S. ve İşli, E.N. (1999). *Diyarbakır: Müze Şehir*. İstanbul: YKY.

Çeviker, T. (2001). *101 Dergi-Dünden Bugüne Türkiye'nin Dergileri*. İstanbul: YKY.

Girgin, A. (2009). *Türkiye'de Yerel Basın*. İstanbul: DR.

Karpat, K (1967). *Türk Demokrasi Tarihi*. İstanbul.

Keskin, M.Yuvalı, A. (2001). Türk İnkılâbı ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi. Kayseri: Ufuk.

MEGEP (Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi), (2007). *Gazetecilik-Gazeteciliğin Temel Kavramları*, Ankara: MEB.

Öğüt. T. ve Çadircı, Ç. (2013). Cumhuriyet Dönemine Geçiş Sürecinde Diyarbakır'da İktisadi-Mali ve Sosyal Yapı. *Akademik Bakış*, Cilt 7. sayı 13.

Özgen, B. (1993). *Çağdaş Eğitim ve Köy Enstitüleri*. Dikili Belediyesi: İzmir.

Parla, C. *Surları ve Türk dokusuyla Diyarbakır Kent*. (2480-2460).

Sander, O. (1998). *Siyasi Tarih 1918-1994*. Ankara: İmge.

Tokgöz, O. (2011). Temel Gazetecilik. Ankara: MEB.

Topuz, H. (2003). *Türk Basın Tarihi*. İstanbul: Gerçek.

Tuncel, M. (1994). Diyarbakır, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Cilt 9. 464-472: İstanbul: Divantaş.

Turgut, S. (1991). *Demokrat Parti Döneminde Türkiye Ekonomisi*: Ankara.

Vural, A.M. (1999). *Yerel Basın ve Kamuoyu*, AÖF: Eskişehir.

Yıldız, N. (1996). *Demokrat Parti İktidarı (1950-1960) ve Basın*. 482-504. Ankara.

Yılmazçelik, İ. (2014). *XIX. Yüzyılın İlk Yarisında Diyarbakır (1790-1840)*. Ankara: TTK.

Sürelî Yayınlar

Baytal, Y. (2007, Kasım). Demokrat Parti Dönemi Ekonomi Politikaları (1950-1957). *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 40, 545-567.

Coşar, N. Demokrat Parti Döneminde Maliye Politikası. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 60, 30-60.

Çağlayan, E. (2014, Eylül). Cumhuriyet Döneminde Diyarbakır’da Eğitim (1923-1950), *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, XIX, 625-646.

Kaçmaz, A. (Eylül, 2015). Cumhuriyet Döneminde Diyarbakır’da Sosyo-Ekonomik Yapı (1920-1990 Arası), *TİDSAD- Türk ve İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. IV, s. 133-154.

Oktar, S. ve Varlı, A. (2010). Türkiye’de 1950-54 Döneminde Demokrat Parti’nin Tarım Politikası, *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi. C. XXVIII, I*, 01-22. İstanbul.

Pancar, E. ve Öğredik, A. (2013). Demokrat Parti Döneminde Diyarbakır’da Yerel Basın, *Tarihin Peşinde - Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10, 83-112.

Tezler

Güler, Y.,(2009). Marshall Planı ve Türkiye’de Marshall Planı’nın Uygulanışı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, *Gazi Üniversitesi Türkiye Cumhuriyeti Tarih Anabilim Dalı*.

Marım, Y.,(2010). 1946-1960 Arası Amerikan Yardımları’nın Ekonomik ve Sosyal Yapıya Yansımaları, Yayınlanmamış Doktora Tezi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı*.

Yılmaz, D., (2012). Demokrat Parti’nin Aydın Ölçeğinde Değerlendirilmesi (1950-1955), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı*.

Yüzer, Ö.T., (2012). Yeşil Bitlis Gazetesi (1952-1955), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı*.

EKLER

Ek-1. 3 Şubat 1947 Tarihli Diyarbakır Gazetesi Fotoğraf

Kaynak: İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Gazete Arşivi, Diyarbakır Gazetesi

Ek-2. 7 Mart 1947 Tarihli Diyarbakır Gazetesi Fotoğrafi

Kaynak: İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Gazete Arşivi, Diyarbakır Gazetesi

Ek-3. 19 Mart 1947 Tarihli Diyarbakır Gazetesi Fotoğrafi

Kaynak: İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Gazete Arşivi, Diyarbakır Gazetesi

Ek-4. 23 Şubat 1948 Tarihli Diyarbakır Gazetesi Fotoğrafi

BAŞMUHARRİR T. CAHİT ÇUBUKÇU SAHİPLERİ Zekâi Arman T. Cahit Çubukçu ABONE ŞARTI Lira Seneligi 8 Altı aylığı 5 Yazı işlerini fiilen idare eden Yazı İşleri Müdürü T. CAHİT ÇUBUKÇU Resmi ilânların beher santimi 55 kuruştur.	DİYARBAKIR —İÇKALE— PAZARDAN MAADA GÜNAŞIKI ÇIKAR SIYASAL GAZETE	Çocuk, cemiyetin temeli ve bakasının sırrıdır.
«No: 2923» (5 Kuruş) (Altı Ok Andımızdır) 23 = Şubat = 948 Pazartesi		
HALKEVLERİ AÇILIŞ YIL DÖNÜMÜ ŞEHİRİMİZDE TÖRENLE KUTLANDI		
Törende: Ebedi Şef Atatürk'ün Aziz Hatıraları hürmetle anıldı Cumhurbaşkanımıza ve Hükümetimize sonsuz bağlılıklar sunuldu		
Törende Halkevlerinin maksat ve gayeleri ile bir yıllık çalışma faaliyeti anlatıldı Halkevlerinin 16 ncı açılış yıl dönümü münasebetiyle bir sinemasi salonunda büyük bir toplantı yapılarak mutlu gün törenle kutlanmıştır. Başta Valimiz Ali Rıza Paşal, Kor komutan Yünnü Paşanın olduğu halde müki, kerî, rüesa, ümera, memur ve kalabalık bir halk kitai törene iştirak etmişlerdir. Törene tam saat 15 de bando tarafından çalınan istiklâl marşile başlandıktan sonra, sahneye gelen Halkevî-yekânı Avukat Reşit İskenderoğlu, törene iştirak eden şehrimiz büyüklerle halkı selamlamış halkevleri açılışları na maksat ve gayelerini anlatarak ez cümle demiştir: İnsan varlığının, çeşitli ruh ve beden faaliyetlerini bağda toplayan Halkevleri ve halk odaları, elde edebildikleri imkânlar nisbetinde bu maksadı doğru yürütmektedir. Bu özel kurumlar, bir	Büyük Britanya imparatorluğu Camiası ve Dominyonları Coğrafya Resim Sergisi Şehrimizde güzel bir törenle açıldı İngiltere Büyük Elçiliği basın müsteğarlığı tarafından tertiplenen (Büyük Britanya İmparatorluğu Camiası ve dominyonları coğrafya resim sergisi) cumartesi günü şehrimizde güzel bir törenle açıldı. Bu sergi için tahsis edilen özel saymanlık binasındaki salon ifinalı bir şekilde hazırlanmış ve salonun karşı tarafına, İngiltere kralı majeste yedinci Core ile, Türkiye Cumhurbaşkanı sayın İnönü'nün birer fotoğrafı ve bu fotoğrafların yanlarında da, her milletin millî bayrakları asılmıştı. Diğer taraflarda ise, İngiltere imparatorluğu camiasına dahil dominyon ve müstemlekelerin bayrakları bulunuyordu. Havanın yağmurlu olmasına rağmen,	— Sayın vali, sayın Kor General ve saygı değer misafirlerim. İngiltere Büyük Elçiliği Basın Müsteğarlığı, güzel ilinizde bir sergi tertip etmiş bulunuyor. Sergi Britanya İmparatorluğu ve Camiası ismini taşımaktadır. Sergide Britanya İmparatorluğunun kaç Dominyonu, yakını dominyon ve Sömürgesi bulunduğunu ve bunların yüz ölçümlerini, nüfuslarını belli başlı ürünlerini ve idari bölümlerine ait bilgileri bulacaksınız. Britanya İmparatorluğunun Dominyonları tamamen müstakildir, kendi kendilerini idare ederler. 1939 da İngiltere Alman-yaya harp ilân ettiğinde, Dominyonlar bu harbe kendi parlamento kararlarıyla katıl- tariht ve piktorek Diyarbakır şehrinin tanımak fırsatını bulduğum için kendimi bahittir eddedim. Sergimizle yakından ilgilene ve yardımlarını esirge-miyen sayın Vali Ali Rıza Ünala, bu münasebetle Ordu Evinden istifade imkânını bize bahşeden sayın Kor General Yünnü Öresine ve gerek sergimize, gerekse şahsına yakın ve sıcak bir alaka gösteren Belediye başkanı Abdulkadir Cizrelioğlu-na Halkevi başkanı Reşit İskenderoğlu'na Millî Eğitim Müdürü Halil Turgut'a ve buraya kadar gelmek zahmetine katlanan sizlere, mensup olduğum İngiltere Hükümeti adına teşekkürlerimi sunarım. çok eski devirlere kadar uzanan Türk-İngiliz mîlletleri, ayakta duran canlı âbidelerle ve kültür münasebetleriyle bu samimiyeti çok eskiden kurmuşlardır. Bunu burada bir kere daha teyit etmeyi bahittirliyorum saygılarımla. Sergiye gereken ihtimamı gösteremedik. Oda bize brânenan zamaanın azlığından ileri gelmiştir. Bay Jorj Nock'dan ötür dilerim. Bu vesile ile hepinizi saygı ile selamlarımı lütfi temennilerimle sergiyi açıyorum » Bundan sonra, bir köşeye gerilen kordela valimiz tarafından kesilmek suretiyle sergi açılmış ve birer paravana üzerine tesbit edilip salonun dört tarafını çevreleyen sergi

Kaynak: İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Gazete Arşivi, Diyarbakır Gazetesi

ASIM HARRİ- T. CAHİT ÇUBUKÇU
 emmi Neşriyatı Tünel İdare
 eden Yayı İşleri Müdürü
 T. CAHİT ÇUBUKÇU

Diyarbakır

İÇKALE
 PAZARIN MAADA GÜN AŞIRI ÇIKAR SIYASAL GAZETE

Vatandaş:
 Verem Savas
 Derneğine yar-
 dım ediniz.

No: 3306

10 - Ocak - 1951 - Çarşamba

(10 Kuruş)

İNÖNÜ ve İFTİRA

CAHİT ÇUBUKÇU
 Büyük Millet Meclisinde
 Milletvekili, yine İNÖNÜ
 ne, şahısa hücum etmek so-
 ne, yuhna hayalimize, efen-
 ne konuşmanın iki parlık
 neşini daha ilave etmiş ol-
 lar. Bu iki Milletvekilliden
 ri, dersem (tekzihli) müte-
 ri İNÖNÜ'ne. Erkanına
 derken, güya vagona in-
 iminli kâğıdı oynadığını, di-
 rida aynı aynahat münase-
 ile yetmiş bin lira yıllık
 üyesi söyleyerek İNÖNÜ'
 büyük ve tarihi şahsın
 perçaları koparmaya ve bu
 şahısların tezahüratı ile
 edilerini büyük gösterme-
 yeltenmişlerse, bu kabil
 rü hadisede olduğu gibi, bu
 şahısların muşu, maali-
 y yamadan sömme akıbe-
 uğramıştır. Halik efkârı
 iki kahramanı, zımmaz
 muşu kırılmak isteyce-
 iklr gibi karışmıştır.
 Cet kursusünden, İNÖNÜ'
 verdiği cevap, hak ve
 i öbüsünden uzlaşan
 iki Milletvekillin, eğer
 ianlarile bu işe getir-
 iye muvaffak olmasa ne
 iye onlara . Fakat gu-
 ianlık, İNÖNÜ'nün cevabı,
 ialefete ve bilhassa İN-
 ÖNÜ'nün şahısa karşı aman-
 bir iftira kampanyası
 iarin anlayışlısındaki za-
 iye deşme kâfi gelmiş
 İNÖNÜ diyor ki "Bu mem-
 le iftira rejimi hüküm
 ne tehlikelerle uğramış
 bir milletin gücü yet-
 i . Bu cümlele iftada etti
 iktat, hepimiz için bir
 i derisi olmalıdır. Hakika
 ian silâhı, silâhların ca-
 i yamandır. Kendistal mev-
 iahına kapıranlar, rakip
 i bu silâhla yenmeğe ca-
 ikları takdirde, artık o
 ialekte, en büyük kuvvet
 iyan olan tezaütten beba-
 iik abes olur.

Damanlı tarih'i, iftira silâ-
 le işlenen cinayetlerin ib-
 verici misallerle do-
 i Tehnik ederim ki, Osman
 imparatorluğunu yıkan
 iler arasında, iftira silâhı
 iale gelir.

Millet mücadelenin bağında

Türkiyenin diğer Marshall plânı memleketlerine yardımı

Marshall plânı uzmanları-
 nın istatistiklerine göre, bu
 yardım planından faydalanan
 memleketlerde umumî nüfus
 1952 senesinde 289 milyonu
 bulmuş olmaktadır. Belirtili-
 göre, böylelikle bu memle-
 ketlerdeki nüfus aralığı 1938'e
 nispetle yüzde 12 artmış ola-
 caktır.

Bu nüfus artışı bilhassa
 güc önünde bu kadaran Mats-
 hall plânı uzmanları, bu
 memleketlerde aynı zamanda
 zirai istihlal ve mekân in-
 gaatının da aynı tempo ile
 artması lâzım geldiği husu-
 sunda ısrar etmektedirler.
 Şimdiki halde Marshall pla-
 nından faydalanan memleket-
 lerde zirai istihlal ile mekân
 inşaatı sahalarında 1938 rak-
 amlarına erişilmiş olduğu

bugüne kadar, memleket için
 gerekli hizmetler görmüş,
 memleketin tali ve mukadder-
 atına istikamet verilmiş, garp
 cephesi komutanı, Başbakan
 Cumburbışkan ve bilhayet,
 muhalife Partisi lideri olarak
 bulunduğuz çeşitli hizmet mev-
 kilerinde, yalnız ve yalnız
 vatan için çalışmış olan İN-
 ÖNÜ'şü, bugün yılmaya ve
 lûğûlümeye çalışarak, tarih
 bizi esle efitmez - Tarih,
 milletin vereceği hüküm bu
 günden başlamoğtu ihtisalar-
 rımız muvafık, hiç olmazsa
 İNÖNÜ'nün, memleket uğrun-
 da ağırtığı ak saçlarına ba-
 kip utanmalıyız.

İNÖNÜ'ye karşı açılan
 bu sistemli iftira ve hücum
 kampanyası, bilmedikleri, İN-
 ÖNÜ'nün şahsında milyonlar-
 ca vatandaş istilaz ve teza-
 üre sevk etmektedir. Demok-
 rast ah-âkı, hergün milyonlar-
 ca vatandaş hissiyat ve ka-
 naatlini tahkir etmek ehlikti
 ise, hiç böyle bir demokrast
 istemiyordu Bugün İNÖNÜ'
 ne, yarın Celal Bayara, ebr
 gün Hikmet Bayura saldıra-
 cak müfteri bir zihniyete yer
 veren bir rejimin adı ne olur
 sa olsun, Millet ehlik dütür-
 müz, böyle bir rejimle sala-
 dost olmaz. Artık yeter
 kudümleze gelelim .

müşabede edilmektedir. Fakat
 nüfus artışı karşılık için
 beheremihâl bu artışı devam
 etmesi gerektiği de kayde-
 dilmektedir.

Türkiyeye hem kendi ba-
 kımından ve hem de Marshall
 plânı memleketleri hakime-
 tandan vazifesini müdür olduğu
 ve ileride doğru gelişmesini
 ona göre ayırdığı kayde-
 dilmektedir. Pamuk istihlal
 sahasında Türkiyenin evvelde
 tespit edilmiş olan bedeli-
 yi aşması pek yakındı, diğer
 zirai sahalarına da buna
 benzeyen nispetle erişilece-
 ği hal tatılmıştır. Marshall
 (Devamı Sayfa 2 de)

Otel Kralı Hilton'un beyanâtı

New York, (U.S.S) Hil-
 ton Otel Şirketi relas Conrad
 N Hilton dön yaptığını bir
 beyanatta şirketinin İstanbul
 da Türk hükümeti tarafın-
 dan yaptırılacak 350 yataklı
 bir oteli kiralyılara işletile-
 ğini söylemişdir.

Mr. Hilton'a göre otel
 15.000.000 T L mal olacak
 ve gıhrin merkezinde boğaz
 ağıne bakan bir mevkie de in-
 şa olunacaktır. Balkanlar ve
 Arabistanın en muazzam
 oteli olan biseanın inşaatı
 1953 de sona erecek ve plan-
 ları tamamış Türk mimarları
 ve işadisi meşhur New York
 inşaat firması Skidmore
 Owings and Merrill tarafın-
 dan derubile oluncaktır.

Tiftik piyasası Oğlak Anadolu malları 1000 - 1100 kuruş dayandı

İstanbul - Tiftik piyasa-
 sındaki hararetli durumunu
 aynen muhafaza etmektedir
 Stokları erimiy bir durum

Göçmenlere yardımlar başladı Korkomutanımız yılbaşı balo şenliğini tamamen göçmenlere verdirdi

Kızılın tabemmi edilmesinin ve işkencelerine da-
 yananıyarak, ana vatana gelen vadedilmiş, yardım bir
 tarafında olduğu gibi gıhrımız da, valimiz Nihat Sözeri-
 nin başkanlığında teşekkül eden komite vasıtasile hamiyetli
 halkımız tarafından yardımlara başlandı. Evvelki saha-
 mızda okurlarımız bildirmişti.

Bu cümleden olmak üzere, bu vadedilmiş yardım
 için, hamiyetli kor komutanımız Yakup Gökayvank'n emir
 ve temsillerile, yıl başı gıhrındaki başlıba tamam-
 nımız göçmenler ihtiyacına terk ve teberru edildiği memn-
 uniyetle öğrenilmiştir.

Hamiyetli halkın x tarafından da göçmenler için yapılan
 yardımları ağıya yayıyoruz.

Lira Kr	
100	Vall Emin Nihat Sözeri
30	Baleide beykân Nuri Oasur
100	Abdullah Akçalı
100	Nazir Atıp
100	Sıml İsmen
100	Geni Yıldız
50	Cemil Ersoz
50	Hacı Arif Yar- dimci
50	Abdurrahman Kü- rüm
50	Emin Genç
50	İzzet Dömler
30	Ankara oteli mü- tecir Salih Erdem
25	Rüstem Ertek
25	Herant Minasyan

Hamiyetli halkımız tara-
 fından yardımlara devam o-
 lunmaktadır. Aldığımız yar-
 dım ilalesini neşre devam
 edeceğiz

Vatandaş:

Ek-6. 12 Ocak 1951 Tarihli Diyarbakır Gazetesi Fotoğrafi

Kaynak: İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Gazete Arşivi, Diyarbakır Gazetesi

İSTİSNA: T. C. HATİR
KURUŞU

Yeni İktisadi İdare
İçleri Mâdîyatı
"ÇUBUKÇU"

DiYarbakır

İCKALE
PAZARDAN MAADA GÜN AŞIRI ÇIKAR SIYASAL GAZETE

Vatandaş:
Verem Savaş
Derneğine yar-
dım ediniz.

3403 6 - N İ S A N - 1951 C U M A (10 Kuruş)

LERİMİZ
ukut
İN ÇAĞIN
ruhi bir hale-
ziyetimizdir. Bu halde
alamıyoruz. GÖ-
rümüz, bu esp-
yoruz. Bana
hal bir akıntıya
gibi sürüküyor ne-
zakletiyor ne
vmedik erimle-
m veya çok sev-
yorlar gö-
r alarak, kendi
o gungün
kat, hal böyle-
dir proje ver-
dikler ve pıncı p
katırmasa gelen
Bunu süyleyin
bir sevdiğim
m bu fikir veya
te dahi lüsun
olmak deriz. Ve
je sahili bil fare
nın lüzum bir
hal kabul ve onu
Amma bundan
ve tararı bir
likelisi afa at-
akdirletimi ve-
miki, amme men-
talari ve inat-
tılı, hisletimle-
rinin işte bu mük-
lende derulması
i tüzatirlerini
tmeliylik, parti
se akıp hıziar-
mevzudan büyük
kükçe her gün
ce misalinin tale

5 Nisan ATATÜRK günü

Büyük dahi ATATÜRK'ün fahri
hompertliğimiz kabul buyurdukla-
rı 5 Nisan gününün yıl dönümü
münasebetle dün şehrimize bağ-
tan başa bayraklarla donatılmış
ve bu suretle büyük ATA'nın aziz
hatıraları yad edilmiştir.

Millî Eğitim Müdürlüğüne ait 43 torba çimento çalındı

27.3.951 aah günü meçbul
bir saatte Diyarbakır Millî
Eğitim müdür üğünalt Örgen
gilt kopuşuna yadınalt kilit
il, müdürü sur embarı iç-
sine korulmuş 50 torba ç-
mento, müdür bura makaza
kapı aralığında 43 torba ç-
mento boliriz kimseler tara-
fından çalınmıştır.

Zabit bu hırsaklı işi tah-
kikatle meçbul oların, vaki
olan bir ihbar üzerine, aslan
Muş iline Malazgirt ilçesine
bağlı Abdo köyü halkından
olup Diyarbakırına İlelebay
mahallesi, trancı sokak, 23

DiYarbakır Hastahanesi

Övüneceğimiz bir sağlık müessesesi
haline gelmiştir

(2) Yazan: İFFET BABAGİL

Hayat bulmuş baharı bar-
bar etmiş bahçeten için da-
lıyorum. Küçük, küçük pav-
yonlar halkı kucaklamış sa-
ki. Bantlar meşra', olursak
yerde yok. Bir yığın teklif
etmiş bu levaların arasın-
dan kulağıma çarpın anla-
dan alıyorum ki bu top
luluğu teklif edenlerin çoğu
Diyarbakır'dı değil. Edinç,
Mardin, Muş, Siirt, ve Urfa'
dan yalmaya ve bakılmaya
gelenler çok. Osmann bu has
tanenli burada ku-
muş olmasın! Bütün öneli-
ni alıyorum. Girdiğim pırl
yonun Rontkencieye ait o da-
ğan söylediler. Ortayağı
bir hastahane için tor almak
için açık bıraktığı odaya ba-
kıyorum. Devlet ve müfetti-
malına burada hususî bir
saygı ve ilgi var. Aletler
pırl, pırl. Masanın üzerinde
günük mülahazaları vakaları
tesbiteden hemire dikkat
kesilmiş bu ziyaretleli a-
d'da okulda yaptığım gibi sa-
daha gülecektim. Doktorun
temkinli ve ağır ağır gelmiş
bu isteğini ister istemir bir
hırsız alına aldı. Ben bu
kadar cildiyet arz eden bir
hastahane görmedim. Narin
yapılı gelgit timsali bemsire
saygı kalktı söylenir edile-
re önem verdi.

Doktor özünüsü konus-
maları bir kenara itmiş gibi
gururla ifadelerine şuan ila
ve ediyor.

— Bütün chiz 93 bin li-
rahtır. Rontken laboratuva-
rına Kanser ve Sarkom gibi
büdürücü hastahaları ted-
vi eden başkibir mektepte
geliyor.

Sevgilisi ölemiş bir in-
san hasretli kendi kendine
"Fakirler artık köylere ve
memleketerine ömçe ve
ölmeye döşünürseler." Bu
bana "Şahika" daki Stedil
o tipik doktora hatırlattı.

— Sayenizde doktor de-
dim bu ihtiyacı bildirtim

İNÖNÜ meydan
nın yıl dönümü
Yıllarca cıvıll o
hareketinde, temiz
varılmış biler-
mişlik O, düm
dimesi için, ufka
renk vermişdik
e, bir hilal uğru-
na batmışdı. Bu
işin temeli oğla
ı meydanın her
şğine, ne kaymetil-
is karışmışdı. Böy-
ü her yerde, yapılı-
lar ve taze hayo-
rur ve ilüharile
gözetliklenilein
Yekdigilerimize sa-
n oğladın verdiğ
zık ve sevgi ala-
berbis malul gazi-
(Devamı S. 2 de)

Polis, Jandarma ve Gümrük Muhafaza teşkilatı birleştiriliyor

Ankara, (ANKA) — Ög-
rendiğimizle göre, hükümet
polis ve jandarmanın birleş-
tirilmesi hakkında eskiden
mevcut bulunan bir kanun ta-
sarısı üzerinde çalışmaya de-
vam etmektedir.

Bu sebeple İçişleri Bakan-
lığı, bu meseleyi en kısa bir
zamanında hal yoluna koymak
için çalışmalarını hızlandı-
rmıştır. İçişleri Bakanının ri-
yasetinde toplanan bir ko-
misyon son günlerde çalış-

malarını mübassıran bu me-
sle üzerinde teklif etmiştir.

Bu arada, Gümrük Muha-
faza teşkilatına da tevdihi
zabit konusu için alttanmış
kararlaştırılmıştır. Bildir-
diğine göre, jandarması ve
gümrük muhafaza teşkilatına
Emniyet Genel Müdürlüğüne
biğlenmesi hususunda İçişle-
ri Bakanlığı ile Başbakanlık
tam bir mutabakat halinde-
dir.

Mangal kömürü satışları sıkı kontrol edilmektedir

Kömdüze bahar kömürü
gibi işle 11 koruş üzerinde
satılmaktadır. Fakat, köm-
ülalarna bızın etkilili, bu
ile topraklı olmasından şik-
vet etmek ve etdikleri
mürün, bu durum karşı
(Devamı Sayfa 2)

Kaynak: İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Gazete Arşivi, Diyarbakır Gazetesi

[illegible]

[illegible]

CUMARTESİ

24

Temmuz 1918

Yıl: 26 - No: 9789

O. B. P. Çelebi Mahallesi
 Çarşıya Caddesi - Akşera
 Telgraf: 1114 - Akşera
 Başmühür: 1114, 1115, 1116, 1117, 1118, 1119, 1120, 1121, 1122, 1123, 1124, 1125, 1126, 1127, 1128, 1129, 1130, 1131, 1132, 1133, 1134, 1135, 1136, 1137, 1138, 1139, 1140, 1141, 1142, 1143, 1144, 1145, 1146, 1147, 1148, 1149, 1150, 1151, 1152, 1153, 1154, 1155, 1156, 1157, 1158, 1159, 1160, 1161, 1162, 1163, 1164, 1165, 1166, 1167, 1168, 1169, 1170, 1171, 1172, 1173, 1174, 1175, 1176, 1177, 1178, 1179, 1180, 1181, 1182, 1183, 1184, 1185, 1186, 1187, 1188, 1189, 1190, 1191, 1192, 1193, 1194, 1195, 1196, 1197, 1198, 1199, 1200, 1201, 1202, 1203, 1204, 1205, 1206, 1207, 1208, 1209, 1210, 1211, 1212, 1213, 1214, 1215, 1216, 1217, 1218, 1219, 1220, 1221, 1222, 1223, 1224, 1225, 1226, 1227, 1228, 1229, 1230, 1231, 1232, 1233, 1234, 1235, 1236, 1237, 1238, 1239, 1240, 1241, 1242, 1243, 1244, 1245, 1246, 1247, 1248, 1249, 1250, 1251, 1252, 1253, 1254, 1255, 1256, 1257, 1258, 1259, 1260, 1261, 1262, 1263, 1264, 1265, 1266, 1267, 1268, 1269, 1270, 1271, 1272, 1273, 1274, 1275, 1276, 1277, 1278, 1279, 1280, 1281, 1282, 1283, 1284, 1285, 1286, 1287, 1288, 1289, 1290, 1291, 1292, 1293, 1294, 1295, 1296, 1297, 1298, 1299, 1300, 1301, 1302, 1303, 1304, 1305, 1306, 1307, 1308, 1309, 1310, 1311, 1312, 1313, 1314, 1315, 1316, 1317, 1318, 1319, 1320, 1321, 1322, 1323, 1324, 1325, 1326, 1327, 1328, 1329, 1330, 1331, 1332, 1333, 1334, 1335, 1336, 1337, 1338, 1339, 1340, 1341, 1342, 1343, 1344, 1345, 1346, 1347, 1348, 1349, 1350, 1351, 1352, 1353, 1354, 1355, 1356, 1357, 1358, 1359, 1360, 1361, 1362, 1363, 1364, 1365, 1366, 1367, 1368, 1369, 1370, 1371, 1372, 1373, 1374, 1375, 1376, 1377, 1378, 1379, 1380, 1381, 1382, 1383, 1384, 1385, 1386, 1387, 1388, 1389, 1390, 1391, 1392, 1393, 1394, 1395, 1396, 1397, 1398, 1399, 1400, 1401, 1402, 1403, 1404, 1405, 1406, 1407, 1408, 1409, 1410, 1411, 1412, 1413, 1414, 1415, 1416, 1417, 1418, 1419, 1420, 1421, 1422, 1423, 1424, 1425, 1426, 1427, 1428, 1429, 1430, 1431, 1432, 1433, 1434, 1435, 1436, 1437, 1438, 1439, 1440, 1441, 1442, 1443, 1444, 1445, 1446, 1447, 1448, 1449, 1450, 1451, 1452, 1453, 1454, 1455, 1456, 1457, 1458, 1459, 1460, 1461, 1462, 1463, 1464, 1465, 1466, 1467, 1468, 1469, 1470, 1471, 1472, 1473, 1474, 1475, 1476, 1477, 1478, 1479, 1480, 1481, 1482, 1483, 1484, 1485, 1486, 1487, 1488, 1489, 1490, 1491, 1492, 1493, 1494, 1495, 1496, 1497, 1498, 1499, 1500, 1501, 1502, 1503, 1504, 1505, 1506, 1507, 1508, 1509, 1510, 1511, 1512, 1513, 1514, 1515, 1516, 1517, 1518, 1519, 1520, 1521, 1522, 1523, 1524, 1525, 1526, 1527, 1528, 1529, 1530, 1531, 1532, 1533, 1534, 1535, 1536, 1537, 1538, 1539, 1540, 1541, 1542, 1543, 1544, 1545, 1546, 1547, 1548, 1549, 1550, 1551, 1552, 1553, 1554, 1555, 1556, 1557, 1558, 1559, 1560, 1561, 1562, 1563, 1564, 1565, 1566, 1567, 1568, 1569, 1570, 1571, 1572, 1573, 1574, 1575, 1576, 1577, 1578, 1579, 1580, 1581, 1582, 1583, 1584, 1585, 1586, 1587, 1588, 1589, 1590, 1591, 1592, 1593, 1594, 1595, 1596, 1597, 1598, 1599, 1600, 1601, 1602, 1603, 1604, 1605, 1606, 1607, 1608, 1609, 1610, 1611, 1612, 1613, 1614, 1615, 1616, 1617, 1618, 1619, 1620, 1621, 1622, 1623, 1624, 1625, 1626, 1627, 1628, 1629, 1630, 1631, 1632, 1633, 1634, 1635, 1636, 1637, 1638, 1639, 1640, 1641, 1642, 1643, 1644, 1645, 1646, 1647, 1648, 1649, 1650, 1651, 1652, 1653, 1654, 1655, 1656, 1657, 1658, 1659, 1660, 1661, 1662, 1663, 1664, 1665, 1666, 1667, 1668, 1669, 1670, 1671, 1672, 1673, 1674, 1675, 1676, 1677, 1678, 1679, 1680, 1681, 1682, 1683, 1684, 1685, 1686, 1687, 1688, 1689, 1690, 1691, 1692, 1693, 1694, 1695, 1696, 1697, 1698, 1699, 1700, 1701, 1702, 1703, 1704, 1705, 1706, 1707, 1708, 1709, 1710, 1711, 1712, 1713, 1714, 1715, 1716, 1717, 1718, 1719, 1720, 1721, 1722, 1723, 1724, 1725, 1726, 1727, 1728, 1729, 1730, 1731, 1732, 1733, 1734, 1735, 1736, 1737, 1738, 1739, 1740, 1741, 1742, 1743, 1744, 1745, 1746, 1747, 1748, 1749, 1750, 1751, 1752, 1753, 1754, 1755, 1756, 1757, 1758, 1759, 1760, 1761, 1762, 1763, 1764, 1765, 1766, 1767, 1768, 1769,

PERŞEMBE
5
ŞUBAT
1948
10 KURUS

C.H.P. ÇİFT KURUMSAL
Çift Kurumlu Ankara

Teşkilatı: Ankara

11348
11349
11350
11351
11352

ULUS

ADIMIZ ANDIMIZDIR

FEMİNÂ Şapka ve terzi evi
ANKARA PALASTA

Herkesin ve her zamanın en iyi terzi evi

Çarşıdaki 1. katlı 1948 tarihinde male müesseseleri en iyi terzi evi olarak hizmete girmiştir

1948

Gl. Marshall'ın dün bildirdiğine göre

Türkiye'nin ihtiyacı tetkik ediliyor

Dünkü Meclis'te

Ankara Belediyesinin İlden ayrılmasına dair kanun tasarısı kabul edildi

Ekonomi Bakanı, kimyagerlere ait bir sözlü soruya cevap verdi

Bir sözlü soruya cevap

Meclis'te 5 Şubat 1948 tarihinde Ankara Belediyesi'nin İlden ayrılmasına dair kanun tasarısı kabul edildi. Ekonomi Bakanı, kimyagerlere ait bir sözlü soruya cevap verdi.

AMERİKAN HÜKÜMETİ

Yeni yardım projeleri hazırlamayı düşünüyor

Ankara'daki Amerikan Yardım Heyeti Başkanı M. Bread uçakla Vaşington'a gitti

Hazine Umum Müdürü de Londra'dan Amerika'ya hareket etti

İşçinin korunması

İşçinin korunması için alınan tedbirler...

B. Hilmi Uran şehrimizde

Yozgat çevresindeki tetkiklerini bitiren Genel Başkan Vekilimiz dün gece Ankara'ya döndü

Kömür fiyatları

Müessese ve fabrikalara satılan kömürlere ton başına 4 lira zam yapıldı. Bu artış halkın zararı ihtiyaclarına aksettirilmeyecek

4 kişilik bir şaki grubu öldürüldü

4 kişilik bir şaki grubu öldürüldü...

600 Arap gönüllüsü sınırı aştı

Durum gittikçe fenalaşıyor

Ankara'nın imarı

Fikri Atpay ve Falih Rıfkı Atay görüşlerini birdaha açıklıyorlar

Cumartesi
7
HAZİRAN 1952
Sene 5 - No. 1486
Fiyatı 10 kuruştur.

Hürriyet

GÜNLÜK MUSTAK
Müessesisi: 1

Kore'deki acı kaybımız

Cephe'deki tahkimatı teftiş ettiği esnada
Birliğimizin komutan muavini
Albay Nuri Pamir şehit düştü

Gl. Namık Argüç ve diğer subaylara bir şey olmadı

Ankara, 6 (A.A.) — Millî Savunma Bakanlığı Temsil Bürosundan bildirilmiştir: Birleşmiş Milletler Kore Türk Silahlı Kuvvetleri Tugay Komutanı Muavini Albay Nuri Pamir 5 Haziran 952 günü saat 11.30 da cephe'de vazifesi başında bir top mermisi parçasıyla şehit olmuştur. Albay Nuri Pamir'in şehadeti teessür uyandırdı.

Ankara, 6 (Telefonla) — Kore'deki Türk Kuvvetleri Alay Komutanı Albay Nuri Pamir'in şehit olduğu haberi, Ankara'da birdenbire yayılmış, halk arasında derin bir teessür uyandırmıştır. Yenicehirsde Menekşe sokak Ertağ apartmanında oturan meçhul bir ailesini ziyaret etmek için gazeteciler eve gitmişler, Nuri Pamir'in refleksinin komşuda olduğunu, evde ihtiyar bir kadın ile rahatsız bulunan bir çocuğun yat-

Merhum Nuri Pamir'in kısa hal tercümesi

Aziz şehit İstiklâl harbine hışenin son sınıfından katılmıştı

Kore Türk tugayı Komutan Yardımcısı Albay Nuri Pamir'in kısa hal tercümesi aşağıdadır: Bor'da doğmuş olan ve 1337 yılında asteğmen olan Nuri Pamir, 1341 de asteğmenliğe, 1930 da yüzbaşı rütbesiyle Harp Okulu Bölük Komutanlığına, 1936 da Onyüzbaşı, 1940 ta Binbaşılık rütbesiyle Akşam Harp Okulu müallimliğine, 1946 da Yarıbay rütbesiyle Piyade

(Devamı Sa. 3; Sü. 2 de)

Kore'de şehadet mertebesine erişen birliğimiz komutan yardımcısı Albay Nuri Pamir'in memleketine dönen Muavini Yarıbay Galur Enon'la vedalaştığı sırada çekilmiş resmi (Foto: Hürriyet)

Albay Nuri Pamir bir cesaret ve fedakârlık örneği idi ...

Cephede aziz şehidin tercümanlığını yapıp yurda yeni dönen bir asteğmen hâtıralarını anlatıyor

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Menekşe TANĞLAY

Doğum Yeri: Diyarbakır

Doğum Tarihi: 05.09.1988

Medeni Hali: Evli

EĞİTİM BİLGİLERİ

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Tarih Bölümü Lisans Mezunu

Erzurum Atatürk Üniversitesi Çocuk Gelişimi Önlisans Mezunu

MESLEKİ BİLGİLER

Ücretli Öğretmenlik